

MISPATIM

ŠABAT 22. VELJAČE 2025. - 24. ŠVATA 5785.

Moćni ljudi vrše kontrolu nad drugima, što im zamagľuje pogled na B-ga. Dobri ljudi se koriste ljubaznošću i poštovanjem te usmjeravaju svoje resurse kako bi istaknuli B-žju moć i prisutnost.

Ova korelacija povezuje vjerske i društvene odgovornosti Tore, *bein adam laMakom u'bein adam lahavero*, što je simbolizirano dvjema *luhot* (pločama) danim Mošeu na Sinaju. To se posebno ogleda u učenjima koja su uslijedila odmah nakon iskustva na Sinaju – složenim međuljudskim zakonima *mišpatim* (imovinskim zakonima) i projektu izgradnje *miškana* (Hrama).

Granice postavljene nadmoći jednih ljudi nad drugima tema je koja objedinjava zakone u *Paršas Mišpatim*, počevši od ograničavanja ropstva pa sve do odgovornosti da nadoknadimo štetu svakome koga smo ekonomski oštetili. Temelj svih ovih zakona uspostavljen je na Sinaju gdje smo bili podučeni da smo podložni isključivo B-gu, a ne drugim ljudima (vidi Rašija na 21:6). Zatim, u parašii od sljedećeg tjedna, prelazimo na micvu izgradnje B-žjeg

doma na zemlji, *miškana*. Ovo je predstavljeno kao financijski projekt, u kojem svoje resurse koristimo za izgradnju doma za B-ga (*Šemos 25:1-8*).

Zajedno, ova dva učenja prenose snažnu poruku: u svijetu u kojem ljudi s lakoćom mogu iskoristiti osobnu i financijsku moć kako bi kontrolirali ili dominirali drugima, mi je moramo iskoristiti da bismo ponizno priznali Svemogućeg. Najmoćniji članovi našeg naroda, Židovski kraljevi, bili su upozoreni da ne gomilaju bogatstvo koje bi služilo isticanju njihove vlasti nad podanicima i odvrćalo ih od podložnosti Kralju nad kraljevima (*Devarim 17:17-18*). Umjesto toga, Davidovo kraljevstvo temeljilo se na njegovoj strasti da sagradi B-gu *mikdaš*, navodeći narod da se pridruži kralju u pozitivnom usmjeravanju svojih resursa u svrhu izgradnje B-žje prisutnosti na zemlji.■

Rabbi Moshe Hauer, Tora kao način života

Alija po Alija

Kohen - prva alijsa - 19 p'sukim - 21,1-19

V'eile(h) hamišpatim ašer... Završna slova početne tri riječi u Mišpatim tvore riječ **Mara**. To je naziv mjesta na putu ka Sinaju na kojem smo primili "građanski zakonik", kako je opisano u *sedri*.

Eved ivri, židovski sluga obavezan ugovorom radi 6 godina i odlazi na slobodu sedme godine. Odlazi onako kako je došao, što znači, ako je imao ženu i djecu prije toga, oni, dakako, odlaze s njime. Ako mu je, pak, njegov gospodar dao *šifha kanaanit*, tada ona i svako dijete kojemu je on otac ostaju u vlasništvu gospodara - oni nisu njegova žena i djeca.

[Usput, ako *šifha* i/ili njezina djeca budu kasnije oslobođeni, oni postaju Židovi - neovisno o njihovom biološkom ocu koji je *eved ivri*. Taj proces odgovara obraćenju. To je mnogo složenije nego li je ovdje predstavljeno, nije primjenjivo u naše doba, no to je ideja.]

Ako *eved ivri* želi ostati u službi gospodara, probuši mu se uho (simbolični znak ukora: "Uho koje je na Sinaju čulo da smo mi B-žje sluga, ne bi trebalo željeti biti sluga sluga.") i sada služi "zauvijek" (do *Jovela*). Pojednostosti o *eved ivri* čine pozitivnu zapovijed.

Između svih tema kojima je ova s *micvot* ispunjena *sedra* mogla započeti, zapažamo značaj izbora koji je Tora načinila u vezi služenja, robovanja. To je dio definicije Vjerovanja u B-ga, prve zapovijedi. B-g sebe stavlja u kontekst Onoga koji nas je

oslobodio od ropstva. Mi više ne bismo trebali biti robovi, vjerojatno ne bismo niti trebali posjedovati roba. Ali u doba u kojem se to još uvijek prakticiralo, na nama je obaveza da tretiramo *eveda* na način na koji to zapovijeda Tora, iskazujući time našu vjeru u B-ga.

Čovjek može dogovoriti da njegova kći bude "u službi". Za nju, *ama ivrija*, ne vrijede ista pravila kao za *eved ivri*. Njen gospodar, ili gospodar sin, ili netko drugi, uzme je za ženu sa svim pravima i poštovanjem koje se daje Židovskoj ženi, ili je treba otkupiti ili vratiti njenoj obitelji, no nju se ne može prodati nekom drugom ili je omlažavati ili osramotiti.

Alternativa gore navedenim mogućnostima je da je se u potpunosti oslobodi. (Očito je namjena *ama ivrija* da se pomogne mladoj djevojci popraviti njen društveni status.)

S gledišta micve Zanimljivo je i važno primijetiti da *micva* o pravima i poštovanju Židovske žene obuhvaća davanje prava zajamčenih Židovskim zakonom **svim** udatim ženama (ne samo nekadašnjim slugavkama). Ovo je primjer (ima i drugih) *micve* čiji je kontekst u Pisanoj Tori ograničen, no čiji je djelokrug, kako nas uči Usmena Tora, mnogo širi. Molim vas zapazite da ovo **nije** slučaj rabinskog proširenja zakona Tore, niti rabinski propis. Ovo je **definiranje** namjere Tore, kako nam je preneseno putem Usmene Tore. Naši su učenjaci činili jedno i drugo - prenosili B-žji zakon i donosili svoje zakone... i rekli nam

koje je koje.

Ubojstvo se kažnjava odrubljivanjem glave, poznatim kao *hereg* ili *sajif*. Ovo je primjer kada Tora iznosi i upozorenje *lo tircah*, Nećeš počiniti ubojstvo, te kaznu - Onaj koji udari čovjeka pa ovaj umre bit će pogubljen.

Nehotičnim ubojicama osigurano je utočište. Ubojica koji pobjegne u grad-utočište prisiljen je vratiti se i stati pred sud.

Pojašnjenje De facto, svatko tko ubije drugoga pobjeći će u grad-utočište. Tada će sud u čijoj nadležnosti je slučaj izvesti ubojicu pred sud da mu se sudi. Ako bude izrečena presuda da je to bilo namjerno ubojstvo, čovjek će biti pogubljen. Ako presuda bude *šogeg*, nenamjerno ubojstvo, ali rezultat neopreza, tada će on biti poslan natrag u grad-utočište, gdje će ostati sve do smrti Kohen Gadola. Ako sud utvrdi da je ubojstvo bilo sasvim slučajno, oni će pustiti ubojicu iz pritvora. A ako je utvrđeno da krivnja pada negdje između dvije od tih službenih kategorija, sud će iskoristiti svoje diskrecijsko pravo i učiniti ono za što utvrdi da je u najboljem interesu svih sudionika, uključujući i društva u cjelini.

Udaranje svog roditelja (tako da poteče krv) kažnjava se smrtnom kaznom.

(nastavak s 2. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

Postoje 4 vrste smrtna kazne, od kojih je svaka prilagođena određenim zločinima i grijesima. Rambam smatra da postoje četiri različite *micvot* koje sudovima zapovijedaju da izvrše pogubljenja kada netko bude na taj način osuđen. Na ovom mjestu u Mišpatim, Rambam navodi *micvu* pogubljenja gušenjem onoga kojem je bilo suđeno, te je osuđen i izrečena mu je kazna za grijeh za koji je kazna gušenje.

Za proklinjenje svog roditelja (čak i nakon smrti) izriče se smrtna kazna. Time je ono ozbiljniji zločin od "udaranja", pošto, ukoliko netko udari roditelja nakon smrti, on za to ne bi dobio smrtnu kaznu (mada je i to zabranjeno).

Ako netko nanese drugome ozljede koje nisu opasne po život, mora platiti punu odštetu zasnovanu na pet faktora: šteta, bol, uvreda, troškovi i izgubljena potencijalna zarada (*u nekim hrvatskim prijevodima ovo se naziva danguba*, op.pr.).

U ovom završnom dijelu naše prve *alije*, podrazumijeva se naša Židovska i ljudska dužnost, i kušnja da liječimo bolesne. Ovo se izvodi iz dvostrukog ponavljanja riječi *v'rapo j'rapei*. Drugim riječima, mi ne gledamo na B-ga kao na jedinoga koji liječi. Naravno, sve je ovisno o B-gu, no on od nas očekuje, da tako kažemo, da obavimo svoj dio u zadatku liječenja. On to nadgleda, i preuzima stvar na sebe kada mi učinimo sve što do nas stoji.

Levi - druga aliya - 21 p'sukim - 21,20-22,3

Slijedi zapovijed sudovima da izvrše kaznu za ubojstvo, odnosno, smrtnu kaznu odrubljivanja glave.

Znakovito je što je Tora kao kontekst za tu *micvu* "odabrala" situaciju onoga koji pretuče svog *eved kanaani* na smrt. To se smatra činom ubojstva, bez obzira na svjetsku praksu zlostavljanja robova. Po Židovskom zakonu svoje se robove ne smije zlostavljati.

S druge strane, fizičko kažnjavanje koje nema za posljedicu smrt ili gubitak uda, pripada u isključiva prava vlasnika roba. (No čak i ako mu samo ispadne zub, to se smatra prekomjernim i rezultira time da rob bude pušten na slobodu.).

Tora nadalje razrađuje pravila o ozljedama čovjeka, zahtijevajući od strane koja je kriva da plati naknadu štete. Poznati odlomak "oko za oko..." potaknuo je mnogo kleveta protiv Tore i judaizma time što se doslovno tumačio. Naša Usmena tradicija tumači da ovaj odlomak traži da sud izvrši sveobuhvatnu procjenu kako bi se utvrdili odgovarajući iznosi koje treba isplatiti oštećenoj strani.

Sljedeći odlomak Tore bavi se ozljedama koje nanese nečiji bik (ovo uključuje sve životinje: Tora se koristi praktičnim primjerom). Mi razlikujemo povrede koje se mogu unaprijed predvidjeti, i stoga ih vlasnik mora predvidjeti (i on je za njih u potpunosti odgovoran), od onih koje su posljedica neočekivanog i neobičajenog ponašanja životinje koja izazove povrede, za koje je vlasnik samo djelomično odgovoran.

Životinju koja prouzroči smrt ljudskog bića mora se zatući kamenovanjem i od njezine lešine nitko ne smije izvući bilo kakvu korist.

Tora potom raspravlja o štetama

nastalim zbog jame iskopane u zemlji, koja je nemarom ostavljena bez zaštite.

Gemara nabroja različite kategorije šteta. Svaki slučaj je potrebno ispitati na temelju njegovih vlastitih posebnosti, tako da to rezultira najpravednijim postupkom.

Krađa životinje kako bi je se zaklalo ili prodalo kažnjava se odštetom koja je 4 do 5 puta veća od njene tržišne vrijednosti. Ovo pokazuje koliko je ozbiljna stvar ukrasti drugome ono od čega živi.

Ako lopov bude uhvaćen "na djelu", te ubijen od strane vlasnika doma, postoje određene okolnosti zbog kojih će ubojica imati opravdanje, dok će u drugim slučajevima biti za to odgovoran. Ovo je vrlo osjetljiv pasus koji se bavi samobranom i preventivnim djelovanjem da se zaštiti samog sebe. Tora nam predstavlja obje mogućnosti; Sanhedrin će morati presuditi o konkretnim slučajevima i vjerojatno odrediti grube smjernice prema kojima će se razlikovati slučaj od slučaja. Ovdje se nalazi ishodište Tore za "Tko te dođe ubiti, preduhitri ga i ti ubij njega."

Lopov koji se dobrovoljno preda bude kažnjen tako da nadoda 25% vrijednosti onoga što je ukrao (što čini jednu petinu iznosa kojega mora vratiti). Ako je lopov uhvaćen, on plaća dvostruko, ili 4-5 puta više, kao što je gore navedeno.

Lopova (muškarca, ne ženu) koji štetu ne može u potpunosti nadoknaditi sud može prodati kao *eved ivri* kako bi otplatio svoje dugovanja.

(nastavak s 3. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

Š'liši - treća alijsa - 23 p'sukim - 22,4-26

Mora se isplatiti naknada za štetu koja nastane kada nečija stoka pase na tuđem posjedu, ili zbog požara koje je netko nemarom prouzročio.

Sljedeće, Tora iznosi odgovornosti starateljstva - kada netko čuva nešto što pripada nekome drugom bez da je plaćen za tu uslugu, te kada je plaćen za to. U ovo posljednje uključena je i regulativa kod iznajmljivanja. Sudovi su zaduženi da pažljivo vode sve ove vrste slučajeva. Četvrti "staratelj" je uzajmitelj koji je odgovoran za svaki gubitak osim smrti radne životinje pri normalnom tijeku posla.

Muškarac koji zavede neudanu ženu obavezan je isplatiti krivičnu štetu njoj i/ili njenom ocu. I, ukoliko to ona želi, mora je oženiti.

Vraćanje se kažnjava smrtnom kaznom, kao i općenje sa životinjama. Prinošenje žrtve bilo kome osim B-gu kažnjava se smrću.

Obračenika na judaizam ne smije se posramljivati ili iskorištavati, ni riječima, niti materijalno. Ovi propisi u pogledu *gera* dodatak su na "propisane" zabrane ponižavanja i iskorištavanja drugoga. Na taj način Tora senzibilizira na stradanja ranjivijih članova našeg društva. Tora to izlaže u odnosu na siročad i udovicu.

Isto tako, *micva* je posuditi novac siromašnoj osobi, te ne zahtijevati povrat posudbe dok ne stigne neki razumni prihod. Ovim je ulomkom obuhvaćeno zaračunavanje kamata na osobne zajmove. Ako je netko za osiguranje zajma uzeo posteljinu siromašnog čovjeka, ona mu se mo-

ra vraćati svake večeri da se on može njome služiti. Ovo je tek jedna od mnogih pouka Tore o *g'milut hasadim*.

Primijetite da Tora od nas zahtijeva ponašanje koje je daleko iznad standarda svijeta, pa čak i civiliziranog svijeta.

R'vi'i - četvrti alijsa - 9 p'sukim - 22,27-23,5

Ne proklinji suce, niti Suca (dakle, ne bogohuli), niti smijemo proklinjati naše vođe. Zamijetite da su prva dva propisa navedeni kao dvije zasebne *micvot* (zabrane) mada u tom retku dijele sasvim iste riječi: *Elokim lo t'kalel*. Ovdje se *Elokim* uzima tako da se odnosi na B-ga, kao i *Elohim*, što znači suci.

Jedna misao... B-žje ime *Jud-Hei-Vav-Hei* pripada isključivo Njemu. To ime je bilo "ljubomorno" čuvano; mi ga čak niti ne izgovaramo onako kako je napisano.

Ipak "drugo" B-žje ime, *Elokim*, kruži naokolo. Ono je jedno od sedam svetih imena koje se ne smije izbrisati. No izgleda kao da B-g to ime posuđuje za različite svrhe.

Suci *Beit dina* nazivaju se *elohim*. I što je najčudnije, ta se riječ koristi za idole, kao u frazi *elohim aheirim*. Zbog čega bi B-g "posuđivao" Svoje ime ljudima, a kamoli poganskim božanstvima?

Možda Tora suce naziva *elohim*

kako bismo ideju o ljudskim sudovima uzeli **vrlo** ozbiljno. Mogao bi netko reći: ja nemam povjerenja u sudstvo. Suce vreba mito, itsl. Ja ću se oslanjati samo na B-ga. Hašem želi da prihvatimo *p'sak din* i *g'zar din* pravih sudova s najvećim povjerenjem. On je Svoj žig dao autoritetu Židovskih sudova na ovaj naročiti način.

Što se idolopoklonstva tiče ... jedan mogući odgovor je, da bi nam se dalo do znanja da se u srži svakog oblika obožavanja nalazi element vjerovanja i poštovanja prema nekome višem od nas samih. Koliko god iskrivljena i iskvarena bila neka vrsta idolopoklonstva, duboko u sebi - čak i ako oni koji ga vrše to ne shvaćaju - ono je vjerovanje u Vrhunaravno Biće. Na ovu ideju navodi nas upotreba pojmova *elohim aheirim*, *el aher*, itd.

Drugi odgovor koji se nudi (a kojega mi je rekao Glavni rabin Lau) je da to sprečava narode svijeta da ne mogu reći "nije pošteno". Jednako kao što im je bio dan veliki prorok Bil'am, čije su proročke "moći" mogle parirati moćima Mošea, tako da ne mogu reći: veličina Izraela rezultat je toga što imaju Mošea, bliski odnos s B-gom, ili nešto drugo. Njihovi načini obožavanja nazivaju se *avoda zara*, no oni se barem mole *elohim aheirim*. Ovo im omogućava da dođu do pravog vjerovanja u Hašema, bilo kao *bnei No'ah* ili obraćenici.

Ne uskrati darove uroda - *t'ruma*, *maaser*, itd. - niti nemoj pomiješati redosljed kojim se ti darovi trebaju uzimati od uroda.

Prvorođeni sinovi trebaju biti "dani B-gu" (tj. otkupiti ih kroz *Pidjon*

(nastavak s 4. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

haben). Prvo od krave, koze i ovce je posvećeno i zahtijeva da se s njime postupa na poseban način.

Tora ovdje nakratko spominje zabranu uzimanja životinja od njihove majke za *korban* prije nego li navrše osam dana. Takav *korban* automatski bi bio nevaljan, *m'husar z'man*, vremenski manjkav.

Treifa, doslovno životinju koju je rastrgala divlja zvijer i koja je ostavljena da uquine, zabranjeno je jesti (čak i makar je životinja zapravo zaklana u skladu sa *š'hita*, obrednim klanjem), no ona se može iskoristiti na svaki drugi način. Zakonom o *treifa* obuhvaćene su životinje za koje se, nakon klanja, pregledom otkrije da imaju točno naznačene nedostatke. Primijetite da je pojam *treifa* generički za sve što je ne-košer, no on zapravo opisuje jednu vrstu ne-košera.

Sudovi ne mogu saslušati jednu stranu u sporu ukoliko nije prisutna i druga strana. Ova zabrana obuhvaća i da se ne bude pod utjecajem glasina. Suci ne smiju prihvatiti svjedočenje nedostojnog svjedoka. Ako jedna osoba čini većinu, ta većina nije dovoljna da bi se nekoga osudilo na smrt ili tjelesno kažnjavanje. U svojoj slobodnoj prosudbi suci moraju paziti da ne učine ništa što bi moglo izvrnuti pravdu ili nepravедno okrenuti osjećaje suda protiv optuženog. Općenito, pravne odluke se donose većinom glasova sudaca. Suci ne smiju pokazivati naklonost, čak niti prema siromašnima.

Srce suca može se sažaliti nad siromahom koji pred njim stoji u sporu s imućnim čovjekom. Zar to ne bi bio čin dobrote, *cedake*, pobri-

nuti se da siromašni dobije spor? **Ne!** Ne po cijenu pravde. Sudac želi biti dobrotvor? U redu. Želi uvjeriti bogataša da pomogne siromašnome? Lijepo. Ali pravda mora biti pošteno dosuđena. Svaka iskrivljena presuda poljuljat će povjerenje cjelokupne zajednice u pravni sustav. To je neprihvatljivo.

Ako netko nađe zalutalu životinju, on će je vratiti njenom pravom vlasniku (čak i ako mu to iziskuje troškove). Ova je zapovijed povezana s **izgubljenim i nađenim**, čije je "osnovno" mjesto u Ki Tece.

Čovjek mora pomoći čak i svom neprijatelju da svoju životinju rastereti tovara.

Ova *micva* je jedna od nekoliko *micvot* koje se smatraju Židovskim konceptom sprečavanja okrutnosti prema životinjama, *caar baalei hajim*.

Sefer HaChinuch kaže da ako ta *micva* vrijedi za magarca, koliko tek više vrijedi za ljudska bića. Ako

čovjek vidi bližnjeg pretovarenog svežnjevima tereta, *micva* je iz Tore pomoći mu s time.

Razmišljajući na taj način, ako ste pretovareni i netko vam ponudi da vam pomogne nositi paket ili nešto slično – dopustite mu. Othrvajte se zamci da automatski kažete "ne hvala, mogu i sam/a". Prihvatite pomoć. Dobit ćete pomoć, a onaj koji vam je pomogao ispunit će *micvu* iz Tore.

Hamiši – peta aliya – 14 p'sukim – 23,6-19

Nitko ne smije izvrtati pravdu čak ni iskrivljavajući slučaj protiv pokvarene osobe. Držite se podalje od laži i pazite da vam spor ne počiva na indicijama i pretpostavkama. Ne uzimajte mita, čak i ako ono neće utjecati na ishod spora.

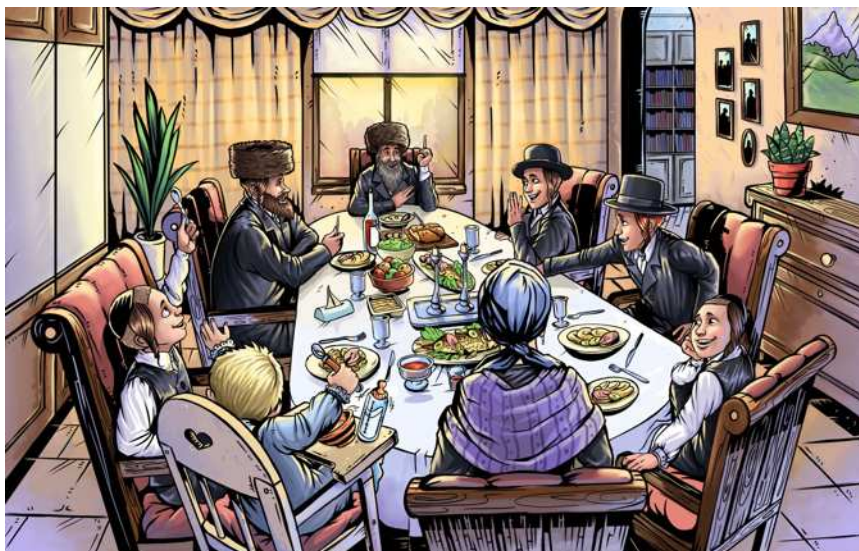
Ne kinjite stranca (obraćenika?), ovo je pouka iz egipatskog iskustva.

Zemlju se ima obrađivati šest godina, a počivati sedme godine,

(nastavak s 5. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

tako da sirotinja, pa čak i divljač može uživati u zemlji.

Svatko se mora ustegnuti od svake vrste kreativne *melaha* na šabat.

(Ova je *micva* pozitivni pandan zabrani za *melaha* iz četvrte zapovijedi. Ona daje pozitivni kut gledanja na šabatna ograničenja. Kao što je to *dajan* Grunfeld z"l sročio, mi polažemo do nogu B-žijih, Njemu u čast, Stvoritelju, različite darove i vještine koje nam je On dao za naše radne dane.)

Zaklinjati se (a ponekad i samo spominjanje) u božanstvo je zabranjeno. Treba izbjegavati popularne uzvikje čije se porijeklo povezuje s drugim religijama.

Poticanje drugih na idolopoklonstvo (čak i bez štovanja) zabranjeno je.

Hagiga prinosi u *Beit HaMikdaš* treba donijeti na svaki od Tri blagdana.

Maces treba jesti tijekom 7 dana Pesaha. Time se obilježava doba proljeća, vrijeme u kojem smo izašli iz Egipta. Ne smijemo se u Hramu pojaviti praznih ruku (nego donijeti

određene blagdanske žrtve). Šavuot je blagdan Prve žetve, a Sukot označava završnu žetvu na "prijelazu godine". Od nas se očekuje da odemo u Jeruzalem na Tri blagdana. *Korban Pesah* ne može se držati dok u posjedu imamo *hamec*, niti njegov loj može preostati do jutra.

Bikurim treba donijeti u *Mikdaš* od doba Šavuota; zabranjeno je kuhati meso u mlijeku.

Šiši - šesta aliya - 6 p'sukim - 23,20-25

B-g će poslati anđela (proroka) da vodi i štiti Narod nakon što uđe u Obećanu zemlju. Moramo slušati njegove riječi, pa će naši neprijatelji pred nama padati. Ne smijemo se klanjati idolima, ni služiti im, niti učiti od djela poganih; mi moramo uništiti njihove idole. Mi moramo služiti B-gu, a On će nas blagosloviti bogatstvom i zdravljem.

Š'vi'i - sedma aliya - 26 p'sukim - 23,26-24,18

B-g obećava da ćemo živjeti punim životom ispunjenim zadovoljstvom,

dok će naši neprijatelji pred nama zapadati u paniku i biti protjerani iz zemlje - ne brzo, već polagano, tako da narod Izraelov može napućiiti zemlju kako treba.

Čekajte malo! Čuda, zakoni prirode okrenuti naglavce. Pošasti. Razdvajanje mora. Mana. Voda iz ovoga i onoga. *Ma pitom* (kao što to kažemo u Izraelu - nešto poput ma, daj, izraz čuđenja i nevjerice, op.pr.) da ćemo zemlju Izrael zauzeti polako? Zašto ne par čuda koja će riješiti problem?

Odgovor glasi da su čuda lijepa stvar, no mi ne živimo po njima. Dobijamo ih kada su nam nužna. Ali ako je svrha odlaska (dolaska) u *Erec Jisrael* da živimo život po Tori na mjestu koje je stvoreno za to, tada to moramo učiniti na prirodan način. U tome je razlika između zaustavljenog trenutka u Midbaru i realnog, praktičnog života u *Erec Jisraelu*.

Ne smijemo sklapati savez sa 7 naroda, ni s drugim idolopoklonicima, niti ćemo idolopoklonicima dopustiti da imaju svoje mjesto u Zemlji, kako nam ne bi bili zamka.

Sedra završava s opisom *Matan Tore*, uključujući znameniti odgovor *Naase v'nišma* kojeg je Narod dao na ponudu da žive životom Tore. Moše ostaje na gori 40 dana i 40 noći.■

Teme za razmatranje uz šabatni stol

Zakon i red

Treba li glavna svrha Zakona o sudovima biti da postavi načela što je ispravno, a što pogrešno ili da čuva zakon i red? Koje od toga nastoje postići dijelovi Tore koji se bave pravnim stvarima?

- Ispitajte zakone koji su predstavljeni u paraši Mišpatim (i u drugim pravnim dijelovima Tore). Koje vrste zakona su uključene? Kako su oni formulirani (jesu li to uvjetne ili apsolutne tvrdnje?) Koje kazne su uključene? Na što nam to ukazuje u vezi svrhe pravnog kodeksa Tore?
- Koliko su slični drugi bliskoistočni pravni kodeksi? Što nas razlike među njima mogu naučiti o temeljnim vrijednostima svake kulture i njihovim konceptima pravde?
- Biste li za Toru rekli da je ona u cijelosti pravni kodeks? Zašto da ili zašto ne?

O fetusima, promatračima i ubojstvu

Šemot 21 govori o slučaju u kojem je trudna žena ozlijeđena u kavg, što je dovelo do pobačaja ili preranog rođenja djeteta. Stihovi obiluju nejasnoćama, i time čine predmetni zakon nejasnim. Proletite kroz stihove i raspravite o sljedećem:

- Što nas ovaj slučaj može naučiti o tome kakvo je stajalište Tore u pogledu statusa fetusa? Smatra li ga se samosvojnim nezavisnim bićem,

nimalo drugačijim od bilo kojeg ljudskog bića? Ili ga se smatra samo dijelom majčinog tijela ("עובר ירך אמו"), što dovodi do manje krivnje ako dođe do pobačaja? Koja pitanja u tekstu utječu na vaš odgovor?

- Ako je netko namjeravao ubiti neku osobu, ali pogreškom ubije drugu, na koji način treba gledati na taj čin? Da li je to zločin za smrtnu kaznu, budući da je bila uključena namjera ili je to slučajno ubojstvo, budući da žrtva nije bila cilj ubojstva? Što nas slučaj trudnice-promatrača uči o zakonu?

Oko za oko

Kao kazna za određene vrste fizičkog napada Tora iznosi načelo kazne "mjera za mjeru", obznanjujući da čovjek daje "oko za oko, zub za zub" itd.

- Da li je to najčasniji oblik pravde, ili "okrutna i neobična" kazna?
- Prilikom određivanja kazni za zločine, koji od sljedećih ciljeva treba imati prioritet: naknada žrtvi, rehabilitacija kriminalca, odmazda ili za-

strašivanje? Što ovaj zakon predlaže? Je li to pravilo ili izuzetak u Tori?

- Velika većina talmudskih mudraca donosi sud da u slučaju tjelesne ozljede krivac plaća naknadu umjesto da bude osakaćen. Ali, je li to jednostavno tumačenje stihova u Tori? Da li se *pešat* biblijskih tekstova razlikuje od rabinske presude? Ako da, zašto? I, što je najvažnije, kako pomiriti *pešat* i *deras*?

Prednosti Šemite

Koja je svrha *Šemite*? Dok se Ramban usredotočuje na to kako godina pomaže duhovnom rastu pojedinca i povećava njegovo priznavanje Hašema, Shadal naglašava kako godina ugrađuje društvenu jednakost i brigu za one koji su imali manje sreće. Za razliku od Rambama koji sugerira da *Šemita* služi praktičnoj svrsi održavanja zemlje zdravom i plodnom.

- Je li moguće da su neke zapovijedi postavljene samo s uporabnom svrhom? Kojim drugim *micvot* je dano isto takvo objašnjenje?
- Da li Tora podupire kapitalizam ili socijalizam? Što sugeriraju zakoni *Šemite*?
- Na koji način su *Šemita* i Šabat slični? Koje su koristi dobivene od prisilnog odmora i uzdržavanja od posla?■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Menachem Leibtag:

Mišpatim: Posebna cjelina – napredovanje u obrazovanju

*Ovaj šiur je ljubaznošću ustupio The Tanach Study Center u
spomen na Rabbi Abrahama Leibtaga*

Što je bolje - Humaš ili Šulhan Aruh?

To stvarno nije fer pitanje, ali svatko tko je proučavao obje knjige shvaća koliko su različite.

Kako Paršat Mišpatim sadrži skup zakona koji pomalo zvuči kao Šulhan Aruh [židovski zakon], ovojedni šiur analizirat će njihovu progresiju, da bi pokazao kako Tora prenosi svoju poruku kroz način na koji su prezentirani.

Uvod

U prošlotjednom šiuru započeli smo raspravu o tome kako su zakoni u Humašu predstavljeni u skupinama (ili 'cjelinama'). Na primjer, u Paršat Jitro, vidjeli smo kako je prvih 'deset' zapovijedi dano kao dio Ma'amad Har Sinai. Nakon toga, identificirali smo sljedeću 'cjelinu' micvot - koju smo nazvali cjelinom 'ko tomar', koja počinje u 20,19 i nastavlja se do kraja 23. poglavlja (koje čini većinu Paršat Mišpatim). Kasnije ćemo u Humašu pronaći mnoge dodatne 'cjeline' micvot, ugrađene unutar njegovih različitih narativa.

Budući da Humaš svoje micvot predstavlja u 'cjelinama', svakako bismo očekivali da će prva 'cjelina', tj. ona koja slijedi nakon Deset zapovijedi, biti posebna. U našem šiuru, krećemo u analizu unutarnje strukture ove "ko tomar" cjeline, u pokušaju da shvatimo zašto su konkretno ove micvot zabilježene na ovom mjestu, i na ovaj način.

Podjela cjelina

Na prvi pogled, čini se da ova tri poglavlja sadrže jednostavno nasumičan skup zakona, iz svih vrsta kategorija - dok skače naprijed-natrag od "bein adam lamakom" [zakona između čovjeka i B-ga] do "bein adam l'havero" [zakoni između čovjeka i njegovih bližnjih (ili društva)]. S druge strane, čini se da postoji neka vrlo logična unutarnja struktura unutar određenih skupina ovih zakona, kao što su građanski zakoni u poglavlju 21.

Da bismo lakše shvatili sveukupnu strukturu ove cjeline, počinjemo s napomenom kako zakoni koji otvaraju i zatvaraju ovu cjelinu spadaju u kategoriju "bein adam lamakom".

Objasnilo.

Prisjetite se kako je ova cjelina "ko tomar" započela (na kraju Paršat Jitro) s četiri psukim koji raspravljaju o različitim zakonima koji se tiču obožavanja idola i izgradnje mizbeaha [žrtvenika] (vidi 20,20-23). Jasno, ova kratka 'paršia' bavi se zakonima između čovjeka i B-ga, točnije - kako Ga obožavati (ili ne obožavati).

Slično tome, na kraju ove cjeline nalazimo još jedan skup zakona koji su "bein adam la'makom" - objašnjavajući kako se od nas očekuje da slavimo B-ga na tri hodočasnička poljoprivredna praznika ("šaloš regalim"/vidi 23, 13-19).

[Ove psukim smatramo posljednjim skupom zakona, jer odmah nakon toga (tj. od 23,20 do kraja 23. poglavlja) nalazimo nekoliko uvjetnih obećanja koja daje B-g u vezi toga kako će pomoći Bnei Jisrael da osvoji zemlju, ali dio zakona ove cjeline definitivno završava s 23,19.]

Na taj način nalazimo da je ovaj poduži skup zakona u Paršat Mišpatim obavljen odgovarajućim skupom zakona (20,20-23 & 23,13-19) koji govore o tome kako ispravno štovati B-ga.

Unutar ovog 'sendviča' pronaći ćemo brojne zakone (tj. od 21,1 do 23,12), no gotovo svi oni potpadaju pod kategoriju "bein adam l'havero" - između čovjeka i njegovog bližnjeg (ili društva).

Sljedeća tablica sažima ovu osnovnu podpodjelu ove cjeline "ko tomar", koja će postaviti okvir za naše sljedeće razmatranje:

PESUKIM	TEMA
20,19-20,23	Kako štovati B-ga putem 'mizbeaha'
21,01-23,12	Niz različitih građanskih zakona
23,13-23,19	Slavljenje B-ga na 3 hodočasnička blagdana
23,20-23,33	B-žja obećanja se odnose na: ulazak u zemlju

(nastavak s 8. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Mišpatim: Posebna cjelina – napredovanje u obrazovanju**

Imajući ovo na umu, ispitajmo unutarnju strukturu zakona "bein adam l'havero", koji počinju s Mišpatim u 23,1 do 23,12. Kao što ćemo sada pokazati, ovaj 'srednji dio' građanskih zakona vrlo će se lijepo podijeliti u dvije osnovne kategorije.

1. Sudska praksa - koja ide pred "bet-din" [židovski sud]
2. Apsolutni zakoni – koji upravljaju ponašanjem pojedinca

MIŠPATIM - SUDSKA PRAKSA

Paršat Mišpatim počinje sa zakonima hebrejskog roba (vidi 21,2-11) i slijede brojni građanski zakoni 'tipa slučaja' koji se prvenstveno bave štetama ["nezikin"] koji se nastavljaju do sredine 22. poglavlja. prezentacija se razvija na organiziran, strukturiran način, napredujući na sljedeći način:

PESUKIM TEMA

21,12-27 Osoba koja ubije ili ozljedi drugu osobu [napad]

21,28-32 Nečija imovina koja ubija ili ranjava drugu osobu

21,33-36 Nečija imovina oštećuje tuđu imovinu

21,37-22:3 Osoba koja krađe od druge

22,4-5 Imovinska šteta drugih uzrokovana ispašom ili vatrom

Imajte na umu kako ovi različiti slučajevi variraju od kaznenog djela sa smrtnom kazni do slučajnog oštećenja imovine.

'Ključna' riječ

Kao što ste vjerojatno primijetili, 'ključna riječ' u ovom odjeljku je 'ki' [namjerna igre riječi], što implicira **ako** ili **kada**. Primijetite kako većina paršiot od 21,1-22,18 počinje riječju 'ki' [ili 'im' / ako/ kada] i čak i kad nije napisano, implicitno je. Drugim riječima, svaki od ovih 'mišpatim' počinje određenim **padežem** [ako...] i slijedi ga pravilo [onda...]. Na primjer:

Ako čovjek udari svoga slugu **tada...** (vidi 21,20); *Ako* vol probode čovjeka... **onda** se vol mora kamenovati (21,28).

Uglavnom, ovaj odjeljak sadrži brojne primjere 'precedentne prakse' na temelju kojih židovski sud (**bet din**) donosi svoje odluke. Ovo je osnovno značenje "mišpata" - slučaja u kojem dvije osobe dolaze na sud - jedna osoba traži odštetu od druge - i šofet (sudac) mora donijeti odluku.

Zapravo, te slučajeve može suditi samo sud, a ne privatna osoba.

[Dok pregledavate ove slučajeve, primijetite kako većina njih spada u kategoriju "hošen mišpat" u Šulhan aruhu.]

Kao što pokazuje naša gornja tablica, ovaj dio 'precedentne prakse' (počinje riječju "ki") nastavlja se sve do 22,16; nakon čega nalazimo zanimljiv prijelaz. Imajte na umu da počevši od 22,17, nalazimo tri zakona, napisana u imperativnijem obliku, koji ne počinju s određenim 'slučajem':

"Čarobnica **se ne smije** ostaviti na životu. Svatko tko legne sa životinjom **bit će ubijen**, a onaj tko žrtvuje [drugim] bogovima **bit će izopćen...**" (vidi 22,17-19).

Ovi zakoni ne počinju riječju 'ki' iz vrlo jednostavnog razloga - ne postoji tužitelj koji dolazi na sud da podigne tužbu! U svim slučajevima do ove točke, proces 'mišpat' obično se pokreće jer tužitelj dolazi pred sud. U ova tri slučaja, odgovornost je suda da pokrene proces (vidi Raši & Rašbam & Ramban na 22,17!), tj. da pronađe čarobnicu, ili osobu koja 'leži sa životinjom', itd. Stoga, iako ti su zakoni predstavljeni u 'imperativnom' formatu, oni ostaju odgovornost "bet-dina".

Ova tri slučaja također se prilično razlikuju od gornje sudske prakse, jer također spadaju u kategoriju "bein adam l'hamakom" [između B-ga i čovjeka].

Najznačajnija je treća uputa - "zovejah la'elokim jo'ho'ram - bilti l'Hašem l'vado" - onaj tko žrtvuje [drugim] bogovima bit će izopćen..." - gdje još jednom nalazimo zakon o tome 'kako (ili ne) štovati B-ga' - baš kao što nalazimo u početnim i završnim odjeljcima koji obuhvaćaju ove građanske zakone.

U tom smislu, ova tri zakona služiti će kao 'tampon' koji nas vodi u sljedeću kategoriju, gdje će zakoni nastaviti u 'imperativnom' formatu, ali će napustiti područje "bet-dina" i ući u područje etičkog ponašanja. Objasnimo:

Etički zakoni

Obratite pažnju na naglu promjenu formata koja se događa u sljedećem zakonu:

"Ne činite nepravde strancu niti ga tlačite, jer ste i sami bili stranci u zemlji egipatskoj" (22,20).

Ne samo da je ovaj zakon napisan u obliku imperativa, on ne sadrži kaznu "bet-din". Umjesto toga, uključuje

(nastavak sa 9. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Mišpatim: Posebna cjelina – napredovanje u obrazovanju**

poticaj zašto bi se svaki Židov trebao pridržavati ovog zakona - jer i mi smo nekada bili stranci u zemlji Egiptu!

Zapazite i kako se ovaj imperativni format nastavlja sve do 23,10. Za razliku od onoga što smo do sada pronašli, sada nalazimo zbirku zakona **imperativnog** stila [tj. **učini...** ili **nemoj...**], za koje se čini da su izvan područja provedbe od strane **bet-dina**. Ovaj se dio usredotočuje na zakone ponašanja pojedinaca koji služe kao smjernice koje će oblikovati tip društva kojega se B-g nada stvoriti unutar svoje posebne nacije.

Prema završetku ove 'etičke' cjeline, nalazimo pasuk koji kao da jednostavno ponavlja isti stih koji je započeo ovu cjelinu:

"Nećete ugnjetavati stranca, budući da poznajete osjećaje stranca, jer ste i sami nekoć bili stranci u zemlji egipatskoj" (vidi 23,9).

[i usporedite to s uvodnom izjavom ove cjeline: "Ne smiješ činiti nepravdu strancu niti ga tlačiti, jer si bio došljak u zemlji egipatskoj" (vidi 22,20).

Dok pregledavate brojne zakone koji su 'obavijeni' s ova dva 'podudarna' pesukim, primijetite kako su svi napisani u obliku imperativa i dijele zajedničku temu življenja prema višim etičkim standardima.

Da bismo dokazali ovu tvrdnju, proučimo napredovanje teme od 22,20 do 23,9:

- "Nećeš zlostavljati nijednu udovicu ili siroču. Ako ih budeš maltretirao, **Ja ću uslišiti njihov vapaj...**"
- "Kada posudiš novac... ako uzmeš njegovu odjeću u zalog, moraš je vratiti do zalaska sunca... jer ako to ne učiniš, kad me pozove, sigurno ću **čuti njegov vapaj...**" (vidi 22,20-26).

Za razliku od prethodnog odjeljka (vidi 20,12 do 22,16), gdje je sud izvršio kaznu - ovaj odjeljak počinje skupom zakona gdje sam B-g prijeti da će izreći kaznu! Budući da sudski sustav ne može 'prisiliti' svakog člana društva da se ljubazno odnosi prema siromašnima i potrebitima, sam B-g obećava da će 'intervenirati' ako se loše postupa prema 'manje privilegiranim'.

Nadalje, upravo stranac, siroču i udovica najmanje bi znali kako svoj slučaj iznijeti na sud. Budući da je tako lako iskoristiti ove niže društvene klase, sam B-g će kazniti one koji ih iskorištavaju.

Biti 'dobar građanin'

Sljedeća četiri pesukim (22,27-30) tvore 'paršiu', i na prvi pogled se čini da spadaju u kategoriju 'bein adam l'ama-kom'. Međutim, u njihovom kontekstu, također ih je moguće shvatiti kao zakone koji se bave s vladanjem pojedinca u društvu, ili jednostavnije rečeno - kako biti dobar građanin. Objasnimo kako.

"Ne proklinji Elokima [bilo B-ga ili suca / vidi 22:7];, niti proklinji vođu svog naroda" (vidi 22,27).

Ova uputa 'ne proklinjite svoje vođe' može se shvatiti kao lijep način da se kaže - poštujte svoje vodstvo. Bilo bi teško razviti pravedno društvo ako bi ljudi stalno psovali i ne iskazivali poštovanje prema svojim sucima i političkim vođama.

Sljedeći zakon - "Ne oklijevaj donijeti puninu svoje žetve i izljev iz svoje preše" (vidi 22,28) - također bi mogao potpasti pod ovu kategoriju, budući da se odnosi na obvezu svakog pojedinca da daje desetinu od svojeg uroda. Budući da se ova desetina koristi za pokrivanje plaća državnih službenika (na primjer vidi Bamidbar 18,21 o: plaći Levita), ovaj bi se zakon mogao parafrazirati kao zahtjev da svatko mora 'plaćati svoje poreze' - i na vrijeme; još jedan primjer 'uzornog građanina'.

Slično, sljedeći zakon:

"Ti ćeš Mi dati svoje prvorodene sinove. Isto tako [prvorodene] od svojih goveda i ovaca..." (vidi 22,28-29) - prvi put je dano kada su Bnei Jisrael napustili Egipat (vidi Šmot 13,1-2,11-14).

Očito, ova zapovijed ne podrazumijeva da zapravo žrtvujemo svoju prvorodenu djecu; već se odnosi na obvezu svake obitelji da svog prvorodenog sina posveti B-žjoj službi. Svrha ovog zakona bila je osigurati da u svakoj obitelji postoji 'odgajatelj' (ili 'državni službenik') - da podučava zakone Tore.

Iako je ova 'obiteljska odgovornost' kasnije prenesena na cijelo Levijevo pleme (nakon het ha-egel / vidi Devarim 10,8-9); u vrijeme kada su dani zakoni Paršat Mišpatim - to je trebao biti posao prvorodenog sina. Slično tome, vrijednost 'prvorodenih' životinja također bi bila posvećena riznici Hrama (ili za prehranu radnika).

Ako je ovo shvaćanje točno, onda ova zapovijed služi kao podsjetnik svakoj obitelji da ispunji svoju odgovornost da osigura svoj dio 'državnih službenika' koji će

(nastavak s 10. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Mišpatim: Posebna cjelina – napredovanje u obrazovanju**

služiti u Miškanu i služiti kao suci i odgojitelji (vidi Devarim 33,10).

[Odg: gledanje na prvorodene životinje kao na porez za nadoknadu tim državnim službenicima - vidi Bamidbar 18,15-20!]

Vladati se kao 'Mensch'

U završnom pasuku ove 'paršie' nalazimo vrlo općenitu zapovijed da budemo ne samo dobri građani, nego i da se ponašamo kao 'mensch':

"I vi ćete mi biti sveti ljudi; [primjer] našete li u polju meso koje su rastrgale zvijeri - nemojte ga jesti - umjesto toga nahranite njime pse" (22,30).

Iako je uvodna izjava – da budemo sveti ljudi – prilično nejasna; potpunije značenje ove zapovijedi detaljno je objašnjeno u Paršat Kedošim (vidi Vajikra poglavlje 19). Brzi pogled na to poglavlje odmah ponovno ukazuje na potrebu etičkog djelovanja u svim područjima života. [Obratite pažnju na brojne paralele između 19. poglavlja Vajikra i Šemot 22 20-33 10!]

Zapovijed 'ne jesti meso rastrgane životinje' može se shvatiti kao primjena kako 'biti svet', implicirajući ponašati se kao 'mensch', a ne kao proždrljivac koji bi žderao (kao pas) meso životinja pronađenih mrtvih u polju.

Ukratko, tvrdimo da se ovaj kratki odjeljak usredotočuje na potrebu da se bude 'uzoran građanin', u skladu s općom temom etičkog ponašanja – kao dužnost člana društva koji tvrdi da predstavlja B-ga.

Viša etika

U 23. poglavlju ova cjelina 'napreduje' korak dalje, s nekoliko micvot koji naglašavaju još višu razinu moralnog i etičkog ponašanja.

Prva tri pesukim raspravljaju o zakonima koji osiguravaju da pravosudni sustav neće biti zlouporabljjen – Na pri-

mjer, da se ne planira lažno svjedočenje; slijediti pravilo većine; a ne 'favorizirati' kod suđenja (vidi 23,1-3).

[Ovi se zakoni također mogu promatrati kao smjernice za 'suce' koji odlučuju o zakonima u prvom odjeljku, tj. građanska 'sudska praksa' u 21,12-22,16.]

Zatim, nalazimo dva zanimljiva zakona koji odražavaju najvišu razinu etičkog ponašanja, a koja su formulirana na poseban način.

- Vraćanje izgubljene životinje, čak i one vašeg neprijatelja, njenom vlasniku ('hašavat aveida') (vidi 23,4);
- Pomaganje susjedovoj životinji (opet, čak i vašem neprijatelju) s teretom ('azov ta'azov imo') (vidi 23,5);

Tora nam ne naređuje samo da vratimo izgubljeni predmet, ona opisuje ekstremni slučaj, gdje se čovjek mora potruditi da bude 'izuzetno fin' prema osobi koju prezire. Ono što se može smatrati 'uzornim ponašanjem' u regularnom društvu – postaje zahtijevano ponašanje za naciju koja predstavlja B-ga.

Na kraju, ovaj posebni odjeljak završava poznatom izrekom "mi-dvar **šeker** tirschak" – držanje distance. od bilo kojeg oblika nepoštenja (vidi 23,7), nakon čega slijedi upozorenje da se ne uzima mito – 've-šohad lo tikah' – (vidi 23,8).

Kao što je ranije spomenuto, ovaj odjeljak, koji opisuje micvot višeg etičkog standarda, završava stihom "ve-ger lo tilhac..." (vidi 23,9) – gotovo identičan uvodnoj izjavi (vidi 22,20).

Unatoč teškoćama njihovog ropstva u Egiptu, od Bnei Jisrael se očekuje da **nauči** iz tog iskustva i stvori društvo koje pokazuje dodatnu osjetljivost za potrebe manje sretnih. Konkretno, židovskom narodu – budući da smo nekoć bili robovi – naređeno je učiti iz tog iskustva, kako bi postali još osjetljiviji na potrebe drugih!

Šabat i blagdani

Kao što smo ranije objasnili, nakon ovog 'etičkog' odjeljka slijedi još jedan niz micvot (vidi 23,10-19), koji se, čini se, usredotočuje na 'micvot bein adam la-Makom'. Uključuje sljedeće zapovijedi:

- 'Šmita' – ostavljanje polja neobrađena svakih **sedam** godina;

(nastavak sa 11. stranice) **Rabbi Monachem Leibtag: Mišpatim: Posebna cjelina – napredovanje u obrazovanju**

- 'Šabat' - odmaranje jedan dan u svakih **sedam** dana;
- 'Šaloš Regalim' - tri poljoprivredna praznika:
- 'Hag HaMacot' - sedam dana jedenja macesa
- 'Hag HaKacir' - žetva pšenice (**sedam** tjedana kasnije)
- 'Hag HaAsif' - žetva plodova (**sedam** dana). (23,10-19)

Unatoč tome, treba primijetiti kako su zakoni šmita i šabata zapravo predstavljeni iz perspektive 'bein adam le-havero'. Ciklus 'šmita' osigurava dodatnu hranu za siromašne i potrebite (vidi 23,11), dok 'šabat' osigurava dan odmora za 'rogu i stranca' (vidi 23:12). U tom smislu, ova dva zakona čine prekrasan prijelaz od odjeljka "bein adam l'havero" do završnog odjeljka "bein adam l'amaikom" koji 'zatvara' cijelu ovu cjelinu.

Na ovom mjestu nalazimo kratak sažetak pasuka koji predstavlja posljednji dio koji opisuje hodočasničke 'blagdane' (vidi 23,13-19). Ovi 'šaloš regalim' opisani su kao tri puta tijekom godine kada se cijela nacija okuplja 'pred B-gom' (tj. uz Bet Ha-Mikdaš) kako bi mu zahvalili za svoju žetvu.

[Moglo bi se sugerirati da ova micva 'aliya la-regel' također utječe na društveni razvoj nacije, jer daje siromašnima i potrebitima priliku da slave zajedno sa sretnijima (vidi Devarim 16,11,14-16)]

'Dvostruki' sendvič - Cedaka & Mišpat

Vratimo se sada da primijetimo prekrasnu strukturu cijele ove cjeline proučavajući sljedeću tablicu, gdje * označava zakone "bein adam l'amaikom", a # označava zakone "bein adam l'havero".

Kako bismo pojasnili ovu slojevitost prirode ove unutarnje strukture, u sljedećoj tablici uspoređujemo je sa 'sendvičem' s dva sloja 'mesa', obavijena 'kruhom',

* NAJVEĆI Zakoni o: obožavanju idola i 'mizbeaha' (20,19-20,23) [tj. kako štovati B-ga]

SLOJ 1 # Građanski zakoni - 'slučajni' zakoni za "bet-din" (21,1-22,16) tj. zakoni koji se odnose na MIŠPAT - presudu

* BUFFER kratki niz zakona "bein adam l'amaikom" (22,17-19)

SLOJ 2 # Etički zakoni - individualno ponašanje (22,20-23,12) tj. zakoni koji se odnose na CEDAKU - pravednost

* DOLJE Zakoni triju hodočasničkih blagdana (23,13-19) [opet, kako ispravno štovati B-ga]

Drugim riječima, nekoliko zapovijedi koje se odnose na to kako bismo trebali štovati B-ga (*) 'obuhvaćaju' brojne zapovijedi koje objašnjavaju kako B-g očekuje da djelujemo (#). Međutim, one micvot koje upravljaju našim ponašanjem također se dijele u dvije različite skupine. Prva skupina (ili sloj) fokusira se na zakone pravde koje mora provoditi sudski sustav - tj. MIŠPAT; dok se druga skupina fokusira na etičko ponašanje - tj. CEDAKA ili ispravno ponašanje.

Povratak Avrahamu Avinu!

Ako se sjećate naših šiurim na Sefer Breišit, ova dvoslojna struktura - naglašavajući elemente i CEDAKA i MIŠPAT - ne bi nas trebala iznenaditi. Uostalom, B-g je izabrao Avrahama Avinu upravo za ovu svrhu:

"Jer Avraham će sigurno postati velik i moćan narod, i blagoslov za sve narode zemlje. Jer ja sam ga poznao KAKO BI mogao zapovijedati svojoj djeci i svome domu nakon sebe, da drže put B-žji i čine CEDAKA & MIŠPAT [pravednost i pravda]..." (vidi Breišit 18,18-19, usporedi Breišit 12,1-3)

Sada kada su potomci Avrahama Avinu konačno postali nacija i sada se pripremaju za ulazak u zemlju - oni sklapaju savez na Har Sinaju. Stoga se prvi skup detaljnih zakona primljenih na Sinaju usredotočuje na to kako se od izraelske nacije očekuje da zadrži i primjenjuje vrijednosti "cedaka & mišpat" - kako bi ova nacija mogla ostvariti svoju božansku sudbinu.

Napredak obrazovanja

Prije nego što zaključimo, trebali bismo primijetiti još jedan slijed koji se odvija unutar ovih različitih pododjeljaka zakona. Dok pregledavate ove različite odjeljke, imajte na umu kako slijede vrlo značajan napredak obrazovanja:

1) Strah od čovjeka

Prvi odjeljak (21,1-22,19) sadrži građanske zakone u vezi s kompenzacijskim obvezama, zajedničke svakom civiliziranom društvu (nije jedinstveno za Am Jisrael). Ove sudske zakone provodi **bet-din**. Strah od kažnjavanja od strane sudova osigurava pokornost građana.

2) Strah B-žji

Sljedeći odjeljak (22,20-26) sadrži imperativne vezane uz etičko ponašanje, posebno naglašavajući obzir prema

manje sretnim članovima društva. S obzirom na poteškoće u provođenju ovog standarda od strane **bet-dina**, sam B-g preuzima odgovornost za kažnjavanje prekršitelja u tom pogledu.

3) Ljubav prema bližnjemu

Posljednji odjeljak imperativnih građanskih zakona (23, 1-9) sadrži micvot koje se odnose na još viši moralni i etički standard. U ovom dijelu, Tora ne spominje nikakvu kaznu. Ovim micvot prethodi pasuk "ve-anšei **kodeš** tihijun li" (22,30) i odražavaju ponašanje "mamlehet kohanim ve-goj **kadoš**" (vidi 19,5-6). Kada je civilno ponašanje posebne B-žje nacije motivirano ne samo strahom od kazne, već i visokim etičkim standardom i osjećajem podređenosti B-gu, nacija doista postaje 'goj **kadoš**' - svrha Matan Tore (vidi 19,5-6!).

4) B-žja ljubav

Nakon stvaranja etičkog društva, nacija je vrijedna posebnog odnosa s B-gom, kao što se odražava u zakonima šabata, šmita i 'alija la-regel' - 'biti viđen od B-ga' na tri hodočasnička blagdana (vidi 23,10-17).

Ovaj napredak naglašava činjenicu da visoki standard etičkog ponašanja (II i III) sam po sebi nije dovoljan. Društvo se prvo mora usidriti osiguravanjem pravde uspostavom sudskog sustava koji će provoditi te najosnovnije građanske zakone (I). Jednom kada je ovaj standard uspostavljen, društvo može težiti postizanju više etičke razine (II i III). Zatim, čovjek je dostojan susresti i 'posjetiti' B-ga (IV).

Posljednje obećanje

Iako 'mišpatim' i micvot završavaju u 23,19, ovaj dugačak odjeljak (koji je započeo s 'ko tomar...' u 20,19) sadrži posljednji dio - 23,20->33 - koji se pojavljuje više kao **obećanje** nego skup zakona. B-g kaže Mošeu da kaže Bnei Jisrael sljedeće:

"Evo, ja šaljem **malaha** pred vama, da vas vodi i dovede u ... (Obećanu zemlju). ... jer ako ga poslušate [B-žjeg 'mal'aha'] i činite sve što Ja kažem, Ja ću biti neprijatelj tvojim neprijateljima i dušman tvojim dušmanima. Jer će vas Moj **mal'ah** odvesti i dovesti u [zemlju] Amorejaca, Hetita, itd." (23,20-23). [Vidi također 23,27-31!]

Ovaj zaključak ukazuje na **svrhu** ove čitave cjeline. Prihvatanjem ovih zakona, Bnei Jisrael će oblikovati svoj karakter kao posebne B-žje nacije. Dakle, **ako** se budu pokoravali ovim pravilima, **tada** će im B-g pomoći u osvajanju Zemlje.

Uzimajući u obzir da su Bnei Jisrael na putu da osvoje i naslijede Zemlju, ovaj odjeljak (23,20-33) čini odgovorajući zaključak za cijelu ovu cjelinu. Budu li slijedili te zakone, On će im pomoći da osvoje tu zemlju, gdje će im ti zakoni pomoći da postanu posebna B-žja nacija.

Povratak na Brit Sinai

Ovo nam tumačenje može dati prekrasno objašnjenje zašto Bnei Jisrael primaju upravo ovaj skup micvot odmah nakon Deset zapovijedi.

Prisjetite se B-žjeg izvornog prijedloga Bnei Jisrael pred Ma'amad Har Sinai - "ako Me budu poslušali i držali Moj savez... tada će postati - mamlehet kohanim ve-goj **kadoš**" (vidi Šmot 19,5-6). Nakon što narod prihvati ovaj prijedlog (vidi 19,8), on dobiva Deset zapovijedi, nakon kojih slijede zakoni cjeline "ko tomar".

Ovo može objasniti zašto Bnei Jisrael primaju upravo ove zakone ("ko tomar cjeline") u ovo vrijeme. Budući da će ovi zakoni upravljati etičkim ponašanjem svakog pojedinca u Am Jisraelu i izgraditi moralno tkivo njegovog društva, oni postaju 'recept' koji će transformirati ovu naciju u "mamlehet kohanim ve-goj **kadoš**".

Nadalje, oni naglašavaju kako su zakoni koji se usredotočuju na naš poseban odnos s B-gom, posebno u odnosu na to kako ga štujemo - kao što su zakoni o blagdanima, smisleni samo ako su ukorijenjeni u društvu koje djeluje na uzoran način.

Budući da su ove smjernice za ponašanje pojedinca 'obavijene' pojedinostima o tome kako ispravno štovati B-ga, možemo zaključiti da čitava ova cjelina raspravlja o tome kako se od izraelske nacije očekuje da štuje B-ga - jer način na koji se odnosimo prema našim bližnjima stoji u središtu našeg odnosa s B-gom. ■

Rabbi Jack Abramowitz:

Tarjag – 613 zapovijedi

42. Loš izbor riječi: Dužnost da se držimo zakona o hebrejskim robovima

Kada stekneš hebrejskog slugu ... (Izl 21,2)

43. Proslava zaruka: Obveza da se zaruči za židovsku sluškinju

Ako nije po volji gospodaru, koji se treba zaručiti s njom ... (Izl 21,8)

44. Pusti me da odem, ljubavniče: Obveza da se pomogne otkupiti židovsku sluškinju

... onda on mora dogovoriti da je se otkupi (Izl 21,8)

45. Zabranjena prodaja: Zabrana daljnje prodaje židovske sluškinje

On nema ovlasti da je proda drugoj osobi jer se pogrešno ponio prema njoj (Izl 21,8)

46. Bračne dužnosti: Zabrana uskraćivanja supružničkih beneficija

Ne smije joj uskratiti hranu, odjeću ili bračne odnose (Izl 21,10)

47. Smrtna kazna (1. od 4): Dužnost da je se izvrši gušenjem kada je to potrebno

Tko udari drugoga tako da umre, pogubit će se (Izl 21,12)

48. Pljus!: Zabrana da se udari roditelja

Onaj koji udari svoga oca ili majku, bit će pogubljen (Izl 21,15)

49. Narodni sud: Dužnost suda da izriče novčane kazne kada je to potrebno

Ako se ljudi raspravljaju ... (Izl 21, 18)

50. Smrtna kazna (2. od 4): Dužnost da je se izvrši odrubljivanjem glave kada je to potrebno

... bit će osvećen (Izl 21,20)

51. Ponekad odrezak uzvraća ugriz: Dužnost da se sudi za nanošenje ozljeda od strane životinja

Ako bik probode muškarca ili ženu ... (Izl 21,28)

52. Ferdinandov posljednji obrok: zabrana da se jede životinju koja je osuđena

Taj bik mora biti kamenovan; ne smije se jesti njegova mesa (Izl 21, 28)

53. Oklizneš se i padneš: Dužnost suda da sudi u slučajevima šteta do kojih je došlo zbog dovođenja u opasnost

Ako čovjek otvori jamu ili ako isko-pa jamu, ali je ne pokrije ... (Izl 21, 33)

54. Opljačkali su nas!: Dužnost suda da kazni kradljivca

Ako čovjek ukrade bika, ovcu ili kozu ... (Izl 21,37)

55. Bik u staklani: Dužnost da se sudi slučajeve šteta koje su izazvale životinje

Ako tko dopusti da njegova stoka pase na polju (Izl 22,4)

56. Gori, dušo, gori!: Dužnost sudova da prosuđuju slučajeve štete nastale zbog požara

Ako izbije vatra ... (Izl 22,5)

57. Tko čuva čuvare?: Dužnost sudova da sude u slučajevima čuvara koji nisu plaćeni

Ako netko da bližnjemu novac ili imetak da ga čuva ... (Izl 22,6)

58. I ostale dužnosti koje se traže: Dužnost sudova da sude i u drugim građanskim parnicama

Za svaki slučaj nepravde ... (Izl 22,8)

59. Osiguranje najmodavca: Dužnost sudova da saslušaju slučajeve plaćenih stražara i najmodavaca

Ako netko da bližnjemu svom magarca, bika, ovcu ili bilo koju drugu životinju ... (Izl 22,9)

60. "Ni zajmoprimac ...": Dužnost sudova da saslušaju predmete zajmoprimaca

Ako netko posudi od svog bližnjega ... (Izl 22,13)

61. Punoljetnost: Dužnost suda da novčano kazni zavodnika

Čovjek koji zavede djevojku koja nije isprošena/zaručena ... (Izl 22, 15-16)

62. Suđenja vješticama iz Salema: Zabrana da sud oprosti osuđenom vračaru

Ne dopusti da čarobnica živi (Izl 22,17)

63. Začepi!: Zabrana da se verbalno ugnjetava obraćenika

Obračeniku se nećeš podrugivati ... (Izl 22,20)

Preobraćenik je nežidov koji je smatrao podobnim da okrene leđa načinu života na koji je odgojen, kako bi se pridružio židovskom narodu. Od jednog do drugog kraja Tore, B-g potiče narod da vodi računa da se ne ophodi loše prema obraćenicima. On im pruža posebnu zaštitu, budući da oni koji su rođeni kao Židovi imaju očeve, stariju braću i članove obitelji koji će se zauzeti za njih. Obračeniku često nedostaje takav sustav podrške unutar zajednice, stoga On osobno ispunjava tu ulogu za njih.

Ima više zabrana neprijateljstva prema obraćeniku. Ova se posebno odnosi na povredu riječima. Sifra na *paršas* Kedošim daje primjer verbalnog ugnjetavanja. Na primjer ako se obraćeniku kaže: "Jučer si štovao idole..." (Našim rječnikom, možda bi to bilo kao: "Gle tko je odjednom toliko ortodoksan!")

U temelju ove *micve* je nadvladavanje samog sebe. Mi nismo bolji zato što smo rođeni kao Židovi i moramo biti

(nastavak s 14. stranice) **Rabbi Jack Abramowitz: Tarjag – 613 zapovijedi**

oprezni da ne omalovažimo one koji su Židovi po izboru. B-g doista dokazuje kako gleda na to time što nas na to u Tori podsjeća najmanje 36 puta (vidi Talmud Baba Mecia 59b).

Zabrana tlačenja obraćenika vrijedi za muškarce i za žene, u svako vrijeme i na svakom mjestu. U Talmudu se o njoj raspravlja u traktatu Baba Mecia, stranice 58b-59b. Ona je kodificirana u Šulhan Aruhu u Hošen mišpat 228. To je 252. od 365 negativnih *micvi* u Rambamovom Sefer HaMicvosu i 49. od 194 negativnih *micvi* koje se danas mogu poštivati kao što je navedeno u Sefer HaMicvos HaKacaru Hafec Hajima.

64. Dva grijeha u jednom: Zabrana da se obraćeniku nanese materijalna nepravda

... i nećeš ugnjetavati (Izl 22,20)

65. Štedjeti šibu ili ne?: Zabrana tlačenja udovice ili siročadi

Ne nanosite bol udovici ili siročetu (Izl 22,21)

66. Prijatelji, Rimljani, sunarodnja-ci: Dužnost davanja zajmova onima kojima je to potrebno

Kada posudite novac Mojem naro-du ... (Izl 22,24)

67. Gdje je moj novac?: Zabrana vršenja pritiska na dužnika da vrati zajam

... ne postupajte prema njemu kao vjerovnik ... (Izl 22,24)

68. Supotpisnici i javni bilježnici: Zabrana da se sudjeluje u zajmu koji uključuje kamate

... ne nameći mu kamate (Izl 22,24)

69. Nepoštivanje suda: zabrana da se proklinje suca

Nećeš proklinjati "elohima" (Izl 22, 27)

70. Nezamislivo: Zabrana bogohu-ljenja

Nećeš proklinjati "Elokima" (Izl 22, 27)

71. Blaćenje: Zabrana proklinjanja šefa države

Nemojte proklinjati vladara svog naroda (Izl 22,27)

72. U kvaru: Zabrana odvajanja de-setine pogrešnim redosljedom

Ne odgađaj svoj prinose od uroda i polja (Izl 22,28)

73. Pseća hrana: Zabrana da se jede smrtno ranjena životinja

Nemojte jesti mesa životinje koja je bila rastrgana na polju (Izl 22,30)

74. U odsutnosti: Zabrana sucima da slušaju svjedočenje ako je jedna stranka odsutna

Ne prihvaćajte bezvrijedan iskaz (Izl 23,1)

75. Porota će zanemariti ovo svjedočenje: Zabrana određenim grešnicima da svjedoče

Ne poseži za zlom osobom da bi zlonamjerno svjedočila (Izl 23,1)

76. Jedan glas prevage: Zabrana izvršenja smrtne kazne bez kvalificirane većine

Ne slijedi većinu da počiniš zlo (Izl 23,2)

77. Nepravilno brojanje glasova: Zabrana sucu da ne smije promijeniti svoj glas na: kriv je

Nemojte reagirati na nesuglasice tako da se priklonite većini (Izl 23,2)

78. Većina je u pravu: Dužnost da se slijedi mišljenje većine

... slijedite većinu (Izl 23,2)

79. Obrnuta diskriminacija: Zabrana favoriziranja siromašnih na sudu

Bijednom nećeš pogodovati u njegovoj tužbi (Izl 23,3)

80. Pogodi magarca: Dužnost je pomoći čovjeku da rastereti životinju

Ako vidite da se magarac vašeg ne-prijatelja muči pod teretom ... Pomozi mu, čak i mnogo puta (Izl 23,5)

81. Na lošem glasu: Zabrana sucu da diskriminira "grešnika"

Ne izvrćite osudu bijednika (Izl 23, 6)

82. Posredni dokazi: Zabrana izvršenja kazne nad okrivljenikom bez dokaza

Ne kažnjavajte nedužnog ili praved-nika (Izl 23,7)

83. Ali što je s glavnim konobarom?: Zabrana sucima da prihvaćaju mito

Nemojte prihvaćati mito ... (Izl 23,8)

84. Slobodno vrijeme: Dužnost da se ono što urodi na subotnju godinu preda kao urod bez vlasnika

U sedmoj (godini), ostavit ćeš (zemlju) na miru, i nećeš je obrađivati ... (Izl 23,11)

85. Menuha v'simha: Dužnost da se odmara na šabes

Sedmog dana ćeš se odmarati (Izl 23,12)

Micva br. 32, u "Deset zapovijedi", je negativna *micva*: zabrana obavljanja djela kreativnog rada na šabat. Ova je *micva* pozitivna: obveza da se odmara na šabes. Šabes je toliko važan da je njegovo držanje i pozitivna i negativna *micva*. (Sefer Hahinuh ističe da je šabes toliko važan da Tora ponavlja našu obavezu da ga poštujemo punih dvanaest puta!)

Kao je navedeno u *micvi* br. 32, odmaranje na šabes ne znači nužno ono na što ljudi misle kada na drugim jezicima spominju "odmor". Ono znači suzdržati se od rada. U našem se jeziku vožnja čini "mirnijom" od hodanja, u konverzijskom smislu, ali hodanje je zapravo "spokojno", jer vožnja zahtijeva zabranjene oblike rada.

(nastavak sa 15. stranice) **Rabbi Jack Abramowitz: Tarjag – 613 zapovijedi**

Ipak, za nas je također važno "odmarati se" i u konvencionalnijem smislu. U Knjizi Izaije, poglavlje 58, prorok nam govori: "Ako obuzdaš korake svoje zbog *šabesa* i suzdržiš se od svog poslovanja na Moj sveti dan, ako *šabes* smatraš nasladom i častiš B-žji sveti dan time što se nećeš baviti svojim svakodnevnim poslom i raditi svoje uobičajene poslove ili raspravljati o svjetovnim stvarima, onda ćeš uživati u B-gu..." (13-14). Ovi stihovi definiraju neke oblike odmora koje naš "odmor" na *šabes* ima. Mi ne trčimo (osim u *šul* ili da bismo izvršili *micvu*), ne radimo stvari koje nisu "*šabosdik*" (kao što je pripremanje na *šabes* za poslije *šabesa*) i ne raspravljamo o stvarima koji nisu prikladne za *šabes*, kao na primjer o poslu. (Ta su načela poznata kao *hiluheha*, *hefceha* i *daber davar*, o njima se govori u *Šabes zemiros* u pjesmi *Ma jedidus*.)

Obveza da se odmara na *šabes* obavezuje muškarce i žene u sva vremena i na svakom mjestu. Ona je predmet gotovo cijelog talmudskog traktata *Šabos*, ali intenzivno počinje na 51b. Kodificirana je u *Šulhan Aruhu* posebice u *Orah hajim* 246 i 305. Ona je 154. od 248 pozitivnih *micvos* u Rambamovom *Sefer HaMicvos* i 20. od 77 pozitivnih *micvos* koje se danas mogu poštivati kao što je navedeno u *Sefer HaMicvos HaKacar Hafec Hajima*.

86. Tako mi...: Zabrana kletvi u ime idola

Imena drugih "bogova" nećete zazivati (Izl 23,13)

87. E Pluribus Madiah: Zabrana navođenja Židova na idolopoklonstvo

... i neka ne izađe iz vaših usta (Izlazak 23,13)

88. Dar kuće: Dužnost da se prinese blagdanski prinos

na tri Blagdana

Svake godine slaviti ćete tri Blagdana za Mene (Izl 23,14)

89. U pola dana: Nemojte klati pashalnu žrtvu dok se kvasno još nalazi unaokolo

Nemojte ga žrtvovati na kvasnom ... (Izl 23,18)

90. Nikada ne ostavljajte za sutra: Zabrana da se salo pashalne žrtve ostavi preko noći

... i nemojte ostavljajte salo Moje blagdanske žrtve do jutra. (Izl 23,18)

91. Iznad plantaže voćaka: Dužnost razdvajanja i donošenja prvih plodova

Donijet ćete najljepše od vaših prvih plodova u Dom B-žji (Izl 23,19)

92. U raju nema cheeseburgera: Zabrana kuhanja mesa i mlijeka zajedno

Nemojte kuhati jare/janje u mlijeku njegove majke (Izl 23,19)

93. Posljednje uporište Kanaanaca: zabrana sklapanja sporazuma sa sedam kanaanskih naroda

Nećete sklopiti sporazuma s njima ni njihovim idolima (Izl 23,32)

94. Klopka: Zabrana omogućavanja idolopoklonicima da borave u Zemlji Izrael

Ne smiju boraviti u vašoj zemlji, zato da te ne navedu da sagriješ protiv mene ... (Izl 23,33) ■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakuplo Hafec Hajim

Pozitivne zapovijedi

64. Pozitivna je zapovijed da se u godini š'mita (oprost) oprosti (poništi) zajam.

kao što Pismo kaže, *svaki vjerovnik će oprostiti zajam što ga je dao svom bližnjem* (D'varim 15,2). Ako on [zajmoprimac] njemu (vjerovniku) vrati zajam nad kojim je prošla sedma [š'mita] godina, on ga ne smije uzeti od njega, već mu umjesto toga treba reći: "Opraštam ga"; jer Pismo kaže, *I to je način [doslovno, izgovorena riječ] na koji se oprašta (isto)*. Ako dužnik tada kaže: "Ipak, uzmi ga", on ga može prihvatiti od njega.

Prema zakonu Tore, opraštanje novčanih obveza na snazi je samo u vrijeme kada je na snazi zakon jubilarne godine. No, odredba učenjaka je da opraštanje novčanih obveza treba biti na snazi i u današnje vrijeme, tako da Židovi ne bi zaboravili zakon o opraštanju. Međutim, *prosbul* [izjava na sudu nakon davanja zajma, da ga š'mita godina neće poništiti] ima učinak na zakon o opraštanju novčanih obveza u današnje vrijeme da [ovaj zajam] ne bi trebao biti poništen.

To se odnosi i na muškarca i na ženu.

Negativne zapovijedi

158. Negativna je zapovijed ne odstupati od riječi velikog bet dina (vrhovnog vjerskog suda)

jer Pismo kaže, *nećeš odstupati od onoga, što ti kažu, ni nadesno ni nalijevo* (D'varim 17,11). Ovime je obuhvaćeno i [pravilo da se pazi na] sve što smo primili od učenjaka, blagoslovljeno bilo sjećanje na njih, prema Talmudu kojega imamo. Tko god vjeruje u Mošea našeg učitelja (mir neka bude s njime) i njegovu Toru, dužan je svoje držanje vjere temeljiti na njihovoj riječi i na njih se oslanjati. Ovo se podjednako odnosi na stvari koje su oni usmeno primili, koje sačinjavaju Usmenu Toru, kao i na stvari koje su izveli putem jednog od pravila po kojima se tumači Tora, te one koje su ustanovili kako bi načinili "ograde" da zaštite Toru. Svaka od njih obuhvaćena je gore navedenim pravilom. A ovako je zapisano u *Sefer Hahinuhu*: Što se tiče obaveze, na nama je da se držimo riječi naših učenjaka iz davnina, naših velikih autoriteta u mudrosti Tore, kao i naših sudaca u našem naraštaju.

Ovo je na snazi na svakom mjestu, u svako doba, i za muškarca i za ženu. Ukoliko to netko prekrši i načini "otvor u ogradu" u bilo kojoj od svih stvari koje su nas učenjaci podučili u tumačenju Tore, on krši tu zabranu. ■

Rabbi Dr. Azriel Rosenfeld:

Šulhan Aruh

Šulhan Aruh ("postavljeni stol") skup je onih područja halahe - židovskog vjerskog prava - koja su danas primjenjiva. Sastavio ga je Rabi Yosef Karo iz Safeda (Izrael) otprilike 1560. godine, i postao je općeprihvaćen kao mjerodavan nakon što ga je Rabi Moshe Isserles iz Krakova (Poljska) oko 1570. godine nadopunio napomenama (poznatim kao Mapa - "stolnjak") iznoseći pravo-rijeke kojih se drže aškenaski Židovi.

Dio II: Jore De'a

Poglavlje 10b — Nežidovsko vino

Zabranjeno je piti vino (proizvedeno od grožđa; vidi 123,8) koje je dodirnuo nežidov, a ponekad je zabranjeno čak i steći korist od takvog vina jer se možda koristilo za žrtvu ljevanicu idolu (123,1-2; vidi pogl. 11). Zabrana stjecanja koristi primjenjuje se prije svega onda kada je nežidov idolopoklonik (124,24; 132,1.2.; 134,2); u vezi drugih skupina ljudi vidjeti 124,1-9. Te se zabrane primjenjuju na mješavine koje imaju okus vina ili iz kojih se vino može ekstrahirati, na destilirana alkoholna pića proizvedene od vina (123,24) i na vodu u kojoj su isprane groždice ili vinski talog, ali se ne primjenjuje na vino koje je prokuhano ili se zgusnulo ili se sasvim pretvorilo u ocat ili je pomiješano s drugim supstancama tako da više nema okusa po vinu (123,3-16). Primjenjuju se od trenutka kada se vino počne izdvajati iz grožđa (123,17-21). Dolaženje u doticaj mora biti namjerno (vidi 124,10.24.27.; 125,1.4.7.11.) i posljedica izravnog djelovanja (vidi 124,17-18; 125,1-4) i mora uključivati izravan kontakt s vinom ili mućkanje vina na način koji se može upotrijebiti za žrtvu ljevanicu idolu (124,25; 126,4). Pogledajte primjere u 123,22, 124,11-27 i 125,1-11; opća se načela o ovoj temi ne mogu formulirati (124,19).

Ako je zabranjeno stjecanje koristi od vina i bude mu dodana neka količina dopuštenog vina, svo dopušteno vino (ako je dotok nepreki-dan: čak i onaj dio koji još nije uliven; vidi 126,1-3.5. i 134,2) postaje zabranjeno, ali ako je dopuštenom vinu dodavano malo po malo, mješavina je dopuštena sve dok zabra-

njeno vino čini manje od 1/60 ukupne količine (134,1). U svakom slučaju, ako nije sigurno da je vino korišteno za žrtvu ljevanicu, zabranjeno je ostvarivati korist samo od zabranjenog dijela mješavine (134,2). Ako je vino zabranjeno samo za piće, ali je dopušteno ostvarivati korist od njega, dopuštena je mješavina vina s drugim vinom ako zabranjeno vino čini manje od 1/60 ukupne količine vina (134,2). Ako se zabranjeno vino pomiješa s dopuštenom tekućinom koja nije vino, smjesa je dopuštena ako se vino ne može okusiti ili mješavini daje loš okus (134,3.6-7.13.; vidi 126,6-7). Ako je ta tekućina voda, uzimamo da se vino ne može osjetiti ako ono čini manje od 1/7 smjese (134,5; 137,1.3.); stoga, ako se zabranjeno vino pomiješa s vinom u koje je pomiješano šest puta više vode (bilo prije ili poslije), mješavina je dopuštena (134,4). Ako se veliki spremnik vina od kojega je zabranjeno ostvarivati koristi pomiješa s drugim spremnicima, zabranjeno je ostvarivati korist od vrijednosti tog spremnika, ali ako su spremnici mali ili ako se jedan od njih izgubio svi su (preostali) spremnici dopušteni (134,2).

Ako zabranjeno vino dođe u dodir s hranom (čak i grožđem), ali se ne apsorbira u nju, hrana se može isprati i tada je dopuštena. Ako se apsorbira u nju, hrana je zabranjena, osim ako se vino ne može osjetiti ili hrani daje loš okus (134,8-12).

Posude od kože, drva, stakla ili kamena koje nisu premazane smolom i u kojima zabranjeno vino nije pohranjeno na duži vremenski period, čak i ako ga se u njima često koris-

tilo, mogu se koristiti u dopuštene svrhe nakon što budu isprane tri puta (135,1-3.11.). Zemljane posuda, ili posude obložene smolom, ili posude u kojima je zabranjeno vino pohranjeno duže vrijeme (izuzev staklenih posuda), moraju se u tri odvojena dana napuniti na 24 sata tako da se voda prelijeva iz njih, ili vrlo slanom vodom na 24 sata, ili kipućom vodom, ili se smola mora sastrugati s njih, ili se njihova površina mora ostrugati ili se (ako se radi o keramici) moraju zagrijati do usijanja; inače se mogu koristiti nakon godinu dana (135,1.4.7-10.12-16.). Posude od alumena koje su bile korištene za zabranjeno vino nikada se ne smije upotrebljavati (135,5.6.). O čišćenju preše i drugih pomagala nakon što su korišteni za zabranjeno vino vidi 137,2. Ako je dopušteno vino stavljeno u takvu posudu prije čišćenja (vidi 137,5), zabranjeno ga je piti, ali je dopušteno od njega steći korist, ali ako se zabranjeno vino nije čuvalo u toj posudi duže vrijeme, dopušteno vino ostaje dopušteno osim ako ne ostane u njemu 24 sata (137,1), a dopušteno ju je koristiti za druge tekućine ili za usoljavanje nakon što je se ispere (137,4).

Čak i kada je zabranjeno stjecanje koristi od vina jer ga je dotaknuo nežidov, dopušteno je naplatiti njegovu vrijednost od tog nežidova; vidi 132,1. Kada Židov proda vino nežidovu čiji će dodir zabraniti ostvarivanje koristi od tog vina, prodaja mora biti zaključena prije nego što nežidov dotakne vino; vidi 132,2. U vezi drugih transakcija koje uključuju vino od kojeg je zabranjeno stjecati korist vidi 132,3-7 i 133,1-7.■

David Gurwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik

Aharei rabim l'hatot i regel

Balashon - Hebrew Language Detective

U ovoj parši Mišpatim nalazimo redak (Šmot 23,2) u kojem susrećemo poznatu frazu:

לא-תהיה אַחֲרֵי-רַבִּים, לָרֶעַת; וְלֹא-תֵעָנֶה עַל-רֵב, לְנֶטִית אַחֲרֵי רַבִּים--לְהַטֹּת.

Fraza *aharei rabim l'hatot* --אַחֲרֵי רַבִּים-- se često prevodi kao "slijedi većinu", i uz to što služi kao temelj za pravilo većine na sudu, koristila se i kao rani temelj za demokratsko pravo.

Ovakvo razumijevanje te fraze zasniva se na talmudskim izvorima kao npr. Chulin 11a i Bava Mecia 49b. Na osnovu toga, Kaplanova *Living Torah* prevodi taj redak ovako:

"Ne slijedi većinu da činiš zlo. Ne progovaraj na suđenju kako bi izvrnuo pravicu. Presuda se mora donijeti na temelju većine."

No, u bilješci, on iznosi i dva alternativna prijevoda:

"Nemoj progovoriti na suđenju naginjući ka većini da izvrneš pravdu" (Mehilta, Rašbam, Abarbanel)

"Nemoj progovoriti na suđenju kako bi ga preobratio, da promijeniš presudu za nekoga povodeći se za većinom" (Chizkuni)

Drugi prijevodi također slijede ovaj pristup u vezi fraze *aharei rabim l'hatot* u smislu da ona predstavlja zabranu, a ne uputu:

"Niti ćeš stati uz moćnika da činiš

nepravdu – nećeš davati iskvereno svjedočanstvo u sporu kako bi ga skrenuo u korist moćnika - (redak 3) niti ćeš biti popustljiv prema siromahu u njegovom sporu" (Sarna, JPS)

"Nećeš ići za mnoštvom (ljudi) da činiš zlo. I nećeš svjedočiti u svađi tako da se prikloniš mnoštvu - (i time) uzmakneš." (Fox)

"Nećeš ići za mnoštvom prema zlu, i nećeš iznositi svjedočenje u nesporazumu nakrivo, da ga usmjeriš ka podržavanju mnoštva." (Alter)

"Nemoj biti od onih koji slijede većinu ka zlu; i ne uzvraćaj na uvredu popuštajući većini kako bi izvrnuo [zakon]" (Artscrollov Stone Chumash)

Čak je i Artscroll ovdje voljan odbaciti halahičku obavezu da se slijedi većina kako bi iznio osnovno značenje teksta. No on za to ima dobar presedan. Raši čini to isto:

Nećeš slijediti većinu ka zlu. Postoji [halahičko] tumačenje ovog retka koje su iznijeli učenjaci Izraela, no prema njima jezik kojim se koristi ovaj redak ne odgovara ta-

kvom kontekstu. Odatle su oni [mudraci] izveli da ne možemo donijeti nepovoljnu presudu [po tuženika] većinom koju tvori jedan sudac. Oni su protumačili da kraj retka: אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת "donijeti presudu prema većini," [znači] da ako njih [sudaca] koji glasaju [da je tuženik] kriv bude za dva glasa više od onih koji glasaju [da je tuženik] nevin, treba donijeti nepovoljnu presudu po njihovom mišljenju [većine].

...

Međutim, ja kažem [za razliku od rabina i Onkelosa] da [redak] treba protumačiti u skladu s njegovim kontekstom. Ovako glasi njegovo tumačenje:

Nećeš se povoditi za većinom na zlo. Ako vidiš pokvarene ljude kako izvrću pravdu, nemoj reći, "Pošto ih je mnogo, ići ću s njima."

i nećeš odgovoriti u vezi parnice koja slijedi, itd. A ako ti stranka postavi pitanje u vezi ove [izvrnute] presude, nemoj joj dati odgovor u vezi parnice pozivajući se na većinu kako bi izvrnuli presudu od pravedne odluke. Nego iznesite sud onako kako jest, i neka se željezni vrat objesi o šiju mnogih. [tj., neka mnoštvo snosi posljedice zbog svog izvrtanja pravde.]

Što je to Rašija tako natjeralo da odbaci halahički pristup? Čini se da je to zbog *teamim* (biblijskih oznaka za napjeve i akcente). Našao sam jednu stranicu koja citira Ibn Ezra

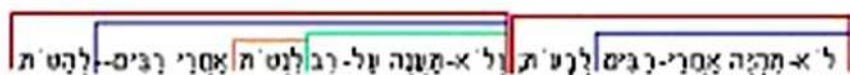
(nastavak s 18. stranice) **David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik Aharel rabim l'hatot i regel**

koji kaže "da se ne treba vjerovati niti jednom tumačenju retka koje se ne slaže s *teamim*".

Michael Pearlman, veliki učenjak *taamei hamikra*, objavio je niz lekcija koje objašnjavaju kako je razumijevanje *teamim* bilo od izuzetne važnosti za pravilno razumijevanje teksta. U svom podučavanju o našem retku, on pokazuje da halahički pristup dijeli drugu polovicu retka na dva dijela:

וְלֹא-תִקְעָה עַל-רֵב לְנֶטָה
אַחֲרֵי רֵבִים--לְהִטָּה

od kojih svaki ima svoj impertiv. No *teamim* pokazuju da je *achraei rabim l'hatot* ubačen u prethodni dio retka. Ja nemam tekst s *teamim* (ili barem skener pri ruci da vam pokažem Pearlmanov rad) no ovdje je moj prikaz njegovog diagrama:

Pearlman potom citira Mendelssohnov Biur koji kaže da se Rašijev i Rašbamov pristup zasniva na *teamim*.

Jedan vid ove rasprave učinio mi se interesantnim, ali nisam našao nikoga tko o tome govori, a to je značenje riječi *rabim*. Smatram da je znakovito to što je Sarna prevodi kao "moćni", Fox i Alter upotrebljavaju "mnogi", a Artscroll i Kaplan koriste "većina". Ona mijenja značenje čitavog tog retka – i možda bi nam poznavanje njenog pravog (najranijeg?) značenja riječi dalo najmjerodavniji prijevod.

regel

Drugi naziv za hodočasne blagdane je *regalim*, רגלים ili u jednini רגל *regel*. Iako se to značenje naveliko koristi u rabinskoj literaturi, ono se pojavljuje samo jednom u Tanahu i imalo je drugačiju konotaciju. Kao što Klein piše:

Doslovno značenje של רגלים glasi 'tri stope, tri koraka', odakle je nastalo značenje 'tri puta'. Iz של רגלים u retku Izlazak 23,14 וְלֹא-תִקְעָה עַל-רֵב לְנֶטָה ("Tri ćeš puta u godini održavati svetkovinu") razvilo se u poslijebiblijsko vrijeme značenje של רגלים kao 'tri hodočasna blagdana' (prvi puta je u tom smislu upotrijebljeno u Mišni), odakle se – povratnom tvorbom – jednina רגל također koristila u smislu hodočasnog blagdana.

I mada ima primjera u rabinskoj literaturi koji povezuju koncept *regela* kao hodočašća i najosnovnije značenje *regela* kao noge (pogledajte prvu *mišnu* u *Chagiga*), iz priče o Bilaamu je jasno da je *regel* moglo značiti "vrijeme", bez izravne povezanosti s nogom. Na tom mjestu Bilaamova magarica pita: "Što sam ti učinila da si me tukao ova tri puta (*šaloš regalim*)?" Tako imamo čistu paralelu sa stihom u Š'mot gdje nam je naloženo da svetkovinu imamo "tri puta". (Milgrom u JPS-ovom prijevodu Brojeva citira izvor da je ovaj izraz možda uvijek koristio broj tri.)

Budući da je *regel* – stopalo – jedna od najosnovnijih riječi u jeziku, ne čudi da i niz drugih značenja proizlaze iz nje.

Na primjer, glagol רגל znači "klevetati" ili "špijunirati", baš kao što špijun – *meragel* – מרגל ide oko pješice. Glagol povezan s njime je – רכל i znači "hodati unaokolo od mjesta do mjesta (da bi se trgovalo ili ogovaralo)." Od toga nam dolazi riječ *markolet* – מרכולת ali ne i *maolet* מכולת.

Još jedno značenje je רגל je "biti naviknut, naviknuti se na nešto". Klein to objašnjava kao izvorno značenje "ići pješice", a od toga "često ići oko". Iz tog značenja dobijamo:

- רגל vježbati, upoznati se sa

- רגל naviknuti se na

- רגל izvorno značenje "učiti hodati" u Hošea 11,3, sada znači "vježbati, uvježbavati"

- רגל *ragil* – obično, zajedničko, uobičajeno, ali i iskusni, uvježbani (kao u molitvi prije *Musafa* na Roš hašanu i Jom kipur וְזָקֵן וְרָגִיל - "molitve iskusnog starca").

Zvijezda Rigel također je svoje ime dobila od toga – preko arapskog *rijl* – budući je ona noga Oriona.■

Rabbi Shmuel Rabinowitz:

Važnost povjerenja

Ovotjedni odjeljak Tore, Mišpatim, kao što i samo njegovo ime govori, prvenstveno se bavi građanskim zakonima. To je područje "između čovjeka i njegovog bližnjeg", što odgovara nama poznatim građanskim zakonima. U ovom se odjeljku Tore navode zakoni o robovima, zajmovima, čuvarima, susjedima, lopovima i drugima. Većina zakona Tore koji se bave ovim područjima koncentrirani su u paraši Mišpatim.

Jedan od zanimljivih i iznenađujućih zakona je kazna koju Tora propisuje za lopova i razbojnika. Lopov je onaj tko uzme predmet od druge osobe potajno, tako da ga se ne vidi. Nasuprot tome, razbojnik čini isto djelo otvoreno, bez skrivanja. Razbojnik se, za razliku od lopova, ne skriva kad krađe, već silom uzima ono što nije njegovo.

Tora ne nameće oštre kazne lopovima i razbojnicima. Ovo ne znači da ponašanje u skladu sa zakonima Tore dopušta postojanje lopova; ono se odnosi samo na povrat ukradenog. Ako nadležna tijela odluče povećati kaznu za lopove, to je legitimna odluka. Međutim, pogledajmo kazne zapisane u Mišpatim.

Kada lopov bude uhvaćen, on mora platiti dvostruku kaznu, poznatu kao "kefel" - ako je ukrao svotu od sto šekela, žrtvi mora platiti dvjesto šekela. S druge strane, razbojnik, kada je uhvaćen, mora platiti samo iznos koji je ukrao, bez ikakve dodatne kazne. Na prvi pogled, ovaj se zakon čini zbunjujućim jer razbojnik čini teže djelo od lopova. Osim čina krađe, razbojnik također demonstrira drskost i smjelost u svojim postupcima. Iznenađujuće,

čini se da Tora na postupke lopova gleda negativnije nego na postupke razbojnika, što se odražava u težini kazni koje su im izrečene.

Babilonski Talmud postavlja ovo pitanje u ime učenika Rabana Johana ben Zakaja, koji je živio u prvom stoljeću i bio svjedok uništenja Jeruzalema:

Njegovi učenici upitali su Rabana Johana ben Zakaja: Iz kojeg je razloga Tora bila stroža prema lopovu nego prema razbojniku? Raban Johanan ben Zakaj im je odgovorio: Ovaj, razbojnik, izjednačio je čast slugu s čašću svog Gospodara... Kao da lopov smatra da oko dolje, tj. B-žje oko, ne vidi, i uho dolje, tj. B-žje uho, ne čuje. (Talmud Bavli, Bava Kama 79b)

Raban Johanan ben Zakaj zadire u psihu lopova. Zašto on djeluje potajno? Jer se boji da će ga uhvatiti vlasnik imovine ili nadležna tijela. Međutim, lopov se ne skriva od B-ga, jer B-g zna njegove postupke čak i kad se čine u tajnosti. Nasuprot tome, razbojnik se ne boji ni B-ga ni drugih ljudi. Iz vjerske perspektive, postupci lopova su teži od postupaka razbojnika jer, ako osoba uopće nema straha, radi se o problematičnoj osobnosti. A ako se boji sa-

mo ljudi, a ne i B-ga, u pitanju je problematično vjersko uvjerenje.

Neki su ponudili još jedno obrazloženje za težinu kazne lopovu u usporedbi s razbojnikom. Iako se razbojnik služi nasiljem, on se ne boji reakcija ni B-ga ni ljudi. Lopova, s druge strane, potiče strah da ne bude uhvaćen. Međutim, učinci postupaka lopova imaju dalekosežnije posljedice od izravnih posljedica postupaka razbojnika. Lopov narušava povjerenje u društvu te kod ljudi budi sumnje i strahove u vezi drugih ljudi.

U Ponovljenom zakonu nalazimo kletvu upravljenu "onome tko udari svog bližnjeg u tajnosti". Netko tko nanosi štetu drugima čini teško djelo, ali onaj koji to čini potajno čini još teži postupak, jer, osim izravne posljedice krađe, postoji i neizravna posljedica stvaranja općeg manjka povjerenja. Osoba koju je netko udario u tajnosti sumnja na one oko sebe, možda čak i na članove obitelji i prijatelje, i ne vjeruje onima koji se oko nje nalaze. Ova šteta je mnogo teža od izravne štete, jer je povjerenje u druge jedan od najvažnijih stupova društva.

Bez povjerenja ne možemo poslovati, graditi odnose niti njegovati veze s drugima. Zsigurno, bez povjerenja se ne možemo vjenčavati niti zasnivati obitelj. Snaga društva utemeljenog na povjerenju ne smije se podcijeniti. Odjeljak Mišpatim, koji se bavi međuljudskim odnosima, ističe značaj društvenog povjerenja i teške posljedice njegovog manjka.■

Pisac je rabin Zapadnog zida i svetih mjesta.

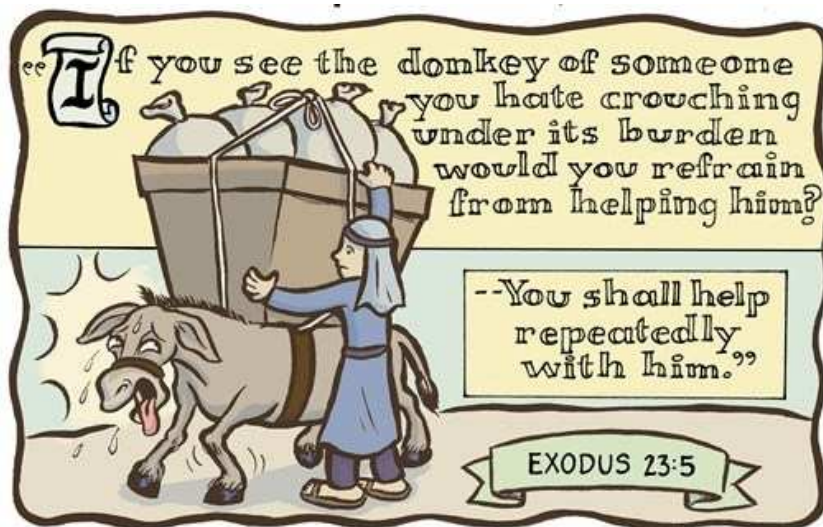
Rabbi Mordechai Kamenetzky:

Jedan korak natrag – dva koraka naprijed

Uz složena pitanja upravljanja tuđom imovinom o kojima govori ovotjedni dio Tore, Tora se bavi i naizgled jednostavnim i svjetovnim pitanjima. Tora govori o magarcima. Teško natovarenim magarcima koji pripadaju tvom neprijatelju. Tora nam kaže: "Ako vidiš magarca onoga koji te mrzi i uskratiš mu pomoć, opetovano ćeš mu pomoći" (Izlazak 23:5). Očito umetnuta fraza "i uskratiš mu pomoć" zahtijeva pojašnjenje. Uostalom, ako mu ne smiješ uskratiti pomoć, zašto se to uopće spominje? Raši objašnjava da ove riječi treba čitati retorički: "Bi li se suzdržao da mu pomogneš? Kako možeš staviti osobnu zamjerku ispred boli jadne životinje? Bez sumnje, ti ćeš mu uvijek pomoći." Talmud (Bava Metzia 32) uzima riječi doslovno i objašnjava da zapravo postoje određene situacije u kojima se čovjek mora suzdržati od pomažanja skidanja tereta s magarca. I ja bih također želio shvatiti stih doslovno.

Kao dječak, čuo sam sljedeću priču o velikom učenjaku musara, Rabbi Yisraelu Salanteru. Rabbi Salanter je putovao vlakom iz Salanta u Vilnu i sjedio je u vagonu za pušače držeći upaljenu cigaru. Neki mladić ga je napao vičući o nesnosnom smradu dima. Drugi su putnici bili zgroženi. Uostalom, nalazili su se u vagonu za pušače. Unatoč tome, Rabbi Salanter je ugasio cigaru i otvorio prozor vlaka kako bi dim izišao. Prošlo je tek nekoliko sekundi prije nego što je mladić zalupio prozor, vičući na starijeg učenjaka što ga je otvorio. Rabbi Salanter se duboko ispričao čovjeku koji je bio dovoljno mlad da mu bude dijete i udubio se u židovsku knjigu zakona.

Po dolasku u Vilnu, mladić se užasn timer vidjevši mnoštvo ljudi okupljenih da dočekaju jednog od najistaknutijih rabina u Europi. Čovjek je odmah otrčao do kuće u ko-

joj je Rabbi Salanter boravio. Počeo je moliti za oprostjenje. "Ne brini", objasnio je Reb Yisrael, "putovanje čovjeka može učiniti nervoznim. Ne zamjeram ti ništa. Reci mi", nastavio je učitelj musara, "zašto si došao u Vilnu?"

Mladić je objasnio da želi postati ovlašten *šohet* (koljač) i da bi potvrda od rabina iz Vilne bila univerzalno prihvaćena. Rabbi Salanter se nasmiješio. "Moj vlastiti zet, Reb Elya Lazer, može te ovlastiti. On je Rav u Vilni. Odmori se i sutra možeš polagati test."

Sljedećeg dana bilo je očito da je čovjeku trebalo više od odmora, jer je jaderno pao na testu. Međutim, to nije obeshrabrilo Rabbi Salanteru. Ohrabrio je čovjeka da pokuša ponovno. Sljedećih nekoliko tjedana, Rabbi Yisrael je organizirao poduke i pripremio mladića dovoljno dobro da prođe popravni ispit Reba Elye Lazera, zajedno s testovima mnoštva drugih poznatih rabina iz Vilne. Čak je dogovorio da se čovjek zaposli.

Prije nego što će otići iz Vilne, čovjek se pojavio pred Reb Yisraelom sa suzama u očima. "Recite mi, Rebbe", povikao je. "Mogu shvatiti da ste mi mogli oprostiti moju bezobraznu bahatost u vlakom. Ali zašto ste

mi toliko pomogli? To nikako neću moći razumjeti."

"Reb Yisrael ga je posjeo, uzeo ga za ruku i objasnio. "Lako je kazati 'opraštam ti'. Ali duboko u sebi, kako čovjek doista zna da li još uvijek gaji ljutnju? Duboko u mom srcu zapravo nisam bio siguran. Jedini način da se ukloni zamjeranje jest da se poduzme nešto. Onaj tko pomaže drugome razvija ljubav prema onome kome je pomogao. Pomažući tebi, stvorio sam istinsku ljubav koja je neusporedivo snažnija od riječi 'opraštam ti'."

Tora nam kaže da ako vidiš magarca svog neprijatelja kako kleka pod teretom i želiš se suzdržati od pomoći, znaj tada, da je upravo tada vrijeme da pomogneš. U trenutku kad tvoje noge posustanu, tada je vrijeme da ubrzaš korak, svladaš svoje emocije i napraviš pomak. Tora vrlo dobro razumije ljudsku prirodu. Podsvijest govori vrlo glasno i često nam kaže da napravimo tri koraka unatrag. To je vrijeme da napravimo potez koji će zacijeliti stare rane i zatvoriti otvorene čireve. Preplavljujuća dobrota neće samo pomoći olakšati teret magarcu, već će i tebi stvari učiniti puno lakšima.

Gut šabes ■

Rabbi Lord Jonathan Sacks:

Vizija i detalji

Naša parša nas provodi kroz zbu-
njujuću tranziciju. U knjizi Šemot
sve do sada smo bili poneseni brzim
razvojem i dramom priče: ropstvo
Izraelaca, njihova nada za slobod-
om, pošasti, faraonova tvrdogla-
vost, njihov bijeg u pustinju, prela-
zak preko Crvenog mora, putova-
nje do gore Sinaj i veliki savez sa
B-gom.

Sada odjednom, nalazimo se suo-
čeni s potpuno drugačijom vrstom
literature: kodeks zakona koji po-
kriva nevjerojatnu raznolikost tema,
od odgovornosti za štetu, zaštite
vlasništva, zakona o pravdi, do pro-
pisa o šabatu i blagdanima. Zašto
ovdje? Zašto ne nastaviti priču, i
odvesti nas do sljedeće velike
drame, grijeha sa zlatnim teletom?
Zašto prekinuti tijek priče? I na koji
je to način povezano s vodstvom?

Odgovor je ovo: veliki vođe, bilo
da je riječ o glavnim izvršnim direk-
torima ili jednostavno o roditeljima,
imaju sposobnost povezati velike
vizije sa konkretnim detaljima. Bez

vizije, detalji su zamorni. Postoji
dobro poznata priča o trojici ljudi
koji su bili zaposleni da režu kame-
ne blokove. Kada su jednog od njih
upitali što radi, on je rekao, "Režem
kamenje," drugi je rekao, "Zarađu-
jem za život," a treći je rekao, "Gra-
dim palaču." Oni koji imaju širu
sliku dobivaju više zadovoljstva u
svom radu, i rade više i bolje. Veliki
vođe imaju viziju i sposobnost da ju
prenesu drugima.

Veliki vođe imaju sposobnost povezati velike vizije sa konkretnim detaljima

Ali oni također rade mukotrpno,
čak i perfekcionistački, kada je riječ
o detaljima. Edison je dao poznatu
izjavu, "Genijalnost je 1% inspiracije
i 99% rada." Pažnja posvećena deta-
ljima je ono što velike umjetnike,
pjesnike, skladatelje, redatelje, poli-
tičare i čelnike korporacija odvaja

od prosječnih. Svatko tko je pročitao
Walter Isaacsonovu biografiju o
Steve Jobsu zna da je pažnja koju je
on pridavao detaljima bila na gra-
nici opsesivnog. Primjerice, on je
inzistirao da sve Apple trgovine
moraju imati staklene stepenice.
Kada mu je bilo rečeno da ne postoji
nijedno dovoljno izdržljivo staklo,
on je inzistirao na tome da ga izu-
me, što su i učinili (on je zadržao
patent).

Genijalnost Tore bila je u tome da
taj princip primijeni na društvo u
cjelini. Izraelci su prošli kroz niz
transformativnih događaja. Mojsije
je znao da prije nije bilo ničeg slič-
nog tome. On je također znao, od
B-ga, da ništa od toga nije bilo slu-
čajno ili usputno. Izraelci su iskusili
ropstvo kako bi znali cijeniti slobod-
u. Oni su patili tako da bi mogli
znati kako je to biti sa krive strane
tirske vlasti. Na Sinaju im je B-g,
preko Mojsija, dao izjavu o misiji:
postati "kraljevstvo svećenika i sveti
narod," pod vladavinom samog
B-ga. Oni su trebali izgraditi dru-
štvo na principima pravde, ljudskog
dostojanstva i poštovanja prema
životu.

No niti povijesni događaji, niti
apstraktni ideali – čak niti široki
principi Deset zapovijedi – nisu
dovoljni da dugoročno održe dru-
štvo. Stoga je tu značajan projekt
Tore: povijesno iskustvo pretočiti u
detaljne zakone kako bi Izraelci sva-
kodnevno mogli živjeti ono što su
naučili, i utkati to u samu teksturu
njihovog društvenog života. U parši
Mišpatim, vizija se pretvara u poje-
dinosti, a priča postaje zakon.

Tako primjerice: "Ako kupiš roba

Hebreja, neka ti služi šest godina. Ali sedme godine neka ode slobodan, ne mora ništa platiti" (Izlazak 21,2-3). U ovom zakonu, ropstvo je preinačeno iz stanja u kojem se rađаш u privremeno iskustvo – iz onog što jesi u ono što, neko vrijeme, rađiš. Ropstvo, gorko iskustvo Izraelaca u Egiptu, nije se moglo suzbiti preko noći. Nije bilo suzbijeno ni u SAD-u sve do 1860-ih, a čak niti tada bez razarajućeg civilnog rata. Ali ovaj zakon kojim otvaramo ovotjednu paršu početak je tog putovanja.

Jednako tome zakon "Svatko tko štapom tuče svog roba ili robinju mora biti kažnjen ako rob umre kao izravna posljedica toga" (Izlazak 21, 20). Rob nije više samo vlasništvo. On ili ona imaju pravo na život.

Slično tome, zakon o šabat u kaže: "Šest dana radi svoj posao, ali sedmog dana nemoj raditi, tako da se tvoj bik i tvoj magarac odmore i da se rob rođen u tvojoj kući i stranac koji živi među tobom okrijepe" (Izlazak 23,12). Jedan od sedam dana robovi su trebali udisati zrak slobode. Sva tri zakona pripremila su put za suzbijanje ropstva, čak iako je za to trebalo više od 3000 godina.

Postoje dva zakona koja su vezana uz iskustvo Izraelaca kako je to biti potlačena manjina: "Ne muči i ne tlači stranca, jer ste i vi bili stranci u Egiptu" (Izlazak 22,21) i "Ne tlači stranca; i sam znaš kako je biti stranac jer ste bili stranci u Egiptu." (23,9).

I postoje zakoni koji ukazuju na druge aspekte iskustva izraelskog naroda u Egiptu, kao što je, "Ne iskorištavaj udovicu ili siročić. Ako činiš tako i oni zavape k Meni, sigurno ću čuti njihov vapaj" (Izlazak

22,21-22). To podsjeća na epizodu sa početka Izlaska, "Izraelci su uzdisali od ropstva i vapili, i njihov vapaj zbog ropstva je došao do B-ga. B-g je čuo njihovo jecanje i sjetio se saveza sa Abrahamom, Izakom i Jakovom. Zato je B-g pogledao na Izraelce i iskazao brigu za njih. (Izlazak 2,23-25)."

**Ni povijesni događaji,
niti apstraktni ideali
nisu dovoljni da
dugoročno održe društvo**

U poznatom članku napisanom 1980-ih, Robert Cover, profesor sa sveučilišta Yale, pisao je o "Nomosu i narativu." U njemu je govorio da u pozadini svih zakona danih nekom društvu, stoji *nomos*, tj. vizija idealnog društvenog poretka koji se zakonom želi stvoriti. A iza svakog *nomosa* stoji narativ, tj. priča o tome zašto su vizionari tog društva ili društvene skupine došli do te specifične vizije ili idealnog poretka koji žele izgraditi.

Coverovi primjeri su velikim dijelom uzeti iz Tore, i istina je da njegova analiza zvuči manje kao opis zakona kao takvog, a više kao opis tog jedinstvenog fenomena poznatog kao *Tora*. Riječ 'Tora' ne može se prevesti jer znači nekoliko različitih stvari koje se zajedno pojavljuju samo u knjizi koja nosi to ime.

Tora znači "zakon." Ali znači također i "učenje, instrukcija, vodstvo," ili općenito rečeno, "usmjerenje." To je također i ime za pet knjiga, od Postanka do Ponovljenog zakona, koje sadrže i priče i zakone.

Općenito, zakon i priča su dva

primjetno različita žanra koja se jako malo podudaraju. Većina knjiga sa zakonima ne sadrži priče, i većina priča ne sadrži zakone. Osim toga, kao što Cover primjećuje, čak i ako narod Britanije ili Amerike danas zna povijest iza danih zakona, nema teksta koji povezuje to dvojje. U svakom slučaju, u većini društava postoji mnogo različitih načina pričanja priče. Osim toga, većina zakona je donesena bez izjašnjenja o tome zašto su nastali, što su trebali postići i kakva su povijesna iskustva dovela do njihovog donošenja.

Tako je Tora jedinstvena kombinacija *nomosa* i narativa, povijesti i zakona, formativnih iskustava naroda i puta koji je narod tražio da živi svoj zajednički život kako nikada ne bi zaboravio lekcije koje je naučio putem. Ona spaja viziju i detalje na način koji nikada nije bio nadmašen.

To je način na koji trebamo voditi ako želimo da ljudi idu s nama, dajući najbolje od sebe. Mora postojati vizija koja nas inspirira, i koja nam kaže zašto trebamo raditi ono što se od nas traži. Mora postojati priča: to je ono što se dogodilo, to je ono što jesmo i to je ono zbog čega je ova vizija toliko važna za nas. I mora postojati zakon, kodeks, iznimna pažnja za detalje, koji nam omogućava da viziju pretvorimo u stvarnost i da bol prošlosti preobratimo u blagoslov budućnosti. Ta nevjerovatna kombinacija, koja gotovo da se ne može pronaći ni u jednom drugom zakonskom kodeksu, je ono što Tori daje njenu stalnu moć. Ona je model za sve one koji traže da ljude vode prema veličini.

Šabat šalom.■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Berel Wein:

Svijet kakav jest

Talmud nam razrađuje složene zakone koji su izloženi ovdje, u ovoj tjednom čitanju Tore. Zapravo, veliki se dio Talmudskih traktata bavi objašnjavanjem riječi, ideja i praktičnih implikacija redaka koji se pojavljuju u ovoj tjednoj čitanju Tore.

Judaizam je religija ponašanja i praktičnih stvari, a ne samo uzvišene duhovnosti i nezemaljskih utopijskih ideja. On podrazumijeva da će doći do fizičkih obračuna među ljudima, da će doći do oštećenja imovine, da će se ljudska bića ponašati u najmanju ruku energično te da su financijske i fizičke posljedice takvog ponašanja nužne kako bi se omogućilo funkcioniranje društva.

Iznad svega, Tora je jasna u vezi ljudske prirode i ponašanja. Ona ne vjeruje da će se ljudska bića koja su prepuštena vlastitoj snalažljivosti i idejama ponašati na dobar, pošten i plemenit način. Tora je na početku svoje poruke čovječanstvu navela da je priroda ljudskih bića nezdrava i zla od početka života. Ako se njime ne upravlja, ne kontrolira ga se i usmjerava prema pozitivnim djelima, a misaone procese vodi ka višim i plemenitijim ciljevima, ljudska

se bića neće značajno razlikovati od grabežljivih zvijeri koje nalazimo u životinjskom svijetu.

To je razlog zbog kojeg nam Tora i Talmud tako na dugačko i detaljno objašnjavaju zakone i posljedice ljudskog ponašanja i interakcije među ljudskim bićima. To je ono na što je tradicionalni judaizam mislio kada je izjavio da je *Baba Kama* - Zakoni o deliktima i štetama - najbolja dostupna knjiga židovske etike.

Tora želi razbiti naše sebične instinkte i osobne interese

Problem koji je stoljećima izjedao ljudsko društvo jest kako stvoriti i održati pošteno, pravedno i produktivno društvo. Čovječanstvo tek treba smisliti savršeno rješenje za ovaj osnovni problem. Ne zbog toga što mu manjka pokušaja i eksperimentiranja. Ipak, potraga se nastavlja. Čitanje Tore od ovog tjedna ostavlja mi dojam da se savršeno društvo na ovoj zemlji neće pojaviti u ovom ljudskom ciklusu.

Zakoni Tore, kao što je izneseno u

ovotjednoj parši, zapravo su zakoni o sanaciji štete. Oni ne zamišljaju svijet dobrovoljnog altruizma svih bića. Biti će ljudi koji će svojim nemarom prouzročiti štetu drugima. Biti će ljudi koji će to činiti namjerno. Tora vrlo malo govori o sprečavanju takvih pojava. Ona govori samo o pravnim i financijskim posljedicama koje te pojave donose.

To nije pesimistički pogled na život i ljude. Naprotiv, to je realna procjena ljudske prirode i neizbježnih posljedica koje su uvijek prisutne u interakciji ljudskih bića. Tek se sagledavanjem posljedica ljudskog ponašanja možemo nadati da će one utjecati na ovaj neuspjeh i spriječiti razdor i štetu drugima.

Devetnaesto stoljeće pokazalo je da je čovječanstvo napravilo zaokret i da će društva u svijetu postajati samo bolja i bolja. Dvadeseto stoljeće razbilo je tu iluziju. Stoga bismo trebali ostati realni, voziti oprezno i raditi na sebi da postanemo bolji ljudi koji neće dopustiti bezakonju i anarhiji da vladaju našim svijetom.

Jedno izvješće emitirano na izraelskom radiju do u detalje je opisivalo kako se otprilike 50% svih onih koji

(nastavak s 24. stranice) **Rabbi Borel Wein: Ključ za razumijevanje Judalizma**

su proglasili stečaj i koji su na kraju bili oslobođeni od kandži vjerovnika kojima su dugovali novac, u roku od nekoliko godina ponovno našlo u velikim dugovima i da su živjeli u umjerenom do krajnjem siromaštvu.

Sociolozi i ekonomisti koji su pripremali ovo izvješće iznosili su brojne razloge zašto je do toga moralo doći. Dijelom tu se jednostavno radi o ljudskoj prirodi i činjenici da ljudska bića nastavljaju ponavljati prijašnje pogreške u prosudbi i ponašanju, bez obzira koliko bi posljedice mogle biti teške. Drugi razlog kojeg su iznijeli bio je da je potreban umjerena razina imućnosti kako bi se u Izraelu živjelo iznad granice siromaštva. Troškovi života ovdje su visoki, čak i u pogledu osnovnih stvari kao što su hrana, odjeća i stanovanje – i približavaju se razini određenih europskih zemalja. Također, postaje očito kako je malo vjerojatno da će onaj koji je proglasio stečaj moći dobiti kredit koji bi mu pružio manevarski prostor da počne iznova.

Jedna od brojnih raznovrsnih i detaljnih tema koje su obuhvaćene u ovotjednom čitanju Tore je i zakon o posuđivanju novca sunarodnjaku Židovu. Iako je jezik ovog retka formuliran kao uvjetni - "ako" ili "kada" ćete posuditi novac - rabini iz Talmuda protumačili su ga kao imperativ - pozitivnu zapovijed koja zahtijeva da se mora biti otvoren za posudbu novca onima kojima je potrebna privremena pomoć.

Postoji mnogo zakona, detalja i tehničkih pojedinosti koji su pridodane ovoj zapovijedi, i ovaj kratki tekst nije pravo mjesto da se njima pozabavimo. Ali najvažniji princip

je jasan. Pozajmljivanje novca drugima i pomaganje da se izvuku iz inače teških okolnosti pozitivna je zapovijed Tore.

Odnos zajmoprimca i zajmodavca nije samo financijski aranžman, već je to duboko osoban odnos koji ima mnoštvo posljedica

Iako svi znamo i osjećamo da se posuđivanje novca drugome protivi našem emocionalnom i racionalnom osjećaju. Mnogo je lakše novac donirati drugom čovjeku ili za neku stvar nego li taj novac posuditi. Odmah nas počne mučiti problem da možda ta osoba nikada neće željeti ili biti u mogućnosti vratiti taj dug. Ako sam joj dao novac, to je to, izbrisao sam to iz svog uma i svijesti. Međutim, kada pozajmim novac, to je samo po sebi neprestano prisutno u mom umu. Dužnik će skretati pogled kad ga susretnem na ulici i onaj koji je posudio osjećat će se jednako neugodno kao i onaj kome je posudio. Posuđivanje novca drugome uvijek uzrokuje čudan međuljudski odnos.

Možda je upravo to razlog zašto Tora daje zapovijed da se posuđuje

novac drugoj osobi. Tora želi razbiti naše sebične instinkte i vlastite interese. Htjeli mi to ili ne, mi postajemo uključeni u život i aktivnosti onoga koji je posudio novac. Imamo razloga da se molimo za njegov uspjeh jer će samo onda on nekako moći podmiriti svoju obavezu.

Zato Tora kaže da je siromašan čovjek, primatelj zajma, "s tobom." Odnos zajmoprimca i zajmodavca nije samo financijski aranžman, već je to duboko osoban odnos koji ima čitav niz posljedica. Kao što je kralj Salomon istaknuo, zajmoprimac se osjeća u ropstvu zajmodavca.

To je psihološka istina koja ima i praktične halahičke posljedice. No, zajmodavac je dužan ublažiti takve osjećaje koliko god je to moguće. Zajmodavac ne može tražiti otplatu svog zajma na način koji je prenapadan. I to posebno vrijedi kada je zajmodavac svjestan da zajmoprimac uistinu nema dodatnih sredstava kojima može trenutno vratiti zajam.

Pa ipak, Tora određuje snažne pravne korake od strane zajmodavca da povрати svoj zajam. Ona to opravdava na temelju toga što će, ako postane preteško vratiti kredit, ljudi prestati pozajmljivati novac i to će stvoriti vrlo sebično i na kraju pogubno društvo.

Šabat šalom ■

Rabbi Yissocher Frand:

Etički zakoni i rituali – Sve su to B-žji zakoni

Uvodni stih paraše glasi: "A ovo su sudovi (v'ele haMišpatim) koje ćeš staviti pred njih." [Šemot 21:1]. Raši komentira: Gdje god nađemo riječ *ele* (ovo) bez prefiksa "v" (i), to implicira odbacivanje onoga što je prethodno navedeno (tj. "ovo, ali ne ono"). Gdje god piše *v'ele* (i ovo) (kao što je ovdje slučaj), to nadodaje na ono što je prethodno navedeno (tj. "ne samo ono, nego i ovo").

Raši objašnjava da u ovom kontekstu prefiks "vov" označava da ne samo one ranije micve spomenute u paraši Jisro (Deset zapovijedi) potječu sa Sinaja, već i ovi građanski zakoni spomenuti u paraši Mišpatim također potječu sa Sinaja.

Postavlja se pitanje – zar to nije očito? Zašto nam Tora to treba reći? Zašto mi treba ovo dodatno slovo u Tori da nas nauči ovoj "novosti" (hидушу)? Zar bih mogao pomisliti da ovi zakoni u paraši Mišpatim ne potječu sa Sinaja?

Postoje različiti odgovori na ovo pitanje. Želio bih podijeliti prekrasnu ideju koju je Rav Hutner, *zt"l*, napisao u svom djelu Pahad Jichak o Šavuosu (Ma'amar 41). Ovaj *hazal* nas uči da ne bismo smjeli misliti kako u zapovijedima između čovjeka i B-ga ima nešto religioznije ili duhovnije nego u onima između čovjeka i njegovog bližnjeg. Velika većina zakona u paraši Mišpatim bavi se s *micvot bein adam l'havero* (društvenim obvezama). Mišpatim sadrži vrlo "svjetovne micve": moj bik ubode tvog bika; zamolim te da mi pričuvaš novčanik; pronašao si moju olovku. Ovo su doslovno najosnovniji zakoni o međuljudskim odnosima.

Netko bi možda mogao pomisliti

da "religija" obuhvaća samo zakone između čovjeka i B-ga. Ako biste pitali prosječnog "čovjeka s ulice" da definira "vjerski zakon", on bi bez sumnje rekao: "vjera podrazumijeva molitvu B-gu; vjera podrazumijeva vjerovanje u B-ga; vjera se bavi teologijom." A što je s vraćanjem izgubljenog novčanika? Što je to? "To nije religija. Možda to znači da si dobar čovjek; možda čestit građanin; možda da si budala! Ali to nije religija! Religija se tiče crkve ili sinagoge. Religija je u vezi B-ga."

Tora ima drugačiji pristup. "Kao što su one (Deset zapovijedi) sa Sinaja, tako su i ovi ("svjetovni zakoni građanskog ponašanja") sa Sinaja. Posljedice kada moj bika ubode tvog bika jednako su dio B-žje riječi i Tore s Neba kao i "Ja sam G-spod, B-g tvoj...". Jednaku pažnju, pozornost na detalje i preciznost koju osoba poklanja pečenju macesa trebamo posvetiti i tome kako govorimo o drugoj osobi i kako se prema njoj odnosimo.

Rav Hutner potkrepljuje ovu ideju citirajući drugi odlomak na kraju

ove paraše. "Mošeu reče: "Pođi gore k Vječnom, ti, Aharon, Nadav i Avihu, i sedamdeset starješina Izraelovih, i poklonite se izdaleka..." [Šemos 24:1] Posljednji odlomak Mišpatima opisuje savez sklopljen između Svemogućeg i Klal Jisrael dan prije *Matan Tore* (Davanja Tore).

"I posla mladiće sinova Izraelovih, i oni prinesoše žrtve *ola* (paljenice), i zaklaše bikove Vječnom kao mirotvorne žrtve Vječnom." [Šemos 24:5] Postoji cijela ceremonija. "Moše uze polovicu krvi i stavi je u posude, a drugu polovicu krvi poškropi po žrtveniku." [Šemos 24:6] "Uze Knjigu Saveza i pročitao je narodu, i oni rekoše: 'Sve što je Vječni rekao, činit ćemo i slušat ćemo.'" [Šemos: 24-7]. Ove poznate riječi - *na'ase v'nišma* - pojavljuju se ovdje u paraši Mišpatim, koja se kronološki zbila prije davanja *Aseres haDibros* ("Deset zapovijedi") (iako su *Aseres haDibros* zabilježene u prethodnoj paraši Jisro). Zatim imamo formalno izvršenje saveza: "Moše uze krv i poškropi je po narodu govoreći: 'Evo krvi saveza kojeg je Vječni sklopio s va-

(nastavak s 26. stranice) **Rabbi Yisrocher Frand: Etički zakoni i rituali – Sve su to B-žji zakoni**

ma u pogledu svega ovoga." [Šemos 24:8]

Raši komentira (stih 6) na riječi "I Moše uze polovicu krvi" - "Tko ju je podijelio napola? Došao je anđeo i podijelio je." Zašto to Moše Rabenu nije mogao učiniti? Mogao je uzeti dvije čaše i uliti otprilike jednake količine krvi u svaku čašu i krv bi bila podijeljena na pola. U redu, možda bi pogriješio za nekoliko mililitara na jednu ili drugu stranu, ali tko bi mario?

Ne! B-žji anđeo je došao i podijelio krv! Zašto anđeo? Odgovor je zato što je krv morala biti podijeljena *precizno*. Mi smatramo da ljudska bića ne mogu biti apsolutno precizna (i ešar l'camzem [Gitin 78a]) pri mjerenju. Samo anđeli mogu biti tako precizni. Zašto je bilo toliko važno biti precizan? Zato što je polovica krvi išla na *Mizbeah*, a polovica krvi je išla na narod. Krv na *Mizbeahu* predstavljala je dio saveza koji je simbolizirao zapovijedi "između čovjeka i B-ga"; krv poskropljena po narodu predstavljala je dio saveza koji je simbolizirao zapovijedi "između čovjeka i njegovog bližnjeg." Ove dvije polovice moraju biti precizne jer su su ta dva dijela zakona Tore *jednako* važna! Kao što su ove sa Sinaja, tako su i ovi sa Sinaja!

Rav Hutner također ističe nešto zanimljivo u vezi s načinom na koji je riječ *Luhos* ("Ploče" odnoseći se na Kamene ploče koje sadrže *Aseres ha-Dibros*) napisana u Tori. Mi ih uvijek nazivamo "Šnei Luhos" - dvije Ploče. Međutim, svih šest puta kada se ta riječ pojavi (Šemos 24:28; Devorim 9:9 (dva puta); Devorim 9:10; Devorim 9:15; Devorim 10:1), pojavljuje se bez drugog *vov* - *lamed*, *vov*, *hes*, *taf* (umjesto *lamed*, *vov*, *hes*, *vov*, *taf*). *Ksiv* (način na koji je napisano u

Tori) je *Luhos* - kao da se odnosi na *Luhos* u jednini - (jednu) Ploču! Poruka je da to *jest* jedna ploča! Zakoni o *bein adam l'havero* i *bein adam l'Makom* spajaju se, takoreći, u jedinstveni skup ravnopravno od B-ga određenih zahtjeva židovske religije.

Ljudi su do krajnjih granica pedantni kada su u pitanju *micvos bein adam l'Makom*. Imamo Mišne Berura s malim odlomcima (s'if katan) i nad-komentarima (npr. - Š'ar haCi-on-i) i ljudi slijede "slovo zakona" ne odstupajući od njega ni za jotu. Nažalost, ova pedantnost nije uvijek tako snažna u vezi zapovijedi između čovjeka i čovjeka. Međutim, u stvarnosti, sve ima isti nivo važnosti.

Ta dva dijela zakona Tore jednako su važna! **Kao što su ove sa Sinaja, tako su i ovi sa Sinaja.**

Rav Hutner piše, u svom stilu (k'darko b'Kodeš), da je Mišnu Beruru, koja je toliko prisutna u našem životu, napisao Chofetz Chaim. Chofetz Chaim (Rav Yisrael Meir Kagan) je bio plodan pisac. Njegova dva druga najpoznatija djela su Šmiras HaLašon i Sefer Chofetz Chaim, o zakonima čuvanja svog jezika i izbjegavanja klevete.

Nije slučajnost da je oba, zakone o svakodnevnom prakticiranju obreda (Mišna Berurin komentar na Šulhan Aruh Orah Hajim) i zakone o primjerenom načinu govora napisala ista osoba. Ista preciznost u *micvos* o tome kako pečemo maces ili kako napraviti *cicit* ili kako napisati slova *tefilina* - ista preciznost treba se primijeniti na zakone izme-

đu čovjeka i njegovog bližnjeg. Chofetz Chaim je napisao čitav *sefer* - *Ahavas hesed* (Ljubav prema do-broti) - opisujući ove zakone do naj-sitnijih detalja.

Rav Hutner piše da su Mišna Berura (koja uključuje obredni zakon) i druga djela koja je Chofetz Chaim napisao o zakonima između čovjeka i čovjeka "došla iz istog pera i iz istog srca". Ona su došla od istog autora, iste osobe.

On započinje ovaj tekst ističući jednu povijesnu anomaliju. Barem u svijetu litavskih ješiva, osoba koja je zaslužna za vraćanje zakona Tore o odnosima između čovjeka i čovjeka "natrag na kartu" halahičke brige bio je Rav Yisrael Salanter. On je snažno naglasio ta pitanja. Postoji poznata priča s Rav Yisraelom Salanterom. Kad je bio prestar da sam ide peći maces, učenici koji su ga išli ispeći za njega pitali su: "Dakle, koji su tvoji *hidurim* (iznimno pobožni zahtjevi) u vezi s pečenjem macesa?" Odgovorio je: "Pazite da ne vičete na ženu koja čisti to mjesto između svakog pečenja jer ona je udovica i ne biste trebali prekršiti zabranu ugnjetavanja udovica i si-ročadi [Šemos 22:21]." Ovaj incident govori sve o Rav Yisraelu Salanteru.

Rav Hutner napominje da *jarcajt* Rav Yisraela Salanteru uvijek pada tijekom tjedna paraše Mišpatim - jer to je bila suština njegove filozofije Tore: Zakoni o Mišpatim. Ovo je *Toroso šel Rav Yisrael Salanter*.

Obredni zakoni koji se odnose na B-ga i moralni zakoni koji se odnose na našeg bližnjeg - i jedni i drugi su u istom Šulhan Aruhu. Svi su oni bili na istim Pločama Saveza. Svi oni zahtijevaju isto pedantno obdržavanje i pažnju na detalje.■

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Za odgovornost

Ovotjedni odjeljak prepun je svega i svačega. Govori se o ubojstvima, otmicama, ubojitim bikovima, kamenovanim volovima, opasnim rupama, vješticama, zavođenju, zaklinjanju i ropstvu.

Sadrži također i jednu od najpogrešnije interpretiranih fraza u Tori: "oko za oko" te kaznu za onog tko udari svoje roditelje: smrtnu kaznu.

Ne nedostaje akcije i uzbuđenja. Dolazi, ovog šabata, u šul pored vas.

U ovotjednom odjeljku dotaknuta je i tema ranog pobačaja fetusa. U SAD-u, debate oko toga odvijaju se u obliku 'Za život' i 'Za izbor'. Prezentirano na takav način, to zvuči kao sukob između dviju vrijednosti sličnog stava, čak i u terminima Tore. Morao bih se jako potruditi kako bih se sjetio ičega što Tora vrednuje više od života, osim možda izbora. I obratno.

Pa ipak, vjerujem da postoji jedna dominantna vrijednost koja nadmašuje oboje.

Započet ću s upozorenjem da ja nisam ekspert za suptilnosti debate Život-Izbor koja se vodi u vezi abortusa. Međutim, čini mi se da taj argument 'izbora' postavlja postavku da žena ima pravo izabrati što se događa s njenim tijelom. Izbor da abortira ili ne je isključivo njen osobni izbor koji mora donijeti. Kao što sam već ranije govorio, ja nisam advokat za prava žena, isto kao što nisam advokat za prava njenog fetu-

sa. Prije svega, ja uopće nisam pobornik 'prava'. (Gledam na svijet u terminima osobne odgovornosti koju svatko od nas ima prema drugima, a ne kroz očekivanja koja imamo u odnosu na druge.) Tako, u osnovi, ne mislim da sam 'Za život' ili 'Za izbor'. Ja sam jednostavno za

Slobodna volja je izbor vrijednosti, a ne prednosti

odgovorne etičke odluke donesene koliko god je moguće iskreno, u ovim našim ograničenim ljudskim sposobnostima.

U razmišljanju Tore, abortus je vrlo delikatna tema. Da, fetus je 'život'. Možda nema nužno status potpunog ljudskog života, ali je svako blizu. S druge strane, briga za zdravlje majke, i mentalno i fizičko,

je očigledno izuzetno relevantna. To nije crno-bijeli problem i treba mu se pristupiti kako odgovorno, tako i sa senzibilitetom.

Međutim, evo u čemu mislim da se ne slažem sa onim što razumijem da bi trebala biti strana debate koja zastupa moto 'Za izbor'. Kada razmišljam o ljudskoj slobodnoj volji, gledam na to kao na izbor da učinim ono što vjerujem da je ispravno umjesto onoga što je za mene ugodnije. Slobodna volja je izbor vrijednosti, a ne prednosti. I stoga, ne bih želio da moralna pitanja budu degradirana na razinu osobnog izbora. Kada ignoriramo etiku situacije samo kako bismo ljudima dozvolili da izaberu što god žele, dolazimo na vrlo sklisko tlo. Vjerujem da bi primarno razmišljanje u svakoj ljudskoj odluci trebalo biti što je ispravno učiniti. Ako, kao što u mnogim situacijama i jest slučaj, nema ispravne stvari koja se može učiniti, tada je naravno biranje po prednostima sljedeće na listi. Ali reći da prednosti nadmašuju razinu ispravnog i pogrešnog, kao što mi se čini da tvrdi strana koja zastupa 'Za izbor', to je nešto što ne mogu prihvatiti. Prednost nije vrijednost sama po sebi. Izbor da učinimo ono što je ispravno je vrijednost. I mislim da su, nažalost, te dvije stvari pomalo pobrkane u debati o abortusu.

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Sljedite (B-žje) dobre ispravne upute

čuju?"

Kada je Hašem dao Židovima Toru, oni su rekli: "*naase v'nišma*", činit ćemo i slušat ćemo. Komentari pitaju: "Kako mogu činiti prije nego li čuju?"

Na sastanku anonimnih alkoholičara, jedan je istaknuti odvjetnik, prilikom proslave svoje 40. godišnjice trezvenosti, rekao: "Kad sam se prvi put pridružio anonimnim alkoholičarima, odlazio sam na sastanke, ali sam se i nadalje opijao. Upitao sam jednog starog člana zašto ovaj program kod mene ne funkcionira. Rekao je: "Kompa, promatrao sam te. Ti pokušavaš shvatiti kako ovaj program funkcionira. Prestani s time. Samo radi kako ti se kaže i drži uši otvorene."

"Bio sam uvrijeđen. Ja sam odvjetnik. Ja moram shvatiti kako stvari funkcioniraju. Ali sam se i dalje opijao, pa sam odlučio pokušati na njegov način. Sada sam trijezan već 40 godina."

To je *naase v'nišma*. Učinite kako vam je rečeno i držite uši otvorene.

Na jednom drugom sastanku anonimnih alkoholičara na kojem sam nazočio, govornik je proslavljao 20. godišnjicu trezvenosti. Svoj je govor otpočeo ovim riječima: "Čovjek kakav sam nekad bio, opijao se. I čovjek kakav sam nekad bio, opet će se opijati" (ali čovjek kakav sam danas, neće). Alkoholičari koji mnogo godina nisu popili piće, ali nisu popravili svoj karakter su "suhi recidi-

visti-pijanci" i često će se ponovo početi opijati.

Kako se postaje drugačijom osobom? Vrijedno radeći na poboljšanju svojih karakternih osobina. Učenjem kako kontrolirati bijes, riješiti se ljutnje, prevladati mržnju, biti ponizan, biti obazriv prema drugima, biti apsolutno iskren u svemu što radiš, priznati da nisi u pravu, prevladati zavist, biti marljiv i nadvladati odugovlačenje. Ukratko, trebali bi uzeti knjigu *Orhos cadikim** i krenuti po popisu karakternih osobina, jačajući one dobre i pokušavajući ukloniti one loše. To ne ide brzo.

Kada netko promijeni svoj karakter i postane drugačija osoba, otkrit će da ta "nova osoba" može ostvariti stvari koje prijašnja osoba nije mogla.

Ako će čovjek otklopiti jamu ili iskopati jamu i ne pokriti je, pa bik ili magarac u nju padnu, onaj čija je jama platit će naknadu (21,33-34)

Talmud kaže da je bilo koji predmet ostavljen na putu kojim se prolazi, koji može izazvati da se netko spotakne o njega i padne, isto što i nepokrivena jama.

Postoji moralna izvedenica ovog retka. Moramo paziti da nikada ne učinimo ništa što bi moglo nauditi drugoj osobi. U kojoj su se mjeri naši *cadikim* držali toga možemo vidjeti iz sljedećeg događaja.

Chafetz Chaim sa svojim je studentima šetao kada je na ulici spazio komad papira. Pomislio je da bi to mogao biti dio nekog *sefera* (zapisa Tore) s kojim se mora dostojanstveno postupati, te ga je podigao. Kada je vidio da u pitanju nije sveti tekst, ostavio ga je na ulici. Nekoliko trenutaka kasnije se vratio istim putem natrag i podigao papir. Objasnio je svojim studentima: "Baš kao što sam ja pomislio da bi to mogao biti fragment *sefera*, to bi mogao pomisliti i neki drugi prolaznik, koji bi se sagnuo i podigao ga. Onog časa kada se papir našao u mojoj ruci, ako ga bacim, ja ću biti odgovoran što sam naveo drugu osobu da se mora nepotrebno naprezati.

"Tora kaže da ako netko ukloni s jame ono čime je prekrivena, on je, a ne onaj koji ju je iskopao, odgovoran za svaku nastalu štetu. Tako bih ja, nakon što sam podigao papirić, snosio odgovornost, a ne onaj koji ga je prvotno bacio, za to što se netko mora sagnuti da ga podigne."

Koliko pažljivi moramo biti da nikome ne nanесemo ni najmanju štetu, pa makar i nehotično.■

* *Orhos cadikim* je priručnik za razvoj karaktera, napisan prije otprilike 500 godina od strane anonimnog autora. Smatra se klasičkom među knjigama musara za sva vremena.

Orhot (Orhos) cadikim, koju je njen anonimni pisac izvorno nazvao *Sefer Ha-Midot*, knjiga je židovskih etičkih učenja. Napisana je u srednjem vijeku (c. 1400 - 1550. g.) u Njemačkoj. *Orhot cadikim* slijedi strukturu djela "*Tikun Midot Ha-Nefeš*" (Unapređenje moralnih osobina) Solomona ibn Gabirola (Avicene) i dodaje učenja Rambama i drugih. Djelo zagovara popravljjanje karaktera i održavanje ravnoteže u životu.

Na web stranici https://www.sefaria.org/Orhot_Tzadikim?lang=bi, može se se naći u dvije engleske i jednoj hebrejskoj verziji.

Rabbi David Goldwasser:

Rehabilitacija

"A ovo su propisi koje ćeš pred njih staviti. Ako kupiš židovskog roba ..." (Šemot 21,1-2).

Raši napominje da uvijek kada *pasuk* koristi riječ "ovo" (to), znači da ono što slijedi, čini nevažecim nešto što je spomenuto ranije. Kad *pasuk* koristi riječi "a ovo," kao što je ovdje slučaj, namjera je nešto uključiti, tj. baš kao što su ranije spomenute *micvot* sa Sinaja, tako su i ove.

U vrijeme *Matan Tora*, židovski narod je bio na vrlo visokoj duhovnoj razini. Hašem se otkrio i otvorio svih sedam nebeskih svodova. Židovski narod je čuo kako veličanstveni Hašemoi glas odzvanja s jednog na drugi kraj svijeta dok su prve riječi odjekivale: "Ja sam G-spod B-g vaš..." Pomislili bismo da će zapovijedi dane u to vrijeme odražavati njihovu uzvišenu razinu i uključivati *micvot* kao npr. "*kedom tiheju*" (biti svet). Pa ipak, nije bilo tako. Odmah po objavljenu na Sinaju, židovski narod je dobio brojne *micvot* koje se bave svjetovnim finansijskim stvarima. Očito je namjera bila podučiti nas da je svakodnevno čovjekovo ponašanje nerazdvojan dio Hašemoi Tore i da trebamo biti veoma oprezni i pridržavati se tih smjernica. No ipak, zašto je Tora odabrala početi sa zakonima koji se odnose na pojedinca prodanog u ropstvo jer je ukrao i nije mogao platiti dug? Izgleda kao ekstremni primjer. Ne bi li možda bilo prikladnije početi sa zakonima kao što je pozajmljivanje novca?

Jedna parabola će poslužiti kao objašnjenje. Neki čovjek je imao desetero djece od kojih su njih devetero bili *talmidei hahamim* (znalci Tore) i živjeli život Tore, a jedan nije. Družio se s delikventima i pokupio brojne njihove loše običaje. Za oca nije bilo odmora; sve svoje vrijeme i trud posvetio je tome da ga navede na put dobrote i pravednosti. Pokušao je odvući ga od njihovog podmuklog utjecaja i uvesti ga u čestitije društvo.

**Nakon objave na Sinaju,
židovski je narod dobio
micvot koje se bave
svjetovnim stvarima. To
nas uči da je svakodnevno
čovjekovo ponašanje
nerazdvojan dio Hašemoi**

Jednog dana otac je dobio obavijest da mu je sin uhapšen zbog krađe. Čovjek je sada udvostručio napore i posvetio dane i noći tom neposlušnom sinu. Bio je duboko uznemi-

ren i povrijeđen, a njegovi prijatelji i poznanici su bili zabrinuti. Zašto trošiti toliko vremena i energije na jedno buntovno dijete? Hašem te je blagoslovio s devetero druge prekrasne djece koja ti pružaju mnogo *nahasa* – govorili su mu. Usredotoči se na njihova dobra djela i uživaj u njihovu uspjehu.

Otac je na to odgovarao: "Istina je, ali što ćemo s lopovom?"

Tora počinje ovu *sidru* zakonima *eved ivri*, o pojedincu kojeg je *Bet din* (sud) prodao u ropstvo jer je ukrao i ne može vratiti dug. Namjera je istaknuti što su nam prioriteta u životu. Tora je duboko zabrinuta za dušu svake osobe i uči nas da nam prva briga mora biti paziti na one koji su napustili puteve Tore, čak i ako su otišli toliko daleko da su počinili kazneno djelo.

Jednom je jedan istaknuti rabin posjetio rabina Jisroela Salantera u njegovoj kući. Kada su završili s razgovorom, gost je ustao namjeravajući otići, kad je primijetio da je njegov domaćin, rabin Salanter,

(nastavak s 30. stranice) **Rabbi Dovid Goldwasser: Rehabilitacija**

također se spremajući napustiti kuću, u džep kaputa stavio kovertu s novcem.

Gost je počeo ispitivati Rava, a on mu je objasnio da novac pripada jednom čovjeku i da je baš sad krenuo vratiti mu pozajmicu. Gost se iznenadio što se ugledni Rav mora gnjaviti i osobno to vratiti. "Zar ne možeš poslati po dostavljaču?" upitao je rabina Jisroela.

Rabin Jisroel mu je odgovorio da misli kako ga zakon obvezuje da čovjeku osobno vrati novac.

Rabin se našalio: "Ako taj zakon ima izvor u Talmudu ili *Šulhan aruhu*, i ja bih ga htio znati."

Rabin Jisroel mu veselo uzvрати: "Možda u tvom Talmudu nema tog zakona, ali mi ga nalazimo u našem Talmudu." I onda je naveo stih iz *Navi* (*Šmuel II*, 21-1): "Tri godine je vladala glad ... i Hašem reče: 'Na Šaulu i njegovoj kući je krvna krivnja jer je ubio *Givonim*'." Talmud (*Jevamot* 78b) navodi da su za glad odgovorna dva naizgled kontradiktorna događaja - prvi - židovski narod nije na odgovarajući način pohvalio Šaula i drugi - sedmero Givonim je ubijeno kad je Šaul naredio krvoproliće u *Novu*. S jedne strane Šaul je optužen za nepravdu, ubojstvo Givonim, a istovremeno Hašem optužuje *Bnei Jisroel* što nisu kako dolikuje odali počast premikulom Šaulu. Talmud upućuje na *pasuk* u *Cefaniji* (2,3), "Tražite Hašema svi vi ponizni na zemlji, svi koji ste izvršili Njegov zakon", i objašnjava da tamo gdje je njegova [Šaulova] presuda [zakon] tu su i

njegova [Šaulova] djela. Time je rečeno da posebno u vrijeme kad se nekome sudi za njegova nedjela, spominjemo i njegova dobra djela kako bi se s božanskim atributom milosti kazna ublažila.

Rabin Jisroel Salanter napominje da je to način na koji Hašem vodi svoj svijet. U vrijeme kad se grijesi pojedinca nalaze pod istragom - a Šaula se kritizira zbog incidenta s Givonim - Hašem je bio ljut na *Klal Jisroel* jer nije pohvalio Šaula na odgovarajući način, iako je dosta vremena bio proteklo od njegove smrti.

"Mi smo jednako tako dužni slijediti puteve Hašema," reče rabin Jisroel. "Moram prekoriti tog čovjeka, ali dužnost mi je odati mu počast i dati odgovarajuće priznanje. I zato mu idem osobno vratiti dug."

Kako pažljiv mora biti čovjek koji će napraviti nešto pomalo uznemirujuće dok istodobno pazi da istakne karakteristike te osobe i njegove dobre osobine također.■

Prevela Dolores Bettini

Rabbi YY Jacobson:

Oko za oko? Zbilja?

Zašto postoji razlika između pisanje i usmene tradicije u judaizmu?

Kršenje ljudskih prava

Posljednjih godina postali smo šokantno svjesni divljaštva i kršenja ljudskih prava u mnogim muslimanskim zemljama. Obezglavljenja, bičevanja, kamenovanja, spaljivanja, raspeća i razni oblici mučenja prakticiraju se svakodnevno, ne samo od strane ISIS-a, već i u desecima muslimanskih zemalja.

Vidio sam video djeteta u Iranu koje je kažnjeno zbog navodne krađe nečega. Položili su ga na zemlju i automobil mu je prešao preko ruke, amputirajući je. Ove i slične scene užasa koje se događaju u 21. stoljeću uobičajene su u mnogim muslimanskim zemljama, u vrijeme dok su većina sveučilišnih prosvjeda usmjereni protiv Izraela.

Surova religija?

Jedna od popularnijih starih polemika protiv judaizma jest da je naša vjera surova; to je religija hladnih i okrutnih zakona, lišena ljubavi i suosjećanja. Kršćani su nekada predstavljali kršćanstvo kao religiju ljubavi, a judaizam kao religiju stroge osвете. Osnivač kršćanstva navodno je rekao: "Čuli ste da je rečeno: 'Oko za oko i zub za zub.' Ali ja vam kažem: 'Ako te tko udari po desnom obrazu, okreni mu i drugi.'"

Ovo se odnosi na zakon u knjizi Izlaska i Levitskog zakonika, Mišpatim i Emor. Tora navodi da ako se dvojica muškaraca potuku i jedan od njih odgurne trudnicu, što dovede do pobačaja, muškarac koji je odgovoran za to mora platiti odštetu, čiji će iznos odrediti sud.

כב. וכי יִצְוּ אֲנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְלִים:

22. "Ako se ljudi posvađaju i udare trudnicu, pa ona pobaci, a ne bude smrtnog ishoda, onaj tko ju je udario bit će svakako kažnjen kada ženin muž može postaviti odštetni zahtjev, i dat će [odštetu] prema [nalogu] sudaca."

כג. וְאִם אִסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ:

25. Ako pak dođe do smrtnog ishoda, tada ćeš dati život za život.

כד. עֵין תַּחַת עֵין שֶׁן תַּחַת שֶׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:

25. Oko za oko, zub za zub, ruka za ruku, noga za nogu,

כה. כּוֹיָה תַּחַת כּוֹיָה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה:

25. Opeklinu za opeklinu, rana za ranu, modrica za modricu.

Jasno je, čini se, da je zakon da ako jedan od muškaraca ubije ženu, on umire. Ako je osakati, dobiva zauzvrat ono što je učinio njoj. "Oko za oko... rana za ranu."

Pa ipak, zapanjujuće, nijedan židovski sud nikada nije primjenjivao ovaj zakon, poznat na latinskom kao *Lex Talionis*, ili Zakon o odmazdi.

Maimonidesov dokaz

Maimonides, mudrac, rabin, liječnik, filozof, vođa i najveći kodifikator židovskog zakona iz 12. stoljeća, piše:

רמב"ם הלכות חובל ומזיק א, ה: ומניין שזה שנאמר באברים "עין תחת עין . . ." (שמות כא, כד; ויקרא כד, כ), תשלומין הוא? נאמר "חבורה, תחת חבורה" (שמות כא, כה), ובפירוש נאמר "וכי יכה איש את רעהו, באבן או באגרוף . . . רק שבתו ייתן, ורפוא

ירפא" (ראה שמות כא, יח-יט). הא למדת ש"תחת" שנאמר בחבורה תשלומין, והוא הדין ל"תחת" הנאמר בעין ובשאר אברים.

On nudi prekrasan dokaz:

"Oko za oko" obuhvaća dva stiha (Izlazak 21:24-25), kojima završava kontekst od šest stihova (21:18-19, 22-25). Ako pogledate stih u kontekstu, tvrdi Maimonides, očito je da se Tora ne može tumačiti doslovno. Poglavlje započinje slučajem namjerno nanесene ozljede. A završava slučajem slučajno nanесene ozljede. Uvodni stihovi (18-19), o namjerno nanесenoj ozljedi, glase kako slijedi:

יח. וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב:

18. I ako se posvađaju ljudi, i jedan udari drugoga kamenom ili šakom, i ovaj ne umre, nego padne u [svoju] postelju,

יט. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא:

19. ako ustane i bude hodao vani uz pomoć oslonca, tada će biti oslobođen onaj što je udario; samo će dati [plaću] za njegovo [prisilno] mirovanje i osigurati mu liječenje.

Završni stihovi (22-25), o slučajno nanесenoj ozljedi, citirani gore, glase kako slijedi: "I ako se ljudi potuku i sudare s trudnicom i ona pobaci, ali sama ne umre, on [čovjek koji se tukao] bit će kažnjen, prema procjeni [vrijednosti fetusa]... Ali ako dođe do smrtnog ishoda, dat ćete život za život; oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nogu za nogu; opeklinu za opeklinu, ranu za ranu..."

Pita Rambam: Imamo veliku proturječnost. Ovdje mi kažete "rana za

(nastavak s 32. stranice) **Rabbi YY Jacobson: Oko za oko? Zbilja?**

ranu". Ako ranim ženu, moram biti ranjen kao što sam je ranio. Ali samo tri stiha ranije rekli ste mi da ako ranim svog prijatelja kamenom ili šakom, sve što trebam učiniti jest pokriti sve medicinske troškove i platiti mu plaću kao posljedicu njegove nesposobnosti za rad. Ovdje postoji flagrantna proturječnost, koja tekst čini potpuno besmislenim.

Stoga, rabini zaključuju da ono što stih želi reći riječima "rana za ranu", ili "oko za oko", "zub za zub" itd. jest novčana naknada. Ako je osoba bila unajmljena da radi za vas cijeli život na svim mogućim poslovima, koliko bi se vrijednost smanjila ako joj nedostaje oko? To se mora platiti, uz sve njegove ili njezine medicinske troškove, i uz pokrivanje njegove ili njezine plaće tijekom bolesti, i uz plaćanje za bol i poniženje.

A zatim Rambam nastavlja:

אף על פי שדברים אלו נראים מעניין תורה שבכתב, כולן מפורשין הן מפי משה מהר סיני, וכולן הלכה למעשה הן בדינו; וכזה ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שעמדו מימות משה ועד עכשיו.

Premda je ovo jasno iz samog teksta, također smo to čuli od Mojsija, koji je tekst protumačio na ovaj način. I tako se primjenjivalo na svakom židovskom sudu, na sudu Josue, na sudu Samuela, i na svim židovskim sudovima od Mojsijevog vremena pa sve do danas.

Još dokaza

Ako dublje zaronimo u tekst, možemo vidjeti koliko je taj argument uvjerljiv. Tekst kaže: "I ako se ljudi potuku i sudare s trudnicom i ona pobaci, ali sama ne umre, on [čovjek koji se tukao] će svakako biti kaž-

njen, prema procjeni [vrijednosti fetusa]... Ali ako dođe do smrtnog ishoda, dat ćete život za život; oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nogu za nogu; opeklinu za opeklinu, ranu za ranu..."

Ali što znači "život za život" ako uslijedi bilo kakva šteta? U ovoj nemamjernoj tragičnoj nesreći, možemo li ozbiljno tvrditi da Tora naređuje smrtnu kaznu za onoga tko je uzrokovao ovu nesreću? Ovo je očito nesretna okolnost za koju je Tora odvojila mjesta utočišta. Proturiječi li Tora sama sebi i kaže ovdje da ako nekoga ubijete greškom, bit ćete ubijeni? Očito je, dakle, da Tora misli na novac.

Ono što je još uvjerljivije jest kada pogledamo kontekst. U slučaju namjerno nanese ozljede, Tora ne uvodi kaznu "oko za oko". Sve što Tora zahtijeva od počinitelja jest da plati vrijeme i medicinske troškove. To je suprotno završnom stihu o slučajno nanesej ozljedi gdje Tora uvodi frazu "oko za oko". Možemo li zaista pretpostaviti da ako vas namjerno ozlijedim, moja kazna je samo novčana; a kad vas ranim greškom, oni me kazne amputacijom? Logično, čovjek je prisiljen protumačiti ovdje značenje "oko za oko" kao vrijednost oka, što znači financijsku kompenzaciju.

Nadalje, ako je Tora mislila, izbiti oko ozljeđivača za oko žrtve, Tora bi to rekla. Ali Tora nikada ne kaže: "Uzmite oko za oko." Tora kaže: "I dat ćete... oko za oko." Ako je namjera teksta bila oduzeti oko zlikovcu, upotreba riječi 'dati' je neprikladna. Fizička kazna "oko za oko" trebala bi uzeti od krivca, a ne dati žrtvi. Davanje implicira nešto što bi

trebalo doći do primatelja. Ali ako uzmu oko počinitelju, što daju žrtvi? Samo novčana naknada odgovara toj definiciji.

Oko ispod oka

Gaon iz Vilne nudi daljnji briljantan uvid. Tora ne kaže "oko za oko", već doslovno "oko ispod oka". Po ispravnoj hebrejskoj gramatici, "oko za oko" trebalo je biti rečeno ovim riječima "ajin bead ajin", umjesto "ajin tahat ajin", oko ispod oka. Zašto Tora nije upotrijebila prikladnije "ajin bead (doslovno, za) ajin" umjesto "ajin tahat" (doslovno, ispod)?

To nam sugerira da je kazna ispod oka. Tri hebrejska slova za hebrejsku riječ ajin - "oko" - su *ajin*, *jod*, *nun*. Ako uzmemo slova koja su izravno "ispod" svakog od ovih slova, tj. koja ih slijede u abecedi, dobivamo tri slova *pe*, *kaf*, *sameh*, koja, kada se preslože, daju hebrejsku riječ *kesef*, "novac".

[Oni od vas koji propituju metodu zamjene slova da se dobije *kesef* od *ajin*, mogu razmisliti o filmskom klasiku Stanleyja Kubricka "2001". Naziv računala u tom filmu je HAL, što je Kubrick izveo od IBM-a, slova koja su neposredno "ispod" slova HAL u engleskoj abecedi. Ta konstrukcija se naziva *temura*.]

Ova je istina zapravo izražena u samoj riječi "tahat". Riječ *tahat* ne označava identičnu zamjenu, već da jedan predmet biva zamijenjen drugim. Ova čudna frazeologija riječi *tahat* nalazi se na još jednom mjestu u Tori, u Knjizi Postanka. Nakon što je Abraham podigao svoj mač spreman žrtvovati Izaka na brdu Morija, iznenada mu je anđeo B-žji rekao da ne žrtvuje Izaka: "Abraham je otišao

(nastavak sa 33. stranice) **Rabbi YY Jacobson: Oko za oko? Zbilja?**

i uzeo ovna i prinio ga kao žrtvu paljenicu umjesto (*tahat*) svog sina." Vidimo oдавde da *tahat* ne podrazumijeva istovjetnu zamjenu (odmazdu), već umjesto toga podrazumijeva novčanu naknadu.

Talmud posvećuje dvije stranice u kojima devet najvećih učenjaka zaranja u tekst i zaključuje da smisao onoga što Tora kaže nije fizička kazna, već novčana naknada. Kako se, na primjer, može zadovoljiti pravda ako je osoba koja je izbila oči svom susjedu i sama slijepa? Ili što ako je jedna od stranaka imala samo jedno funkcionalno oko prije incidenta? Jasno, postoje mnogi slučajevi u kojima takva kazna ne bi bila ni pravična ni pravedna.

Uz to, kako je uopće moguće točno duplicirati tjelesnu ozljedu? Možete li ikada biti sigurni da će to biti točno "oko za oko"?

Reci što misliš

Dobro. Ali zašto Tora jednostavno ne kaže što misli? Ako Tora nikada nije namjeravala naložiti fizičku kaznu u slučajevima osobnih ozljeda, zašto tekst nije bio jasnije napisan? Mnogi nesporazumi, pogrešne interpretacije i nevolje mogli su se izbjeći da je Tora jednostavno navela: "Sud će odrediti odgovarajuću kompenzacijsku isplatu u slučajevima osobnih ozljeda."

Neki čak žele reći da kako je društvo postalo manje barbarsko, rabini su ponovno protumačili stih tako da znači da se plaća šteta za oko, umjesto da se stvarno vadi oko počinitelju kao što se to radilo u stara vremena. Ali to jednostavno nije istina. Kroz cijelu židovsku povijest, nismo NI JEDAN JEDINI ZAPIS o bilo

kojem sucu Tore koji provodi "oko za oko"!

Dvije perspektive

Ovdje dolazimo do otkrića nijansiranog načina na koji je judaizam predstavljen. Biblijski tekst ne služi kao nacrt za praktični zakon; činjenica je da gotovo ne postoji niti jedna *micva* u Tori koja se može u potpunosti razumjeti čitanjem biblijskog teksta. Ni tefilin, ni esrog, ni maces, ni suka, ni mezusa, ni mikve, ni šabes niti šofar. Dakle, Mojšije je predstavio usmeno objašnjenje biblijskog teksta kako bismo mogli shvatiti njegovo puno značenje.

Koja je onda svrha biblijskog teksta? On ne opisuje toliko praktični zakon, već zapravo puno značenje čovjekovih postupaka iz B-žje perspektive. Njegove riječi, često napisane kodirano, obuhvaćaju čitav opseg i značenje svake pojedine čovjekove radnje, na najduhovnijoj, apstraktnoj razini, pa sve do najkonkretnije razine.

Maimonides, ovdje ponovno, prikaže u pomoć. U nekoliko kratkih riječi, on dijeli vrlo duboku i dirljivu ideju.

רמב"ם הלכות חובל ומזיק א, ג: זה שנאמר בתורה "כאשר יתן מום באדם, כן יינתן בו" (אמור כד, ב), אינו לחבול בזה כמו שחבל בחברו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבול בו כמו שעשה; ולפיכך משלם נזקו. והרי הוא אומר "ולא תקחו כופר לנפש רוצח" (במדבר לה, לא), לרוצח בלבד הוא שאין כופר; אבל לחסרון אברים או לחבלות, יש כופר.

Rambam, Zakoni o osobnim ozljedama 1:3: "Izjava Tore 'Kao što čovjek nanese ranu osobi, tako će biti naneseno i njemu' ne znači da trebamo fizički ozlijediti počinitelja, već da počinitelj zaslužuje izgubiti svoj

ud i stoga mora platiti financijsku odštetu."

Očito, Rambam vjeruje, kao i mnogi drugi učenjaci koji ponavljaju isto mišljenje, da se Tora suočava s ozbiljnom dilemom dok nastoji prenijeti svoj duboko nijansirani pristup slučajevima osobnih ozljeda: koristeći alate kojima raspolaže, kako židovski zakon može najbolje odražavati razliku između "zaslužene" i "stvarne" kazne?

Oko za oko je krajnja izjava ljudske jednakosti. Oko svakog čovjeka jednako je dragocjeno kao oko bilo koga drugoga. Oko princa ne vrijedi više od oka seljaka. To je bilo potpuna novost u povijesti, transformirajući krajolik moralnog jezika civilizacije. (Babilonski zakonik Hamurabija, na primjer, propisivao je da je oko plemića daleko veće vrijednosti od oka običnog čovjeka.)

Da je Tora, međutim, od samog početka naložila financijsko plaćanje, puna ozbiljnost zločina ne bi bila prenesena. Događaj bi bio prepušten području *dinei mamonot*, imovinskih zločina, a dragocjena priroda ljudskog života i udova bila bi umanjena.

Ozbiljnost zločina je takva da, na teorijskoj razini, na razini "zaslužene kazne", slučaj pripada izravno u područje *dinei nefashot*, zakona o smrtnoj kazni. Počinitelj možda zaslužuje fizički gubitak uda zauzvrat za štetu nanесenu svojoj žrtvi. Zakon Tore, međutim, neće smatrati fizičko sakaćenje mogućom kaznom za zločin. Kazna se stoga mora pretvoriti u financijske uvjete.

Tora, dakle, nastavlja iznositi, s uravnoteženim pristupom, i teoriju i

(nastavak s 34. stranice) **Rabbi YY Jacobson: Oko za oko? Zbilja?**

praksu unutar zakona. Prvo, pisani tekst bilježi kaznu za ranjavanje svog bližnjeg, u smislu kompenzacije. Zatim Tora nastavlja izražavati "zasluženu kaznu" bez ikakvog ublažavanja: "...oko za oko, zub za zub..." Na taj način, ozbiljnost zločina je odmah jasna svima. Usmeni zakon služi kao sredstvo prijenosa, tako da ne griješimo u praksi.

Židovski zakon tako pronalazi način da obilježi i "zasluženu" i "stvarnu" kaznu unutar halahičkog kodeksa.

Nema iskupljenja

Zašto je ovo tako bitno? Da nikada ne pomislite da je sakaćenje nečijeg tijela samo novčano pitanje, kao da mu razbijete sat. Nije! To je nešto za što se ne možete isкупiti sve da mu platite i sav novac svijeta. Čak i ako ste to učinili greškom, nikada to ne možete nadoknaditi samo financijski.

To nas također podučava istinu da nema iznimaka. Oko seljačkog djeteta nije manje vrijedno od oka moćnog monarha. Ako izbodem to oko, učinio sam nešto za što ne postoji stvarni način iskupljenja putem novca.

Maimonides je potpunije razvio ideju da sama novčana restitucija ne može isкупiti fizičku štetu:

רמב"ם הלכות חובל ומזיק ה, ט: אינו דומה מזיק חברו בגופו, למזיק ממון, שהמזיק ממון חברו, כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם, נתכפר לו. אבל חובל בחברו, אף על פי שנתן לו חמישה דברים, אין מתכפר לו; ואפילו הקריב כל אילי נביות, אין מתכפר לו, ולא נמחל עונו, עד שיקבש מן הנחבל וימחול לו.

"Izazivanje tjelesne ozljede nije kao izazivanje novčanog gubitka. Onaj

tko prouzroči novčani gubitak oslobađa se čim nadoknadi štetu. Ali ako je netko ozlijedio svog susjeda, čak i ako je platio svih pet kategorija novčane restitucije - čak i ako je pri-
nio B-gu sve novce Nevajota [vidi Izaija 60:7] - on nije oslobođen dok ne zatraži oprost od ozlijeđene strane, i ona mu pristane oprostiti." (Rambam, Osobne ozljede, 5:9)

Kada tvoja životinja ubije

Imamo još jedan fascinantni primjer za ovo nekoliko rečenica dalje u Paršat Mišpatim, gdje se pojavljuje još očitiji primjer nesklada između teorije i prakse u području kažnjavanja. U ovom slučaju, obje varijable su izravno zabilježene u pisanom tekstu.

Dok Tora raspravlja o zakonima o životinji sklonoj nasilnom ponašanju, a koja je u vlasništvu Židova, u tekstu se pojavljuju dvije suprotstavljene posljedice za isti zločin.

Tora navodi da, pod normalnim okolnostima, ako nečiji bik nabode i ubije drugo ljudsko biće, životinja se usmrćuje, ali vlasnik ne prima daljnju kaznu. Ako je, međutim, životinja u prošlosti pokazala jasne sklonosti nasilnom ponašanju - do te mjere da je vlasnik bio upozoren, ali nije poduzeo odgovarajuće mjere opreza - Tora nedvosmisleno izjavljuje: "...Bik će biti kamenovan, pa čak i njegov vlasnik će umrijeti."

Ali već u sljedećem stihu, tekst nudi osuđenom čovjeku priliku da izbjegne svoju tešku sudbinu isplatom novčane kazne koju odredi sud.

כח. וכי יגח שור את איש או את אשה וָמָת סָקוֹל יִסָּקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר יָקָי:

28. Ako bik ubode čovjeka ili ženu,

pa [taj/ta] umre, bik neka se kamenom zaspe i njegovo se meso neće jesti, a vlasnik bika bit će slobodan (od krivnje).

כט. ואם שור נִגַּח הוא מתָמַל שְׁלֹשָׁם הוּעֵד בְּבָעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקַל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת:

29. Ali ako je bik i prije bio sklon bodenju, i vlasnik mu je bio upozoren, a ga nije čuvao, pa on ubije čovjeka ili ženu, bik neka se kamenom zaspe, a također i njegov vlasnik neka se ubije.

כט. ואם שור נִגַּח הוא מתָמַל שְׁלֹשָׁם הוּעֵד בְּבָעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקַל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת:

30. Ako mu se odredi otkup, neka dade otkup za svoj život, sve što se na nj odredi.

Sam pisani tekst izgleda zbunjujuće proturječan. S jedne strane, Tora jasno navodi da će vlasnik nasilne životinje koja je ubila drugo ljudsko biće "također umrijeti". Tada, međutim, kaže da on plaća novac nasljednicima žrtve - punu "vrijednost" osobe, takoreći.

Što se ovdje događa? Kako možemo ovakav tekst shvatiti ozbiljno?

Još jednom, na naše pitanje se može odgovoriti razmatranjem razlike između "zaslužene" i "stvarne" kazne.

Tora želi da shvatimo da, na teorijskoj razini, vlasnik bika koji je ubio čovjeka zaslužuje umrijeti. Njegov nemar izravno je rezultirao gubitkom ljudskog života. Na praktičnoj razini, međutim, ovu je kaznu nemoguće izvršiti. Halaha nalaže smrtnu ili tjelesnu kaznu samo u

(nastavak sa 35. stranice) **Rabbi YY Jacobson: Oko za oko? Zbilja?**

slučajevima zločina koji su aktivno počinjeni. Za zločine "nečinjenja", koji se sastoje od propusta da se postupi kako treba, zemaljski sud ne može izreći takve kazne. Vlasnik koji zanemari čuvanje svoje opasne životinje može biti u potpunosti kažnjen jedino nebeskim putem.

Pažljivo uravnoteženim tekstualnim tokom, Tora uspijeva prenijeti složenu, višeslojnu poruku osobne odgovornosti u nijansiranom slučaju "neuključenosti".

Azarovo pitanje

Ipak, ovo ide još korak dalje.

Tijekom godina kada je rabin Avraham Yitzchak Kook (1865-1935) služio kao glavni rabin Jaffe, prije nego što je postao glavni rabin Izraela (tada Palestine), upoznao je i sprijateljio se s mnogim hebrejskim piscima i intelektualcima tog vremena. Prvi kontakt u tom krugu imao je sa najuglednijim od hebrejskih pisaca, Alexanderom Ziskindom Rabinowitzem, poznatijim po kratici Azar. Azar je bio jedan od vođa Po'alei Tzion, protureligijske, marksističke stranke; ali tijekom godina, Azar je razvio snažne veze s tradicionalnim judaizmom. Susreo se s rabinom Kookom mnogo puta i postali su prijatelji.

Azar je jednom upitao rabina Kooka: Kako učenjaci mogu tumačiti stih "oko za oko" kao da se odnosi na novčanu naknadu? Ne proturječi li ovo objašnjenje *pešatu*, osnovnom značenju stiha?

Istina, koliko se sjećamo, Talmud donosi brojne dokaze da se fraza "oko za oko" ne može uzeti doslovno. Ali ono što je mučilo Azara bio je očiti nesklad između doslovnog

čitanja stiha i talmudskog tumačenja. Nakon što se sve uzme u obzir, ako "oko za oko" zapravo znači novčana naknada, zašto Tora to ne kaže otvoreno?

Prispodoba

Rabin Kook odgovorio je kroz prispodobu. Kabalisti su, objasnio je, usporedili Pisanu Toru s ocem, a Usmenu Toru s majkom. Baš kao što majka prima očevo sjeme i razvija ga u zametak te na kraju u puni fetus, tako i usmena predaja razvija i objašnjava temeljni, kratki i šifrirani tekst pisane Tore. Kada roditelji otkriju da je njihov sin počinio teški grijeh, kako reaguju - barem 1920-ih godina kada je rabin Kook vodio ovaj razgovor s Azarom. (Danas znamo da su se stvari ponešto promijenile; ali princip iza ovoga ostaje isti).

Otac odmah podigne ruku da kazni svog sina. Ali majka, puna nježnosti i suosjećanja, pohita da ga zaustavi. 'Molim te, ne u bijesu!' preklinje, i uvjeri oca da ga blaže kazni.

Promatrač bi mogao zaključiti da je sva ova drama bila suvišna. Na kraju krajeva, dječak nije bio fizički kažnjen. Majka je izašla kao pobjednica. Njezin muž je znao da je treba poslušati. Zašto praviti toliku buku oko toga?

Zapravo, ovaj prizor dao je važnu obrazovnu lekciju sinu koji je pogriješio. Iako je bio samo blago kažnjen, bilo mu je dano do znanja da su njegovi postupci zaslužili puno težu kaznu.

Primjerena kazna

Upravo o tome se radi kada jedna osoba ozlijedi drugu. Prekršitelj treba shvatiti ozbiljnost svojih postupaka. Zato u pisanom tekstu, "otac", izjavljuje: Oko za oko. U praksi, on samo plaća novčano obeštećenje, kako to nalaže Usmeni zakon. Jer Usmeni zakon je poput majke.

Ali on ne bi trebao misliti kako samo novcem može popraviti štetu koju je nanio. Kako on neće razmišljati na taj način? Samo ako "otac" - pisana Tora - izjavi beskompromisno "oko za oko; zub za zub; rana za ranu."

Azar je bio zapanjen. Bio je impresioniran kako se pravni koncepti u židovskom zakonu mogu razjasniti putem kabalističkih metafora. Azar je primijetio: "Jednom sam čuo rabina kako kaže da granice između halae i kabale, egzoteričnih i ezoteričnih područja Tore, nisu krute. Za neke je ljude Tora s Rašijevim komentarom ezoterično proučavanje; dok za druge, čak i poglavlje u kabalističkom djelu *Ec hajim* pripada otkrivenom dijelu Tore."

Ovdje imamo jedan primjer kako jedan stih u Tori, daleko od toga da izražava strogost judaizma, zapravo služi kao osnova za poučavanje našeg naroda o beskonačnom dostojanstvu ljudskog tijela oblikovanog na B-žju sliku.

To je ono što mi moramo naučiti svijet.■

Rabbi Chanan Morrison, Rav Kook Torah:

Ropstvo u Tori

Ako čovjek udari svog roba ili ropkinju štapom, i rob umre pod njegovom rukom, smrt mora biti osvećena [gospodar se kažnjava smrću]. Međutim, ako rob preživi dan ili dva, njegovu se smrt neće osvećivati, jer on je vlasništvo svog gospodara." (Izlazak 21:20-21)

Odjeljak Tore Mišpatim bavi se prvenstveno zakonima koji reguliraju odnose u društvu – štete nanesene osobi, posuđivanje novca i stvari, ubojstvo iz nehaja, otmica i tako dalje. Općenito, oni se dobro uklapaju u moderno shvaćanje pravde. Međutim, zakoni koji se odnose na robove teško su nam probavljivi.

- Zašto Tora pravi razliku između smrtno ranjenog roba koji umre odmah i onoga koji požiivi dan ili dva?
- Je li rob uistinu "vlasništvo svog gospodara"?
- Općenito, gleda li Tora blagonaklono na instituciju ropstva?

Vlasništvo svog gospodara

Ropstvo je, kako je objasnio Rav Kook, poput bilo koje druge prirodne pojave. Može se koristiti ispravno i odgovorno, ili se može zloupotrijebiti. Sve dok su neki ljudi bogati i moćni, a drugi siromašni i slabi, bogati će unajmljivati siromašne da rade za njih i kontrolirat će ih. To je osnova prirodnog ropstva, koje postoji čak i ako je ropstvo kao formalna institucija zabranjeno.

Na primjer, rudari u ugljenokopu *de facto* su robovi svojih poslodavaca, i u nekim im je pogledima gore nego zakonitim robovima. Vlasnik rudnika često brine više o svojoj dobiti nego o svojim radnicima. Dopu-

šta svojim rudarima da rade bez odgovarajuće rasvjete i ventilacije, u loše izgrađenim rudnicima. Vlasnika ne smeta što se životni vijek njegovih radnika skraćuje zbog njihovih užasnih uvjeta rada. Nije pretjerano zabrinut što se rudnik može urušiti i žive zakopati na tisuće rudara – jer uvijek može unajmiti nove.

Ipak, kad bi ti rudari zakonski bili njegovi robovi za koje je platio pristojan iznos, tada bi vlasnik vodio računa o njihovim životima i dobrobiti, baš kao što pazi na svoje strojeve, životinje i ostatak svog vlasni-

Kada gospodar ima interes da se brine o dobrobiti svog roba, on može očekivati bolju i sigurniju budućnost

štva. Iz tog razloga, Tora naglašava da je rob vlasništvo svog gospodara. Kada je u vlastitom interesu gospodara da se brine o dobrobiti svog roba, sluga može očekivati bolju, sigurniju budućnost.

Zašto Tora pravi razliku između roba koji umre odmah nakon što ga je udario njegov gospodar, i onoga koji požiivi jedan dan? Stih izričito spominje da je gospodar udario štapom, što je znak da mu nije bila namjera da ozlijedi roba, već da ga kazni. Ako rob umre zbog zbog lošeg postupanja od strane svog gospodara, uzimamo u obzir opravdanu zabrinutost koju svi ljudi imaju za svoju imovinu. Tora propisuje da se ne izriče smrtna kazna, "jer on je

vlasništvo svog gospodara." U ovim okolnostima, namjerno ubojstvo postaje malo vjerojatno, a Tora traži dodatni faktor - smrt koja nije nastupila odmah - koji bi ukazivao da je smrt bila slučajna. Tora naglašava da je cilj služiti pravdi, a ne osvetiti se. Otuda i neobična formulacija, "njegova se smrt neće osvećivati."

Institucija ropstva

Legalizirano ropstvo u Tori dolazi samo ispraviti određene potencijalne zamke prirodnog fenomena ropstva. Sve dok ropstvo postoji, Tora je donijela zakone da zaštiti robove od zlostavljanja i lošeg postupanja. Ako bi vlasnik izbio robu zub, ili uzrokovao gubitak bilo kojeg drugog uda, rob bi postao slobodan. Vlasnik koji je ubio svog roba bio je pogubljen, kao i svaki drugi ubojica.

Međutim, od uništenja Hrama, pozitivni utjecaj Tore na šire društvo znatno je oslabio. Tama srednjeg vijeka teško je pokvarila prirodne oblike života, pretvorivši ropstvo u čudovišnu instituciju. Umjesto da štiti slabe dajući im sigurnost vlasništva, ropstvo je postalo takav užas da je čovječanstvo odlučilo da ga treba trajno zabraniti.

Oblik ropstva o kojem Tora govori mora se ostaviti po strani, do ere kada će, još jednom, "Tora izaći iz Siona." U to vrijeme, ropstvo će pružati ne samo financijsku sigurnost, već i moralno i duhovno mentorstvo.

Kada srce ponovno postane senzibilna škrinja čestitosti i suosjećanja, prikladno je da moralno manjkave osobe budu uzete pod okrilje onih pravednih i mudrih.■

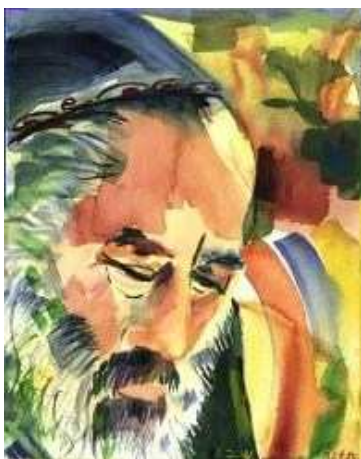

Rabbi Shlomo Carlebach:

Vizija mira i Jedinstva

Tora kaže *vajera elav* i B-g mu se otkrio. Obično se kaže B-g je govorio Abrahamu, B-g je govorio Moj-siju. Ovdje se kaže *vajera*, On se otkrio. Ako se sastanem s prijateljem i moram mu nešto vrlo važno reći, mi u stvarnosti još nismo pravi prijatelji. Ako te samo želim vidjeti, čak i ako ti stvarno nemam ništa posebno za reći, naprosto te volim i želim te vidjeti. Prije nego što je Abraham stupio u savez s B-gom, B-g mu je govorio kad je On imao nešto za reći. Poslije saveza B-g je rekao: "Nemam ti zaista ništa posebno za reći, hajdemo samo vidjeti jedan drugoga. Ja ti se želim otkriti,"

Ovo je vrlo duboko. Neki ljudi su u kontaktu s B-gom, ali jedini je kontakt kada oni imaju nešto B-gu reći, ili B-g ima nešto njima za reći. To što se događa je burza. To je naj-

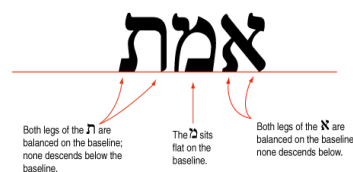

viša, najsvetija burza koja postoji, ali to je još uvijek na razini poslovanja. Biti u savezu s B-gom znači da odnos s B-gom nije povezan ni sa čime na svijetu. On ne ovisi ni o čemu.

Ponekad susrećete obične ljude koji stvarno znaju da postoji jedan B-g. Oni čine sve kako treba, postu-

paju dobro i ugodno, ali njihovo je poznavanje B-ga samo to da oni točno znaju što B-g od njih želi u četiri sata, u pet sati, u jedanaest sati. Oni sve znaju precizno, ali im se B-g nije nikada otkrio. Oni možda znaju B-žu volju, ali ne i B-ga. Želje su samo manifestacija sebe, ega. Postoji nešto što je iznad želje. Ako vaša najdublja nutrina koja je s onu stranu želja jest 'posuda' za B-ga, tada B-g otkriva Sebe. Ako je vaša povezanost s B-gom samo vršenje Njegovе volje, što je vrlo sveto, onda vam B-g kaže Svoju volju. Biti u savezu s B-gom je iznad volje, iznad želje, iznad svega. Ako uđete u savez s B-gom to znači da je cijelo vaše biće okrenuto ka B-gu i, da tako kažemo, B-g se isto tako okreće prema vama.

Talmud kaže da je bio treći dan nakon obrezivanja, i Abraham koji je već bio star čovjek, osjećao se pomalo bolesno. Midraš to zaista prelijepo kaže: "Zašto ga je B-g došao posjetiti? B-g je došao posjetiti bolesnoga." Kako se prijatelji međusobno posjećuju? Kako ljudi tješe jedan drugoga? Ljudi su me dolazili posjetiti kad sam bio bolestan. Rekli bi: "Misliš da ti imaš problema s leđima? Ja sam imao problema s leđima, i moja tetka je imala problema s leđima, e, to si trebao vidjeti... To nije utjeha. Još je gore ako je više ljudi bolesno. Kakva je to utjeha? B-g je rekao proroku Izaiji *nahamu, nahamu ami*. Utješi, utješi moj narod. Možeš li, molim te, utješiti moj narod? Ne tješi moj narod drugim tragedijama. Kako B-g dolazi da utješi ljude? On im ništa ne govori. Kada

B-g posjećuje Abrahama, posjećuje bolesnika, On ništa ne govori. On samo sjedi tamo, On Sebe otkriva Abrahamu, Ja sam ovdje.

Reb Nahman kaže da postoji riječ koja se naziva *emes* (istina) i druga riječ koja se naziva *emuna* (vjerovanje). Ne radi se o tome da vjerovanje nije istina, ali postoji nešto dublje od istine. Vjerovanje nije nešto što ja ne znam i ne mogu shvatiti i ne mogu to dokazati, pa onda, ja u to vjerujem. To je glupo, to nije vjerovanje. Vjerovanje je drugačija vrsta znanja. *Emuna* je najdublje, najdublje unutarnje, unutarnje, unutarnje znanje. Ja nemam dokaza. Ja ne znam. Ali znam da je to istina.

Način na koji ja znam da je moja kćer lijepa nije na razini istine, on je na razini *emune*. Ja vjerujem da je ona najljepša djevojka na svijetu.... Još nešto osim toga... to je najdublje, najdublje znanje koje postoji.

Učenje Tore je na razini istine. Molitva je *emuna*. Mnogo ljudi zna, na razini istine, da postoji jedan B-g, ali oni ne znaju kako moliti. Ako ja spoznajem, znam B-ga na razini *emune*, moj odnos, povezanost s B-gom je: "Možete Ga pitati, moliti, tražiti bilo što na ovom svijetu". Drugim riječima, *emuna*. Vjerovanje u nešto je najbliže što se mogu približiti toj stvari. Najbliže znanje postoji. A za tu spoznaju, znanje nema riječi.

(nastavak s 38. stranice) **Rabbi Shlomo Carlebach: Vizija mira i jedinstva**

Reb Nahman kaže da je Har Sinaj, Brdo Sinaj, sjedište istine. Ali svatko zna da je Jerušalajim, Sveti grad, središnje mjesto za vjeru. Izvan Izraela ja mogu znati da postoji jedan B-g na razini istine. Otkrivenje B-ga u Svetoj zemlji je sasvim drukčija istina. Ono je na razini vjerovanja. Na brdu Sinaj, *mamash* (uistinu) ja kažem postoji jedan B-g. B-g mi je otkrio Sebe. Ja sam vidio munje i grmljavinu, čuo sam B-žji glas. Bilo mi je jasno poput svjetlosti dana. U Erec Israelu, u Jerušalajimu, mi ne vidimo ništa. Vidimo mali zid. *Gevalt* (čudesno), to je tako duboko...to je nešto sasvim drugo.

Reb Nahman kaže da postoji priroda, a postoji i nešto iznad prirode. To iznad prirode ovisi o tome koliko vi vjerujete. Biti u izgnanstvu znači da nam je problem vjerovati da postoji nešto iznad prirode.

Molitva

Dok se molim, ja izlazim iz prirodnog poretka stvari na svijetu. Izlazim čak i iz poretka Tore. Zamislite, ne daj B-že, da je netko bolestan. Prema prirodnom redu stvari u svijetu, ta osoba mora umrijeti. A ja se molim, "*Ribono Šel Olam* (Gospodaru svijeta)..., možeš li molim te promijeniti slijed stvari u svijetu?" Zamislite da sam u svom životu sve napravio pogrešno. Prema redu stvari u Tori, ja sam najniži gmizavac, a ja molim, "*Ribono Šel Olam*, molim te popravi moju dušu." Molitva znači da sam ja u jednom sasvim beskonačnom svijetu.

Cjelovita osoba je ona koja točno zna kada treba biti u prirodnom poretku stvari, a kada treba biti

iznad njega.

Zamislite da ne kažete niti jednu riječ, samo plaćete. Molitva nema početka, i nema kraja. Moliti je nešto... nešto sasvim drugo.

**Istina je da svatko od nas
ima nešto jedinstveno za
napraviti na ovom svijetu.
Svima su potrebna naša
posebna vlastita vrata.**

Kralj David je rekao "*v'ani tfilati*," (ja sam molitva). Pitanje je da li ste vi molitva...? Jeste li vi ispunjeni molitvom? Ako ste ispunjeni molitvama, to znači da ste iznad prirode. Jer onda ja mogu ugledati osobu koja ja najniže ljudsko biće i vjerovati da se taj čovjek može uzdići na najvišu razinu.

Reb Nahman kaže da svatko zna da je Izrael središnje mjesto čuda, jer vaš nivo čuda ovisi o tome ko-

liko ste povezani s molitvom. Ako vam netko kaže, 'Ja ne vjerujem u čuda' znate li što to znači? Da ta osoba nikada u svom životu nije molila.

Izrael je središnje mjesto molitve, središnje mjesto čuda, središnje mjesto potpunog vjerovanja u našu povezanost s B-gom. Pa što to znači biti u egzilu? Mi ne znamo kako moliti. Jer Sveti je Hram središnje mjesto molitve. Izrael je zemlja molitava, a u Svetom Hramu je središnje mjesto.

Dokle god ja nisam povezan s tim 'popravkom', i dalje mislim da neke stvari mogu napraviti, i da neke stvari ne mogu napraviti, da mogu otići samo toliko daleko.

Moliti znači da stojim licem u lice s B-gom i da mogu učiniti sve na ovom svijetu. Ja sam mamash (istinski) povezan. Priključen sam na ispravnu električnu mrežu.■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: MIŠPATIM

Paraša Mišpatim najavljuje šesti tjedan ovog perioda duhovnog rada i promjene - ŠoVaVIM, početnih slova naziva šest *parašot* koje opisuju Izlazak.

Ovotjedna *paraša*, vrhunac je priče o čovječanstvu – stiže do točke potpunog očišćenja, te nastavlja s mnogo detalja pravnih pitanja, pitanja kako bi nam pokazala da ja B-g u detaljima.

Ova *paraša* je bitno drugačija od ostalih pet koje smo čitali u prethodnim tjednima, jer nam ne priča priču o Izlasku nego umjesto toga opisuje različite zakone koji čine Biblijski Zakon, poput četiri glavna načela židovskog zakona naknade štete, Zakona o hebrejskom robu i mnogih drugih. Zohar otkriva da je glavna svrha naše *paraše* da otkrije tajne reinkarnacije i pravilnosti po kojoj naš svemir djeluje - uzrok i posljedica.

Pitanje koje se automatski postavlja je koja je veza između reinkarnacije, Mišpatim i judaizma ?!

Osnovni koncept Abrahamova monoteizma je jedinstvo B-ga. Što znači, Stvoritelj je jedan, beskonačan i nikada se ne mijenja. Budući da je Njegova suština beskrajno dobro, onda izvor sve patnje u ovom svemiru nije Stvoritelj nego odvajanja od Njega i Njegovog beskrajnog blaženstva. Dakle, ako je netko umro jadan, nesretan onda B-že namjere nisu ispunjene (dijeljenje blaženstva, ljubavi i zadovoljstva sa Njegovim stvorenjima), pa se zbog toga ta osoba mora vratiti kako bi nastavila dalje s mjesta s kojeg je

otišla sve dok mogne primiti B-žu dobrotu zbog svog svog djelovanja na duhovnom rastu. Prema Zoharu, zakoni opisani u paraši Mišpatim su kozmički zakoni. I kad se kaže "oko za oko", to znači da će nam se vratiti sve što smo prouzročili da se dogodi našem bližnjem, osim ako ne popravimo svoja pogrešna djela.

Zohar objašnjava pravila ropstva koja su navedena u ovoj *paraši* kao ropstvo duše tjelesnim porivima. Svako od četiri glavna načela hebrejskog zakona naknade štete predstavlja mračni aspekt naše ličnosti za koji trebamo odabrati hoćemo li se protiv njega boriti ili ćemo postati njegovom žrtvom.

Židovski je zakon, za razliku od zakona koje danas u modernom društvu poznajemo, shvatio da ako je netko oštetio društvo na bilo koji način to je učinio zbog toga što je neuravnotežen, i uloga suda je bila pronaći aktivnosti koje će uravnotežiti tu uznemiranu dušu. To je suština naše *paraše* – ravnoteža.

Veličina zakona navedenih u *paraši Mišpatim* je u njihovom pristu-

pu. Umjesto tvrdnje da je potreba za zakonom društvena, tu je koncept da duhovni univerzalni zakoni imaju svrhu da nas povežu sa Svjetlom Stvoritelja. To znači da kad god naškodimo našem bližnjem mi se odvajamo od obilja Stvoritelja. Praznina koja će zauzeti mjesto Svjetlosti uvijek će se osjećati kao nesreća i patnja što ćemo na kraju ponovno doživjeti jer svemir ima svoje pravljere i ravnoteže, pravila uzroka i posljedice.

Možemo vidjeti da je ta svijest kroz generacije utjecala na nas sve više i više. U ovom razdoblju, mi smo sve više svjesni i osjetljivi na našu odgovornost prema društvu i okolišu, ali je i dalje dug put koji moramo proći. Međutim, što ćemo se više znati povezati sa Stvoriteljevom svjetlošću i okružiti se duhovnim okruženjem koje će nas podsjetiti i tražiti od nas da podnesemo izvještaj za naše postupke, to će biti lakše ići pravim putem i živjeti život koji je ispunjeniji i potpuniji.■

Prevela Tamar Buchwald

Biseri hasidske mudrosti

Sumnja

Jednog od hasida reba Pinhasa iz Koreca već je duže vrijeme razdirala sumnja: nije on nikako mogao razumjeti kako je moguće da Stvoritelj zna sve njegove misli, čak i one sasvim neodređene i nepostojane. Tako tjeskoban, krenuo je svom učitelju da mu on pomogne srediti zbrku u glavi.

Reb Pinhas je stajao naslonjen na prozor, pa je izdaleka primijetio gosta na dolasku. Hasid je ušao, pozdravio učitelja i krenuo se jadati, kad ga ovaj iznenada prekine riječima: "Priatelju moj, ja znam što ti je na srcu; znam dobro što te muči, jer sam i sam, ne jednom, kroz sve to prolazio! Objasni ti meni sada, kad već i ja znam, zašto onda Stvoritelj ne bi mogao znati?"■

Naš doživljaj rodni uloga oblikovan je i izobličen dugim vremenom društvenog programiranja, manipuliranja i zloupotrebe. Mnogo je muškaraca koristilo svoju snagu kako bi dominirali nad ženama i iskorištavali svoj položaj autoriteta. A žene su, u namjeri da ostave svoj trag u društvu, bivale sve više frustrirane. U pozadini tog sukoba, neke su žene, namećući svoju opciju, postale isto tako agresivne.

Kako razmrsiti taj čvor i razotkriti istinskog muškarca i ženu koji leže ispod tih izopačenosti? Prvo moramo razumjeti kako je i zašto B-g stvorio muškarca i ženu.

Pitanje koje mnogi postavljaju glasi: je li B-g stvorio muškarca i ženu ravnopravnima? To je isto kao da pitate je li inženjer stvorio dva ista dijela nekog stroja – dijelovi mogu biti potpuno različiti, ali bez bilo kojega od njih, stroj bi prestao raditi, ili bi loše radio. Kao što kažu mudraci: "B-g nije ništa stvorio bez razloga." Zato moramo prihvatiti da su muškarac i žena namjerno stvoreni kao dva ravnopravna bića, ali svaki s različitim ulogom u ostvarenju jedinstvenog cilja.

U namjeri da razumijemo najdublju prirodu muškarca i žene, moramo odložiti ograničenu ljudsku subjektivnost i progledati B-žjim očima. Sva ljudska bića – muškarci i žene, stvorena su s istim razlogom – da stope tijelo i dušu, kako bi sebe i svoj svijet pretvorili u bolje i svetije mjesto. Pri služenju B-gu ne postoji apsolutno nikakva razlika između muškarca i žene; razlika je samo u načinu na koji se njihova služba manifestira.■

~ R. Menachem Mendel Schneerson

Onaj koji želi hvaliti - neka hvali Stvoritelja.

A onaj koji želi osuđivati - neka osuđuje samog sebe.■

~ Baal Šem Tov

Bisere sakupio i preveo Nenad Vasiljević

Alan Morinis

Program musara

Djelo ruku B-žjih

Drugi pristup kojim možemo suzbiti našu sklonost prema neopravdanom i destruktivnom osuđivanju je prakticiranje osobine *kavoda*, što znači "časti". Rabini na brojne načine naglašavaju kako nam *kavod ha'brijot* – čast osobe – treba biti izuzetno važna. Do kakvog dobra uopće može doći ako gledajući drugu osobu vidimo samo jedno manjkavo, nepotpuno, zemaljsko stvaranje? Koliko je korisnije, pa čak i istinitije – mada to ponekad nije lako – vidjeti dušu koja zrači?

Svako ljudsko biće ima pravo na čast, poštovanje i ugled, ne zbog veličine onoga što je postiglo, niti zbog svog dobrog ponašanja, već zbog toga što je ono dom duše koja je po svojoj prirodi sveta. Nitko nije sam stvorio svoju dušu; svakome je darovana plemenita suština. Ovo je učenje rabina Chaima iz Voložina (u "Ruah Hajim" na Pirke Avot), preteče pokreta musara, koji objašnjava da čovjek treba poštivati sve ljude jednostavno zato što su oni djelo ruku B-žjih.

Potrebna nam je tradicija kako bi nam skrenula pažnju na ovu istinsku stvarnost, jer je našim očima, koje se tako lako usredotoče na nedostatke, ona često nevidljiva. Koliko samo ljepote propuštamo na ovome svijetu! Zamislite da vam je netko poslao Picassovu ili Chagallovu sliku, a vi jedino zamjećujete pr-

ljavi, poderani paket u svojim rukama?

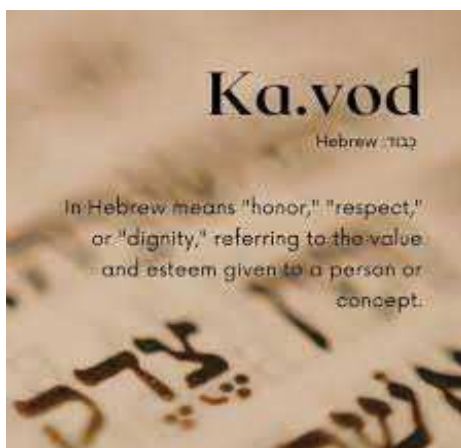
Kada razvijemo sposobnost da sebe podesimo na frekvenciju duša ljudi u našem životu, mi im priznajemo čast na koju polažu pravo. Da, oni imaju mane. Svi ih imamo. Ali oni su također *nešamas*, i to što njihovo ponašanje nije savršeno ne oduzima ništa od duhovne čistote koja je svima nama prirodna.

Grafikon ove osobine izgleda ovako:

osuđivanje	pronijljivost	olakotna okolnost sumnje	dodvoravanje
------------	---------------	--------------------------	--------------

Radionica – Praktični dio

Dok istražujemo osobinu časti, nailazimo na ključnu izjavu judaizma kako ju je podučavao Rabi Akiva: *V'ahavta l're'eha kamoha* – "Ljubi bližnjega svoga kao sebe samog." Ljudi često misle da je ljubav nehotična reakcija koja nam se jednostavno desi. Da li je uopće moguće razviti ljubav? Odgovor je da, moguće je, a način na koji se ona razvija je njegovanje časti. Čast je moguće prakticirati, a plod toga bit će ljubav.

Practicirati čast znači usvajati pozitivan način procjenjivanja drugih. Često puta to nije baš lako, jer većini od nas nije prirodno, niti jednostavno gledati ono pozitivno u drugim ljudima. No, budite ustrajni, jer će se prakticiranjem časti, malo po malo, vaš način gledanja promijeniti. Mi možemo sami sebe uvježbati da na druge ljude gledamo kao na duše, predivne i sjajne, bez obzira kako bile zapakirane.

Za zadaću, da vam pomogne razviti

ovakav način gledanja, nudim vam duboko poniranje u misli. Učitelji musara shvatili su vrijednost mentalnih vježbi poput vizualizacije, u kojoj je um ispunjen živim slikama, i dubokog poniranja u misli (kontemplacije), koje zahtijeva da se um prepusti nekoj snažnoj ideji ili misli. U oba slučaja – vizualizacije i poniranja – ideja je da toliko potpuno usmjerimo um na jednu stvar da svaka druga misao bude isključena. Cilj nije stvoriti novu ideju ili riješiti problem, već stvoriti vrlo snažno unutarnje iskustvo jednog određenog tipa. Utisci koje takav doživljaj stvara "ostavljaju traga na duši." Svakim ponavljanjem kontemplacije ili vizualizacije, ostavlja se sve više tragova, sve dok ne bude postavljen temelj za novi način gledanja na stvari.

Osnova za kontemplaciju je učenje Ramaka, rabina Mošea Cordovera, iz njegove knjige kabalističkog musara *Tomer Devorah* (Deborino pal-

(nastavak s 42. stranice) **Alan Morinis** Program musara

mino stablo), u kojem on raspravlja o B-žjem suosjećajnom ponašanju prema Židovskom narodu, čak i onda kada oni to ne zaslužuju. Uzimajući to kao uzor za svoje vlastito ponašanje, on kaže:

Stoga, također, i čovjek treba poboljšati svoje ponašanje prema drugima. Jer čak i ako ne možete naći razloga za iskazivanje ljubavi i suosjećanja..., on bi trebao reći, "Sigurno je bilo vremena kada oni još nisu griješili, i u ta vremena ili u davne dane, oni su bili dostojni toga." Njima u prilog, on bi se trebao prisjetiti ljubavi "...onih tek odviknutih od mlijeka, koji su odbijeni od prsa?" (*Izaija 28,9*). Na taj način, on neće smatrati niti jednu osobu nedostojnom ljubaznosti, molitava ili suosjećanja. (s originala preveo rabin Moshe Miller)

Ovaj značajan psihološki uvid koji se nalazi u ovom tekstu iz 16. stoljeća priziva u sjećanje redak iz Izaije da bi nam pokazao kako da razvijamo razumijevanje i suosjećanje prema drugome: Uzmite u obzir događaje koji su ih formirali. Kada se susretnete s nekime za koga mislite da se ponaša ružno, razmišljajte o njemu kao o malom djetetu kojem su bili uskraćeni skrb i pomoć.

Kontemplacija koju možemo izvući iz Ramakovog učenja je da prepoznate i onda zadržite u svom umu nevinost i čistoću koja svakako postoji u svakoj osobi koju susretnete.

Prvi je korak da se prisjetite nekoga koga ste skloni negativno procjenjivati. Možda će vam biti teško

pronaći takvu osobu, ili će vam biti teško odabrati jednu od mnogo njih, no jednostavno izaberite jednu osobu koja kod vas pokreće negativno prosuđivanje. To može biti netko vas stvarno iritira na vašem radnom mjestu, ili čak netko koga smatrate neprijateljem. Vjerojatnije je, međutim, da su oni koje smo skloni najoštrije suditi, ljudi koji su nam najbliži, poput naše vlastite djece ili bračnog druga.

Jednom kada ste izabrali takvu osobu, zatvorite oči i vizualizirajte njegovu ili njezino lice. Kako to lice počne poprimati oblik u očima vašeg uma, neka ta slika postane dovoljno snažna da bude **jedino** što se projicira na vašem unutarnjem ekranu. Provedite nekoliko minuta čineći sliku živopisnijom i dovodeći svoj um u snažniju koncentraciju.

Nakon toga, pošto ste izoštrili snažnu sliku te osobe, dovedite u svoj um ovu misao: "On je jednom bio beba," ili "Ona je jednom bila dojenče." Svakako da je postojalo doba kada je ta osoba bila toliko mlada i nevinna da još nije niti sagriješila.

Možete li pronaći tu bebu u drugoj osobi, taj čisti i nevini korijen? Možete li pretvoriti ovo lice koje danas gledate u lice bebe?

Razmišljajte o tom dječjem licu nekoliko minuta, sve dok ne osjetite da je utisak u vama vrlo snažan. To je sve što trebate učiniti. Ta će slika ostaviti traga na vašoj duši, i to će obaviti svoj zadatak koji će rezultirati preobrazbom.

Rezultat koji možete očekivati od prakticiranja toga je da će se negativnost koju ste osjećali prema toj osobi početi uravnotežavati – a možda čak i biti potisnuta – putem osjećaja *kavoda*, časti, jer sada otkrivajte u njima duboku, istinsku čistoću, samo kad biste dublje pogledali. Stoga je vaš postupak za taj period da svakog dana odvojiti malo vremena kako biste prakticirali ovu kontemplaciju. Možete se usredotočiti svakoga dana na istu osobu, ili se možete svakoga dana usredotočiti na drugu osobu. Što češće i intenzivnije radite ovu kontemplaciju, te ćete sakupiti više tragova, i taj će se utjecaj osjetiti na vašem najdubljem nivou. Provjerite sami.

Imajte svoj *Dnevnik svođenja računa s dušom* u kojega bilježite rezultate ove vježbe, kao i svoja osobna iskustva prosuđivanja i časti dok se susrećete s drugim ljudima.

Nadopunite ovo prakticiranje svojom jutarnjom izjavom. Kao što smo spomenuli u prijašnjoj lekciji, popularna fraza musara je, "Svatko je sveta duša." Ili izaberite drugu frazu koja smatrate prikladnom i nadahnjujućom. ■

NAME: _____
DATE: _____

Cheshbon Hanefesh Worksheet

Draw a picture of how you plan to improve this year.

Describe what do you want to change about yourself?
What will you do to change?

©2011 Moshe Miller, Kabbalah Center of Tzfat, Israel

Iz domaćeg tiska

500 DANA

U Izraelu obeleženo 500 dana otmice taoca; Okupljeni se uzdržavali od jela

B92, 17.02.2025.

Članovi porodica talaca koje drži palestinska militantna grupa Hamas u Pojasu Gaze obeležili su danas skupovima u Tel Avivu 500 dana od otmice njihovih najmilijih.

Oko 2.000 ljudi okupilo se na Trgu talaca u Tel Avivu, a još oko 1.000 se okupilo na još jednom skupu u tom gradu, preneo je Tajms of Izrael.

Članovi porodica talaca danas su održali post u trajanju od 500 minuta tokom kojeg su se uzdržavali od jela u znak soli-

darnosti sa taocima koji gladuju.

Hamas je oteo 251 taoca na jugu Izraela 7. oktobra 2023. godine kada je ubio oko 1.200 ljudi.■

Jerusalem Post: Glasnogovornik Hamasa izjavio da je napad 7. listopada bio uspjeh

Index.hr, 17.02.2025.

VISOKI dužnosnik Hamasa nazvao je napad 7. listopada "povijesnim uspjehom" na forumu koji je jučer organizirala katarska medijska kuća Al Jazeera, tvrdi Jerusalem Post.

"Sedmi listopada je povijesni uspjeh u kojem su stotine ljudi

uspjele uništiti i rastaviti Gaza diviziju IDF-a", izjavio je Osama Hamdan, pritom se distancirajući od trenutne situacije u Gazi, piše izraelski medij. "Pobjeda Hamasa prilika je jer je poraz Izraela moguć, ali i izazov - postoji li spremnost i ozbiljnost za takvu bitku?"

Kako prenosi Jerusalem Post, Hamdan je također rekao na forumu da Hamas nije tražio pomoć Hezbolaha u ratu, već je bivši vođa Hezbolaha Hasan Nasrallah njima ponudio vojnu pomoć. Hamdan je također prikazao fotografiju situacije u kojoj su snage IDF-a bile poražene od Hamasa, tvrdeći da je

to dokaz da se Izrael može napasti kad god Hamas to poželi.

Na pitanje bi li Hamas pristao podijeliti vlast s bilo kojom drugom terorističkom skupinom unutar Pojasa Gaze, Hamdan je odlučno odgovorio - ne.■

Izrael se priprema u četvrtak primiti najvjerojatnije tijela četiri taoca

Jerusalem Post, 17.02.2025.

Hamas će u četvrtak ujutro predati imena taoca koji su poginuli u zatočeništvu.

Izrael očekuje da će u četvrtak primiti tijela četvorice talaca, rekli su u ponedjeljak izvori za The Jerusalem Post.

Hamas namjerava objaviti imena žrtava u četvrtak ujutro, a njihova će tijela biti prevezena na Institut za sudsku medicinu L. Greenberg u Abu Kabiru u Tel Avivu, gdje će se provesti testovi kako bi se potvrdio njihov identitet, rekli su izvori.

Zauzvrat, Izrael će osloboditi sve palestinske zatvorenice i sve mlađe od 19 godina koji su uhićeni tijekom masakra 7. listopada i dana koji su uslijedili. Izrael će također dopustiti ulazak mobilnih kućica u pojas Gaze.

Vijest o mobilnim kućicama je iznenađujuća jer su prošlog tjedna obrambeni establišment i Ured premijera demantirali izvješća Hamasa da će se mobilne kućice dovesti u enklavu za stanovnike Gaze čije su domove uništili izraelski zračni napadi.

Ured premijera Benjamina Netanyahuja također je izdao priopćenje u kojem se demantira video.

"Suprotno izvješćima u arapskim medijima, nema mobilnih kućica koje će ući u pojas Gaze kroz prijelaz Rafah," napisao je

Netanyahuov glasnogovornik Omer Dostri.

Sljedeći četvrtak bit će oslobođena tijela još četiri taoca, rekli su izvori.

Tek nakon što se u Izraelu potvrdi identitet talaca, obitelji će biti obaviještene, dodao je KAN.

Nadolazeća razmjena talaca

Očekuje se da će se sedma razmjena talaca održati u subotu, kada će biti oslobođena još tri Izraelca. Hamas još nije objavio detalje o identitetu talaca koji bi trebali biti oslobođeni tijekom vikenda.

Ovo je odstupanje od izvornih uvjeta sporazuma, koji su navodili da će svi živi taoci biti oslobođeni prije mrtvih.■